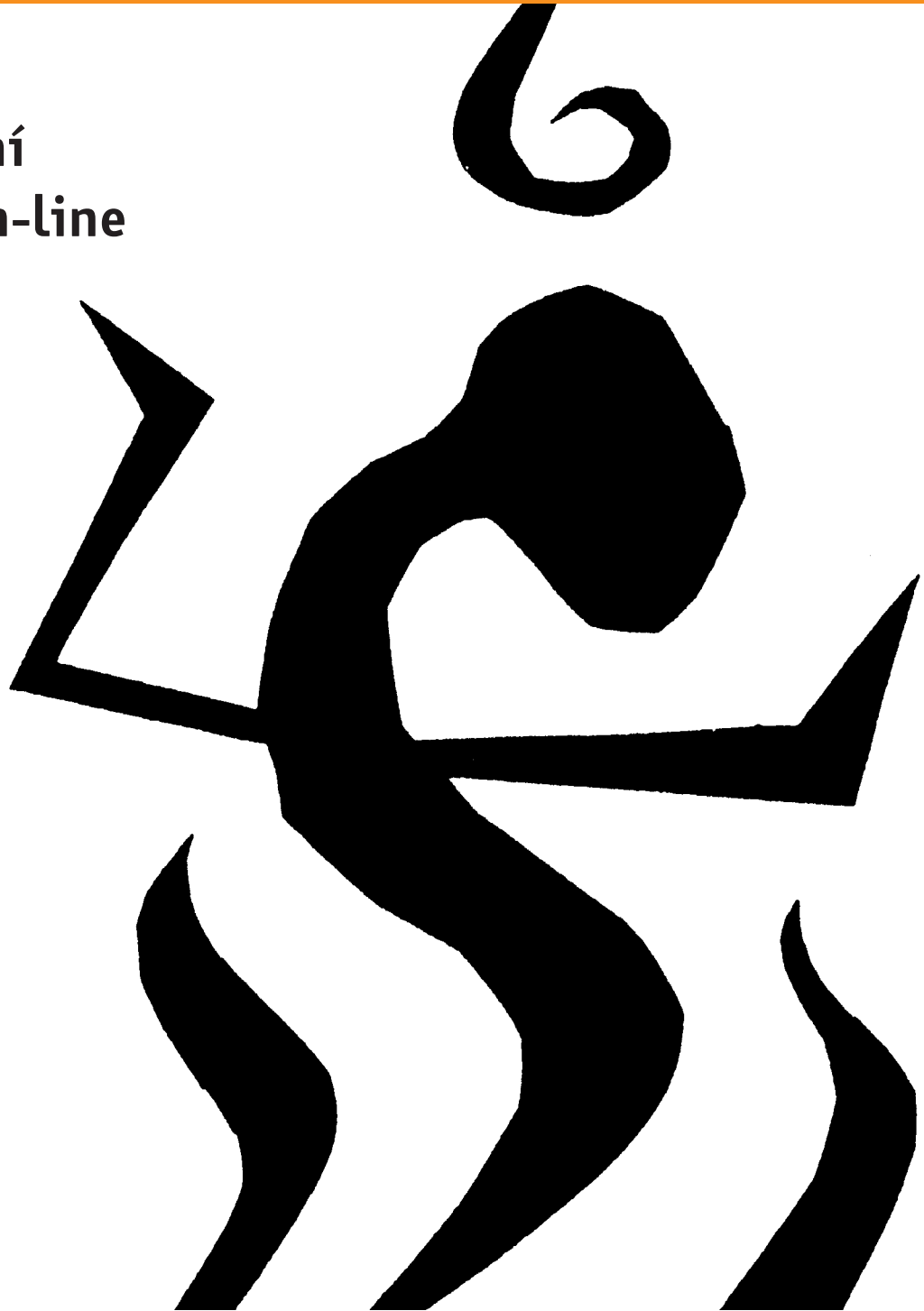

fyzický básník Petr Váša
pod kůži kubánského umění
to nejlepší z avantgardy on-line
nevládní sektor v ohrožení
Ivan Wernisch:
Kdo to čte, je prase

Kresba Petr Váša, 2008
ISSN 1801-4542

Žádný zvuk není nevinný!

Mezi hudbou a textem

Jak a proč je dnes současná poezie prostoupená zvukem, pohybem, stahy hrtanu, dýcháním, svalem jazyka? Kterak umělci reagují na nesmírnou přebujelost světa? A kdo dnešnímu „umění na pomezí“ připravoval v minulém století půdu? V čísle se také dočtete (na s. 6), kde je možné si ukázky fónické či vizuální poezie poslechnout a prohlédnout.

Slova? Hudba? Ne: to vše, co je za tím.
James Joyce

JOZEF CSERES

Skladatel, spisovatel a hudebník John Cage se kdysi nechal slyšet, že přestože nemá co říci, říká to, a právě to je poezie. Říkal to ovšem nahlas. Celé hodiny dokázal monotónním hlasem trpělivě přednášet své mezostichy (což jsou krátké básně, jejichž zašifrovanou pointu vytvářejí ve vertikálním sledu písmen ve středu řádků) publiku, které nevědělo, co si o jeho bizarním počínání myslet a jak na něj reagovat. Strategie dekonstrukce tehdy ještě nebyla na světě, a tak byli zmatení dokonce i experti ze světa umění a humanitního vědění.

Cageův objev „neambiciózní“ poezie, podobně jako jeho „historické“ zjištění o neexistenci ticha, nebyl revoluční jen pro oblast umění, ale též z hlediska poválečné filosofie, vymaňující se pod vlivem moderní lingvistiky z osidel metafyziky a orientující předmět svého zájmu na problematiku jazyka. Právě jazyk totiž, jak víme přinejmenším od Wittgensteinových časů, ohraničuje svět lidské zku-

šenosti. Avšak člověk svou zkušenost neartikuluje jenom v pojmech diskursivního jazyka, nýbrž i prostřednictvím nediskursivního symbolismu. A jednou z jeho forem, nejrozšířenější i nejkomplicovanější zároveň, byla vždy hudba. Její mimořádné schopnosti přenášet a artikulovat pocity a expresivní stavy a usouvztažňovat je s mimohudebními asociacemi vedly v dějinách její filosoficko-estetické reflexe k nekonečnému sporu o významovost v hudbě.

Řev a oratorium

Když se na dějiny vokální hudby podíváme jako na neustálý zápas o zdůraznění významu expresivní hudební složky nebo textu, musíme konstatovat, že právě uměleckým projevům modernismu patří zásluha na nekonfrontačním řešení tohoto problému. Dnes, s dostatečným časovým odstupem a zejména díky novému, rozšířenému chápání textu, s nímž přišli lingvisté, sémiologové,

strukturalisté i poststrukturalisté, se už náš problém nejeví tak zamlženě. V kulturní historické koncepcích ruského literárního historika Michaila Bachtina, estonského literárního kritika Jurije Lotmana a francouzského sémiologa Rolanda Barthesa se text dynamizoval, stal se průsečíkem rozličných typů psaní, významovou monádou, generátorem smyslu. Texty již dávno nepodléhají evolučním zákonitostem, protože v sémiotice, kde neustále cirkulují, se vrství, splývají, pohlcují a recyklují, nezanikají, jen se navzájem potlačují a obírají o aktuálnost.

Tudíž i Cage přeměňuje už tak téměř významuprosté texty Jamese Joyce do mezostichů. Několikrát takto zpracoval *Plačky nad Finneganem* a v roce 1979 vytvořil pro rozhlas hodinovou polyfonickou koláž *Roatorium* s podtitulem *An Irish Circus on Finnegans Wake* (Irský cirkus o Plačkách nad Finneganem).

Pokračování na s. 16

obsah téma čísla: poezie – zvuk – pohyb

- 1 **Žádný zvuk není nevinný!**
Mezi hudbou a textem / Jozef Cseres
- 6 **To nejlepší z avantgardy on-line.**
Poezie, zvuk a obraz na serveru UbuWeb.com / Miloslav Caňko, Karel Kouba
- 10 **Extrémní forma autorského čtení. S Ondřejem Davidem o akční lyrice / Marta Ljubková**
- 10 **Kam s jablkem? Jednostrannost je únavná / Petr Váša**
- 13 **Slyšte básníka. Pavel Zajíček a Tomáš Míka ke svým knižním novinkám přidali CD / Petr Ferenc**
- 13 **Hudba – obraz – poezie. Cesty Alberta Breiera / hudební zápisník Jaroslava Šťastného**
- 26 **Fyzická, fónická, scénická poezie / Jiří Adámek, Petr Váša, Ondřej David**

komentář

- 5 **Nevládní sektor v ohrožení. Neziskovky se sdružují k obraně / Karel Novák**

báseň

- 5 **Nevěříš / Miloš Tomasco**

literatura

- 7 **Třepotavý let. Nový román Emila Hakla / Kryštof Špidla**
- 7 **Džbán si przní ucho. Kam s očima v české literatuře / literární zápisník Jana Štolby**

výtvarné umění

- 8 **Svobodné umění v tvrdé totalitě. Sonda pod kůži kubánského umění / Čestmír Lang**
- 8 **Život fotografky Annie Leibovitzové / depeše Václava Janoščika**
- 9 **Zamilovat se do prostoru? Přehledka site-specific intervencí v Praze / Monika Ticháčková**

film

- 11 **Svět je lež. Hledání vzorců na MFF Karlovy Vary 2008 / Antonín Tesař**

hudba

- 12 **Misionář hluku Stephen O'Malley. Profil jednoho z guru moderného metalu / Juro Olejník**

rozhovor

- 14 **Dnešní neokolonialismus je pokrytecký. S režisérem Manuelem Pouttem o Africe, psychoanalýze i šamanech / Tomáš Pivoda**

média

- 18 **Boj o veřejný prostor. Street art jako nástroj odporu i marketingu / Irina Kellyová**

společnost

- 19 **Schwarzenberg: Jsem čestný muž a čunkovec / Petr Šafařík**
- 19 **Proč se divadlo vyplatí / Simona Škarabelová**
- 21 **Underground zevnitř. Druhá kultura v dokumentech / Filip Pospíšil**
- 21 **Nenávidíme všechny! Odborný text o fotbalovém chuligánství / Martin Bastl**
- 23 **Řím proti Romům. Itálie přitvrzuje vůči přistěhovalcům i domácím / Felix Xaver**
- 24 **Dvojí metr na Jižní Ameriku. Hodní a zlí američtí vůdci / Daniel Veselý**

nové knihy

DVD a CD

recenze týdne

- 31 **Český dům míru. Kniha Islám v srdci Evropy / Zdeněk Beránek**

rubriky

- 3 **tipy – A2 doporučuje zhlédnout či vyslechnout**
- 5 **zkratka – jednou větou z domova i ze zahraničí**
- 18 **přešlap – Popnoviny jako ohrožení / Karel Hvížďala**
- 24 **par avion – ze španělskojazyčného tisku vybral Radek Buben**
- 25 **letní komiksový seriál – Max Andersson**
- 29 **odjinud – o literárním dění v českých časopisech / František Knopp**
- 29 **soutěž**
- 32 **ovšem – glosy**

editorial

Dámy a pánové!

Jednatřicátá Ádvojka zadržuje řev; tiché pomlaskávání, smích, rakete bé bé, slova. Těla rozvíbrotaná hláskami jako jazyk; ticho, které není. Při vstupu do tématu lze využít služeb estetiky Jozefa Cserese (s. 1), který každého zájemce provede několika hlavními událostmi „umění na pomezí“ ve dvacátém století. Nebo můžete začít – po přečtení článku Miloslava Caňka a Karla Kouby na s. 6 – poslechem ukázkových děl na UbuWebu. Další, české, internetové zdroje nejistoty v tom, co je a není umění, uvádíme na stránkách beletrie. Tam nabízíme k přehrání dvě scény z dramatu Evropané Jiřího Adámka, soustředěně fackující hantýrku a image politiků Evropské unie. Ostatně, do zblbnutí opakované oficiální zvuky, zejména „efektivita, spravedlnost, transparentnost, odpovědnost, kultura-je-eeehm“, známe důvěrně též. Při jejich omílání například hlavní město bojuje na život a na smrt s vlastní kulturou. Roli kata v tom příběhu hraje mysteriózní komiksová postava Milan Richter, jež dostala úkol normalizovat a oslabovat, na co jí zrak padne, ale vezme, že nemít silnou podporu naší politické elity-ty-ty, nemohl by si nic takového dovolit. Mimo téma: reportáž z Kuby o výtvarném umění, analýza italské protiromské politiky, Jan Štolba uhýbající očima před novou knihou Ivana Wernische. Libozvučné čtení! Libuše Bělunková

došlo

Ad Šašci u stolu (A2 č. 29/2008)

Petr A. Bílek v jedné své starší přednášce popsal setkání českých literárních vědců a amerických středoškolských učitelů někdy v 90. letech. Obě „delegace“ hovořily skrze tlumočníky a diskuse probíhala (v české verzi) nějak takto. Americká otázka: „Jaký je váš přístup k interpretaci?“ Hrdá česká odpověď: „Ano, jistě, interpretaci používáme.“ Napadlo mě, jestli se něco podobného neděje i v A2 mezi autory a čtenáři (nebo aspoň mnou). Nejprve chci ujistit kolegu-čtenáře Václava Kašpara (Došlo, A2 č. 29), že není nic nelogického na tom, když součet dílčích pravdivých postřehů tvoří záměrnou lež. Někteří autoři tak pracují systematicky, jiní jen tu a tam a asi ne zcela vědomě, a to nás může mást. Příkladem na „systematicky“ je Jan Keller (například A2 č. 4 a č. 27), který kromě mozaik poskládaných z dílčích pravd vytrhaných z kontextu (dívejte se na krásné pozadí, a když přimhouříte oči, vykoukne na vás fousatej chlap; není to ale Lincoln) a z absurdních (ač, uznávám, často nápaditých) metafor nic jiného nenabízí. Je to, řečeno s bavičem Horníčkem, jenom nasrávač. Jako příklad na „tu a tam“ mě napadá – jaká náhoda! – zrovna Bílek. Jeho teze, že divadlo Semafor je zombie (A2 č. 25), je věcně shodná s tím, co už dříve do televize řekl Jiří Suchý: lidi ho pořád mají rádi, ale už tam nechodí. A přece to není totéž, ale budiž. Avšak autorova interpretace Wericha jako stalinistů dvorního šaška (A2 č. 29) je unfair, ať se řekne, jak se řekne.

Bílek zatím nachází témata a bavičů se dotýká vcelku funkčně (i když tedy v č. 29 hodně preventivně), takže by bylo předčasné na něj použít interpretaci. Upozorním ale aspoň na jednu pitomou zákonitost. Doba je taková, že i pronikaví autoři (před lety například Vladimír Just v sloupku pro LtN) mohou snadno zabřednout do kritiky bavičství a vzdálit se od závažných témat natolik, že buď musejí přestat psát, aby se z toho nezbláznili, nebo je redakce vyhodí. S baviči je třeba začít šetřit, dokud je ještě čas. Jinak to dopadne tak, že budeme čist samé součty dílčích pravdivých postřehů.

Vilém Kodýtek

Ad Nepohodlný svědek (A2 č. 29/2008)

Rád bych vám poděkoval za otištění tohoto článku. Téma závažné, ale mediálně znevažované a přehlížené, nebereme-li v potaz jeho „zředěné“ akční karikatury v hlavních sdělovacích prostředcích ve stylu zásahů cizinecké policie na ubytovnách atd.

Pouze bych podotkl, že by bylo nespravedlivé, jak by snad mohlo z publikovaného textu vyplývat, vinit ze stávajícího stavu věcí jen Parlament České republiky či pověřené státní úředníky. Stejný, ba ještě větší podíl viny stojí na straně takzvaných zahraničních investorů (jaké paradoxní označení pro nadnárodní organizace subvencované z veřejných peněz, ať již přímými či nepřímými finančními stimuly, jako jsou „daňové prázdniny“, investiční pobídky, levné pronájmy pozemků, výstavba odpovídající infrastruktury, legalizace černých skládek – vedlejšího produktu výrobní činnosti atd.) či, abychom nebyli tolik abstraktní, jejich konkrétních českých zaměst-

nanců z řad středního managementu a personalistů/tek. Ti pro zahraniční dělníky stanovují „pravidla hry“, tj. neumožňují jim uzavírat pracovní smlouvy přímo se zaměstnavatelem (byť by tomu nebránila žádná legislativní překážka). Vydávají je tak do rukou „klientů“, kteří již dnes svou činnost většinou, alespoň navenek, legalizovali a vystupují v roli personálních agentur pronajímajících zaměstnance konkrétní firmě a negarantujících „žadatelům o zprostředkování práce“ z plateb, které obdrží od svého smluvního partnera, ani příjem na úrovni minimální mzdy, o pojištění nemluvě.

Bezbrannost, bezradnost a důvěra zahraničních dělníků mě děsí a trápí zároveň, z některých setkání s nimi je člověku až k pláči. Proto mě mrzí, že ať již v Plzni s „proslulou“ průmyslovou zónou Borská pole, či v mém nedalekém bydlišti Rokycanech, které jsou její „noclehárnou“, nevím o žádné konkrétní organizaci věnující se monitoringu pracovních a sociální situace ekonomických migrantů či nabízející jim právní poradenství, „kursy“ funkční gramotnosti atd. Jak k tomu tématu přispět osobně, nevím, přístup k mediálnímu prostoru se v mém případě redukuje na rubriky typu „dopisy čtenářů“.

Václav Engler

Protestuji

S hlubokým znepokojením jsem v těchto dnech přijal zprávu o tom, že Petra Hoftichová, pověřená řízením Galerie hlavního města Prahy, dala výpověď Karlu Srpovi, nejvýznamnějšímu představiteli této instituce, který určoval její profil po řadu let. Karel Srp zde připravil desítky výstav, sahajících od monografických retrospektiv představitelů české

moderny, přes mezinárodní expozice současného umění až po výstavy nejmladší umělecké generace. Po zásluze byl tedy odbornou komisí v konkursu z roku 2005 doporučen na místo ředitele, do něž však zástupci Magistrátu hlavního města Prahy nebyl nikdy jmenován. Naopak na základě smyšleného důvodu byl v roce 2007 ze dne na den zbaven i pověření instituci vést a byl nahrazen odborné veřejnosti takřka neznámou zaměstnankyní galerie Petrou Hoftichovou. Ta nyní využila pochybných výsledků personálního auditu, a místo aby se zastala svých kolegů, zbavila se bývalého nadřízeného a dalších odborných pracovníků galerie. Neustálý odklad řádného výběrového řízení na pozici ředitele Galerie hlavního města Prahy tak vede k postupné destabilizaci instituce, která již dnes ruší připravované výstavní projekty a s níž odmítají spolupracovat externisté. Vzhledem k tomu, že koordinátorem 6. bienále mladého umění Zvon 2008, které jsem pro galerii připravil, byl právě Karel Srp, připojuji se k postojům svých kolegů Lenky Bydžovské a Vojtěcha Lahody, a do doby, než bude situace kolem jeho osoby zdárně vyřešena, s galerií přerušuji jakoukoli spolupráci a ruším sympozium, plánované k bienále na září tohoto roku. Jako sig natář petice Za Prahu kulturní zároveň opakuji, že trvám na projednání všech jejích bodů, včetně vyvození politické odpovědnosti toho, kdo je za destabilizaci pražské kultury, jejímž je výpověď Karlu Srpovi smutným příkladem, zodpovědný.

Karel Císař, kurátor 6. bienále mladého umění Zvon 2008
Prohlášení Uměleckohistorické společnosti v českých zemích k situaci v Galerii hlavního města Prahy najdete na webu dejinyumeni.cz.

literatura

Literatura na Filmové škole

V rámci doprovodného programu **Letní filmové školy** v Uherském Hradišti se nebudou odehrávat pouze koncerty (lze doporučit především audiovizuální variace a improvizace), divadelní představení (Nezval, Samec, Kratochvílová: Z Valérie a týdne divů; Handa Gote research & development: TRAINS) nebo výstavy (např. Eva a Jan Švankmajerovi: Salamandr), ale také literární čtení.

V programu Čarodějnictví v lidových pověrách a zaříkávadlech přečte básník a editor **Miroslav Huptych** ukázky z knih Černá slepice aneb Kterak se líhne bazalíček, jenž štěstí do domu přináší a Kdo pije vlčí mlíko aneb Jak se léčilo za starodávna. Autor řadu let vyhledává v historických národopisných knihách a časopisech lidové pověry, léčebné návody, čáry, zaříkávadla. Komponovaný pořad, jehož součástí bude také diskuse s diváky, doprovodí kytaristka, skladatelka a zpěvačka Dagmar Andrtová-Voňková (**stan DNO**, ve čtvrtek **31. 7.** ve 20.30). V návaznosti na brněnský Měsíc autorského čtení budeme mít příležitost vidět a slyšet dva ze současných kanadských literátů píšících v angličtině: básníka a prozaika **Michaela Crummeye** a spisovatelku asijského původu **Madeleine Thienovou** (**stan DNO**, v pátek **1. 8.** ve 20.30). Původní českou prózu bude na festivalu reprezentovat **Michal Ajvaz**, který přečte ukázky ze starší knihy povídek Návrat starého varana a poodkrýje téma připravované knihy Cesta na jih, která by měla letos vyjít v nakladatelství Druhé město (**podkroví Reduty**, v sobotu **2. 8.** ve 20.30).

Spojení hudby a poezie zazní v minimalistických písních **Oldřicha Janoty**, který se zde však představí i v poněkud nezvyklé roli – přečte ukázky ze své chystané knihy fejetonů Neslyšící děti (Answer 4 all). (**podkroví Reduty**, v sobotu **2. 8.** ve 21.30). **34. letní filmová škola Uherské Hradiště 2008**, od **25. 7.** do **3. 8.**

100 let Spolku českých bibliofilů

Výstava pořádaná Spolkem českých bibliofilů k stému výročí jeho založení prezentuje průřez bibliofilské práce

i vydávání krásných knih od začátku 20. století. Expozice je rozdělena do tří základních okruhů, jimiž jsou krásná kniha na přelomu 19. a 20. století v Čechách, sto let Spolku českých

bibliofilů a připomenutí významných grafiků, vydavatelů a tiskařů, kteří se na vydávání krásných knih podíleli. Na výstavě jsou mj. zastoupena jména zlatého věku českého bibliofilského hnutí: Vojtěch Preissig, Zdenka Braunerová, František Tichý, Jiří Trnka, Ota Janeček a další. Aktuální informace o akcích SČB ke stému výročí lze nalézt na www.scb.wdr.cz

Památník národního písemnictví – Malá výstavní síň (Strahovské nádvoří 1/132, **Praha 1**), do **31. 8.**
–kk–

divadlo

Francouzské barokní divadlo

Ve Státní opeře v Praze hostuje francouzská divadelní společnost La Fabrique à théâtre. V rámci Letních slavností staré hudby a Francouzské sezony 2008, kterou pořádá v České republice Francie při příležitosti svého předsednictví v Radě EU, uvede jediné představení Molièrovy hry Lékařem proti své vůli. Představení má být nasvícené svícemi, má využívat barokní gestiku, kostýmy i líčení. Herci navíc budou mluvit dobovou, barokní francouzštinou (připraveny jsou české titulky). „Pro mě neexistuje nic konkrétnějšího a modernějšího než barokní divadlo,“ tvrdí režisér inscenace Jean-Denis Monory. A pokračuje: „Od té doby, kdy jsem objevil jazyk scénického umění 17. století, se mi básnické a divadelní texty tohoto století jeví pod novým a poutavým úhlem. Toto zvláštní nové pojetí nás zavádí do světa, v němž neexistuje psychologická analýza, kde romantický sentimentalismus mizí, aby uvolnil místo neskonale krásné duši básníka.“ Monory a jeho soubor nabízí divákům výsledky svého druhu divadelní archeologie. Pracuje totiž s originálním dobovým materiálem, ať už jsou to rytiny, texty, gestické abecedy nebo partitury. Francouzské divadelní baroko je k vidění na jevišti **Státní opery** (Wilsonova 4, **Praha 1**), ve středu **6. 8.** v 19.30.

Prospero nově pod Kosmasem

K poslednímu červenci končí svoji činnost divadelní knihkupectví Prospero v pasáži pod Divadlem v Celetné. Zájemci o divadelní literaturu si do něj nacházeli cestu nejen díky oborové literatuře, ale také kvůli odborně vzdělanému personálu. Není to tak dávno, co se mluvilo o zániku knihkupectví (viz A2 č. 28/2008) – a již je znám nový nájemce. Je jím společnost Kosmas, jejíž projekt zvítězil ve výběrovém řízení Institutu umění – Divadelního ústavu (IU-DU), který knihkupectví pronajímá prostory. Kosmas asi není třeba představovat. Jako knižní velkoobchodník a distributor funguje od roku 1999. Po prázdninách se knihkupectví opět otevře, tentokrát již s novým provozovatelem. Je nutné podotknout, že média nechala zprávu o novém zájemci, zveřejněnou IU-DU 16. 7., bez povšimnutí. Dosavadní Prospero oficiálně končí ve čtvrtek **31. 8.**

Její pastorkyňa

Mezi vymoženosti československé socialistické televize patřily televizní inscenace oper. Spočívalo to většinou v tom, že ve studiu natáčeli známí herci, kteří obstarali vizuální stránku inscenace. Herecké otevírání úst se pak doplnilo zpěvem více či méně renomovaných operních pěvkyní a pěvců. Výsledek nezřídka vypadal kuriózně a působil kouzlem nechťeného. A protože Česká televize s velkou oblibou sahá do svého

zlatého fondu, můžeme operní televizní inscenace občas vídat i dnes. „Jiná“ ČT 2 uvádí Její pastorkyni Leoše Janáčka z roku 1983, a to s **Veronikou Žilkovou** v hlavní roli, dále s **Věrou Galatíkovou** a **Davidem Prachařem**. Titulní roli zpívá Gabriela Beňačková-Čápová. V jednom rozhovoru se Veronika Žilková svěřila, že dobrý pocit z role potká herce tak jednou za deset let – a uvedla právě televizní Její pastorkyni **v režii Evy Marie Bergerové**, která je k vidění na **ČT 2** v neděli **3. 8.** v 11.50.

–jb–

film

Hank a Mike

Třetí celovečerní film kanadského režiséra **Mathiewa Klincka** slavil obrovský divácký úspěch na nedávném MFF v Karlových Varech a okouzлил i řadu dalších festivalů na celém světě. Bizarní komedie, navazující na to nejlepší z tradice „divných“ amerických nezávislých filmů devadesátých let (**Gummo** Harmony Korina, **Šťestí** Todda Solondze) a na poetiku snímků Kevina Smithe, má potenciál stát se nenápadným diváckým komediálním hitem roku 2008 a vystřídat tak na pomyslném trůně Malou Miss Sunshine. Snímek vypráví příběh dvou přátel, kteří se živí jako růžoví velikonoční zajíčci. Jednoho dne jsou však Velikonoce zařazeny mezi svátky druhé kategorie (do kategorie první náleží pouze Vánoce, Chanuka a Svatý Valentýn) a Hanka s Mikem čeká nemilosrdný vyhozov. Excentrický Hank a neurotický Mike jsou vystaveni těžké zkoušce jejich přátelství... Pod vedením Mathiewa Klincka hopsají v hlavních rolích Thomas Michael a Paolo Mancini. Po nedávném Zwiggoffově filmu Santa je úchyl! se v našich kinech chystá diskreditace dalšího velkého křesťanského svátku. **Premiéra v ČR 31. 7.**
–jj–

hudba

Parazitování na hudbě

Ve výlučném prostředí protiatomového krytu Parukářka, téměř 100 metrů pod zemí, vystoupí neúnavný a hyperproduktivní norský experimentátor **Sindre Bjerga**.

Zaměřuje se na hru na amplifikované objekty a elektronické a preparované nástroje, přičemž ať už převáží minimalistický přístup nebo nadšení z nahromaděného materiálu, jeho skladby vždy směřují k intenzivní drone music, prohlubovaným a prodlužovaným tónům v jemném oparu psychedelie či toho, co z ní v současné hudbě zbylo. Šéf labelu Gold Soundz přiveze do Prahy reprezentativní ochutnávku z bohaté severské improvizací scény. Psychedelickou inspiraci nezaprou ani pražští **Birds Build Nests Underground**, dvojice hráčů na početný arzenál gramofonů. Jejich postupy, které využívají staré vinylové nahrávky – respektive jejich vedlejší efekty, jako praskání, šumy, latentní melodie a skryté rytmy – a které našly svůj výraz v Lyotardově krédu dělat „hudbu

pod hudbami“, přesně souzní s konceptem hudebního parazitování – neomezeným využíváním zvukového sedimentu, který se usazuje na okrajích vývoje rocku & popu. Do třetice jiný přístup nabízí **RUiNU** z pořádajícího labelu **Klang und Krach**. Proměnlivé seskupení, volně improvizující s hlukovými fragmenty a hudebními ruinami, se představí v triu se saxofonistou a klarinetistou Pelykánem, s nímž se noisový základ proměňuje směrem k pulsující, ničím neohraňčené hmotě amplifikovaného šramocení na okraji hudebního dění. **Bunkr Parukářka** (Park Parukářka, **Praha 3** – Žižkov), v pátek **1. 8.** ve 21.00.

Na radnici!

Českobudějovická scéna Bazilika, provozující kromě stejnojmenného prostoru i komorní Solnici, se na prázdniny přemístila pod širé nebe, přímo do středu města. Kromě koncertů čeká zájemce i spousta divadelních představení, z nichž vybírám vystoupení harcovníků české alternativy, skupiny **Jablkoň**. Od počátku před třiceti lety skupinu provázela umanutost charismatického Martina Němce, kytarová virtuozita a neobvyklá instrumentace.

Z kompozic balancujících na hraně vážné hudby, kořeněných téměř divošskými rytmy, zbyly v současném zvuku skupiny už jen (i když dosud hluboké) stopy, od půli devadesátých let, kdy vyšlo album Písničky, se Jablkoň zabývá – překvapivě – písněmi. Dvě kytary, bicí a dechy precizně doprovázejí kolotoč morbidního humoru a křehké lyriky v Němcově neopakovatelném podání. **Radniční nádvoří** (nám. Přemysla Otakara II. 2, **České Budějovice**), ve středu **6. 8.** ve 21.00.
–př–

výtvarné umění

MeetFactory Gallery

Pražský alternativní prostor MeetFactory otevřel v době vrcholného léta dvě prezentace. První je výstava **Dušana Záhoranského** (1972) a jeho hostů – Pavly Scerankové, Kateřiny Hadravové a Matěje Al-Aliho – nazvaná **Zimní a letní hry**. Výstavní koncept „volně odkazuje k „mýtu“ sportovních her coby vysněného místa, do kterého se promítají lidské představy o tělesné a mentální dokonalosti“. Najdeme tu konceptuální glosy v podobě objektů, instalací, videoinstalací, kresby, malby i performance. Druhý projekt je teprve postupně vyvíjen. Celý měsíc má **berlínské umělecké seskupení FMSW**

na to, aby se nějakým způsobem vyrovnalo se zvoleným tématem „člověk a prostor“ ve vztahu k objektu MeetFactory, který je situován původně funkčně a dnes zcela neurbanisticky mezi železniční kolejistě a silniční výpadovkou z metropole. Měsíc totiž trvá délka jejich pražského

rezidenčního pobytu. Skupinu FMSW tvoří umělci Lina Fallerová (1972), Marcel Mieth (1976), Thomas Stüssi (1978) a Susanne Wecková (1978) a společný projekt nazvali **Fast Forward. MeetFactory** (Ke Sklárně 15, **Praha 5**), **do 24. 8.**

Big Deal/Velká zakázka

Multimediální projekt **Big Deal** je jakousi vizionářskou „projekcí“.

Zvažuje a zkoumá možné cesty mladých českých architektů za „úspěchem, společenským a finančním uznáním“, dívá se ale i zpět na rozhodující „křižovatky“, které nasměrovaly a nastartovaly rozlet jednotlivých architektonických ateliérů v ČR. **Kurátoři Igor Kovačević a Yvette Vašourková**, sami projektující architekti zastoupení na výstavě, reflektují mladou českou generaci architektů v její různorodosti a pestrosti, o čemž svědčí účast vystavujících: **A69 architekti** (Boris Rodčenko, Prokop Tomášek, Jaroslav Wertig), **HŠH architekti** (Petr Hájek, Tomáš Hradečný, Jan Šěpka), **4a architekti** (Jan Schindler, Ludvík Seko, Peter Hudák, Leigh D'Agostino), **New Work** (Svatopluk Sládeček), **Projektíl architekti** (Roman Brychta, Adam Halíř, Ondřej Hofmeister, Petr Lešek), **CCEA, MOBA** (Igor Kovačević, Yvette Vašourková), **KRUH, Skupina** (Marcela Steinbachová), **OK Plan architekt** (Luděk Rýzner), **Knesl + Kynčl architekti** (Jiří Knesl, Jakub Kynčl). Projekt připravil Dům umění města Brna ve spolupráci s Centrem for Central European Architecture. **Dům pánů z Kunštátu** (Dominikánská 9, **Brno**) **do 31. 8.**
–pev–

televize

Lidé, mám vás rád

Další dokumentární portrét **Heleny Třeštíkové** z roku 1998 se pokouší demytizovat postavu Julia Fučíka a přiblížit jeho skutečnou roli, aniž by ho zesměšňoval. Archivní záběry jsou kombinovány s výpovědí žijící svědkyně, paní Krieglové. **ČT 2**, ve čtvrtek **31. 7.** ve 20.00.

Obyvatelé ráje

Další díl francouzského dokumentárního cyklu o plavbách plachetnice **La Boudeuse** odplouvá za mýtem, jenž se zrodil v 18. století, když u břehů Tahiti přistál mořeplavec Bougainville a stvořil **legendu jižních moří**. Tato legenda vycházela z pocitu ráje na ostrovech, ztracených v Tichém oceánu. Pro koho to byl ráj? Pro Evropany, kteří se na těchto ostrovech jen zastavili, nebo pro Polynésany, kteří tu žili odjakživa? A jak je na tom tento mýtus dnes? **ČT 2**, v sobotu **2. 8.** v 17.05.

Opilí láskou

Romantický snímek autora mistrovských filmů (Magnolia, Až na krev) **Paula Thomase Andersona** vypráví příběh majitele malého podniku (Adam Sandler), jenž kvůli sedmi sestrám není schopen navázat citový vztah. Do jeho života však vstoupí tajemná žena.

Příběh působí až průzračně jednoduše, avšak způsob podání ho obohacuje o nové vrstvy a nálady, v nichž převažuje melancholie a osamění.
Nova, v neděli **3. 8.** ve 22.00.

Vera Drakeová

Britsko-francouzský film oceněný **Zlatým lvem na MFF v Benátkách v roce 2004** přináší portrét nelehkých poválečných let v dělnické Anglii, v nichž se postarší obětavá Vera Drakeová snaží pomoci chudým dívkám zbavit jejich nechtěného těhotenství, i když tím porušuje zákon. Režisér a scenárista

Mike Leigh tak klade otázku, kdo o nás vlastně rozhoduje a jak mají být souzeny naše skutky. Jeho sonda do života malých lidí věcně předvádí realitu Anglie padesátých let minulého století a nesoudí ani nemoralizuje, jen konstatuje. Sugestivita díla spočívá v jeho melancholické atmosféře, komorním hudebním doprovodu a v civilně působících hereckých výkonech (výrazný je především výkon **Imeldy Stauntonové**, držitelky tří prestižních divadelních cen Laurence Oliviera a Volpiho poháru za nejlepší ženský herecký výkon na MFF v Benátkách).
ČT 2, v neděli **3. 8.** ve 22.35.

Jackie Brownová

Proslulé dílo **Quentina Tarantina** z roku 1997, které sice podle mnohých

nedosahuje kvalit jeho starších snímků, jako je Pulp fiction či Gauneři, obsahuje však typické míšení stylů běčkových filmů a reflexe nad současnou Amerikou. Letuška Pam Grierová je chycena dvěma policejními agenty při pašování peněz a nezbývá jí než vymyslet plán, jak získat zpět půl milionu dolarů a zbavit se přitom policistů i nelítostného šéfa ve skvělém podání nezbytného Samuela Lee Jacksona...
Nova, v pondělí **4. 8.** ve 21.55.

Roger a já

Titul dalšího zábavného dokumentu známého „tloušťika s basebalkou a kamerou“, **Michaela Moorea**, naznačuje režisérovu snahu spojit se s předsedou představenstva General Motors Rogerem Smithem a udělat s ním rozhovor. Třebaže Moore osvědčil svou pověstnou buldočí povahu a dělal problémy členům mnoha ochrany, získat kýžené interview se mu nepodařilo. Vznikl však rozpustile vtipný dokument o vážných tématech, kterým Moore v roce 1989 debutoval na poli filmu. V jeho podání je totiž upadající městečko Flint metaforou celé Ameriky a ukazuje, jak velké automobilky „pomáhají“ malým regionům.
ČT 2, v úterý **5. 8.** od 23.10.
–kb–

rozhlas

Hudební fórum

Tento týden se můžeme seznámit se soudobou hudbou našich severovýchodních sousedů. První tři díly budou věnovány představitelům polské „velké trojky“: pondělní Krzysztofu Pendereckému, konkrétně jeho Stabat Mater, dílu sborovému a capella, a symfonii č. 8 „Písň pomíjivosti“, úterní večer Třem postludiím a skladbě Livre pour orchestre Witolda Lutoslawského, středeční pak Henriku Góreckému – jeho Koncertu pro cembalo a smyčkový orchestr a skladbě Beatus vir pro baryton, smíšený sbor a orchestr. Z díla Wojciecha Kilara, známého též jako autora hudby k filmům Romana Polanského, uslyšíme tři symfonické básně: Krzesany, Koscielec 1909 a Orava. Na závěr byly vybrány kompozice méně známých autorů: Polská předehra Grazyny Bacewiczové, Koncert pro trombon a orchestr Kazimierze Soreckého a Variace bez tématu od Tadeusze Bairda.
ČRo 3 – Vltava, od pondělí **4. 8.** do pátku **8. 8.**, vždy od 23.15.

Historické poklady

Pro nejnovější vydání Depozitáře hudební galerie byly vybrány dvě symfonie Josepha Haydna – č. 100 G dur (Vojenská) a č. 103 Es dur (S vířením kotlů), a sice na historických nahrávkách z let 1950 a 1951, na nichž Vídeňskou filharmonii diriguje legendární Hermann Scherchen (1891–1966), známý pochopitelně nejen tím, že Beethovenovu Eroiku natočil s nejrychleji provedenými rychlými větami v historii, nýbrž především svými mimořádnými zasluhami na poli moderní hudby: jako dirigent debutoval Schönbergovým

Pierrotem lunaire, premiéroval nejednu skladbu Edgara Varèse, dokonce též lanise Xenakise. Snad se někdy dočkáme vysílání právě takovýchto jeho snímků. Zatím se alespoň seznamujeme s touto mimořádnou osobností.
ČRo 3 – Vltava, v pondělí **4. 8.** ve 22.00.

Z plodů ruského symbolismu

Lyrické drama Alexandra Bloka Neznámá bylo vychrleno roku 1906 jako třetí část trilogie, tvořené ještě tituly Bufonáda a Král na náměstí. Nebylo koncipováno jako sled jevištně vděčných dějství, ale jako trojice básnických vizí světa: hospoda plná opojených i „ožralých“, ulice kdesi na periferii, stejně jako snobský salon, kde se řeční o ruské inteligenci, všechny tyto „scény“ se pod vnitřním tlakem podivné – bezpředmětně a ultrasublimovaně erotické – energie proměňují v jakési monády celku. Krajní „věty“ skladby jsou prozaické – v doslovném i přeneseném smyslu, prostřední je psána ve verších a čirý lyrismus je jejím konstitutivním živlem. Rozhlasová adaptace překladu Jaroslava Konečného, zrežirovaná v roce 1980 Janem Lormanem, stojí na hereckých výkonech Alfréda Strejčka (Autor), Mileny Steinmasslové (Neznámá), Zdeňka Řehoře (hvězdář) a mnohých dalších.
ČRo 3 – Vltava, v úterý **5. 8.** ve 21.30.
–mc–

společnost

Ano nebo Ne
letním olympijským hrám

Ti, kterým se nelíbí například nápad „Připravit prezentaci Prahy jako

vhodného kandidáta pro konání letních olympijských her (rok 2016 nebo 2020), zajistit podporu státu a zahájit realizaci aktivit souvisejících s kandidaturou, bude-li tato podpora získána“, mohou přijít jasně a veřejně vyjádřit svůj názor. Útvar rozvoje hlavního města Prahy totiž zve občany na veřejné projednání aktualizovaného Strategického plánu hl. m. Prahy spolu s vyhodnocením vlivů na životní prostředí, veřejné zdraví a lokality NATURA 2000. Jednání bude probíhat ve **Velké zasedací síni Magistrátu hlavního města Prahy** (Mariánské náměstí 2, **Praha 1 – Staré Město**), ve středu **6. 8.** od 9.00 hod.

Cyklostezky v Praze 10

Zájemci o rozvoj cyklostezek v Praze se mohou vypravit na výstavu o cyklodopravě ve Středisku informací o rozvoji Prahy 10. Do konce srpna tam najdou návrh prvního uceleného systému cyklistických tras a stezek na území Prahy 10 a výkresy přehledné situace návrhu vedení cyklistických cest a kategorizace jednotlivých cyklotras. Výstava má být podkladem pro návrhy a připomínky občanů, podle nichž se má pak zpracovávat tzv. Generel, na jehož základě se budou realizovat jednotlivé cyklotrasy a cyklostezky.
Středisko informací o rozvoji Prahy 10 (Vršovická 68, **Praha 10**), do **28. 8.**
–fp–

fp – Filip Pospíšil / **jb** – Jana Bohutínská / **jj** – Jan Jílek / **kb** – Kamila Boháčková / **kk** – Karel Kouba / **mc** – Miloslav Caňko / **pf** – Petr Ferenc / **pev** – Petr Vaňous

Věda pro lepší život

Rozhovor s Mgr. Danielou Červenclovou, koordinátorkou projektu Ekologie v objektivu

Představte prosím koncern Bayer, jeho působení celosvětově a u nás. Společnost Bayer je firma s dlouholetou tradicí, v Německu byl Bayer založen již v roce 1863, a pak v roce 1913 vstoupil na zahraniční trhy. Portfolio produktů koncernu Bayer je opravdu široké, pomáhá chránit lidské zdraví národů celého světa, zlepšuje kvalitu lidského života, dále při současném nárůstu populace Bayer zajišťuje velmi důležitou ochranu obilí a rostlin, chrání zvířata před nepříjemnými nemocemi, vyvíjí nové, šetrné a bezpečné materiály, tyto materiály jsou využívány ve sportovním vybavení, v automobilovém průmyslu, ve stavebnictví a v dalších odvětvích.

Řekněte našim čtenářům, proč klade Bayer důraz na vědu a výzkum v ekologii

Celý svět vnímá změny klimatu, lidstvo je vystaveno hrozbám náhlých změn počasí a nárůstu přírodních katastrof. Jako inovativní společnost a důležitý hráč na trhu, nechce koncern Bayer stát stranou, přihlížet a jen kritizovat ostatní. Úspěch nevidíme jen v kladných číslech a nárůstu podílu na trhu, ale v podpoře ochrany životního prostředí, v úsilí zachovat přírodní zdroje i pro příští generace. Tyto aktivity spadají do oblasti jasně stanovené priority a tou je podpora trvale udržitelného rozvoje. Zároveň vkládáme velké úsilí do podpory vědy a výzkumu pro ochranu klimatu.

Jedním z hlavních projektů firmy Bayer v ČR je fotografická soutěž Ekologie a věda v objektivu. Můžete nám tento projekt krátce představit?

Fotografická soutěž „Ekologie a věda v objektivu“ probíhá u nás v ČR již pátým rokem. Mohou se jí zúčastnit amatérští i profesionální fotografové, kteří chtějí podpořit životní prostředí a ochranu klimatu svými unikátními záběry. Nad soutěží drží záštitu Ministr životního prostředí ČR a mezinár. Org. UNEP spolu s Českým svazem ochránců přírody. Letos bylo vyhlášeno pro fotografy nelehké téma: „Věda pro lepší život“, které zdůrazňuje význam inovativních technologií důležitých pro ochranu klimatu. Soutěžící mohou přihlašovat své díla ve dvou kategoriích: „PŘÍRODA“

a „LIDÉ“. Zájem o soutěž je velký, v loňském roce čeští fotografové do soutěže přihlásili rekordních 1420 ekologicky zaměřených záběrů. Letošní uzávěrka soutěže je 31. srpna, v září pak zasedne odborná porota s nelehkým úkolem vybrat vítězné snímky, které budou oceněny a vystaveny v pražském divadle Hybernia a v dalších městech v ČR. Vítěze čekají nejen zajímavé ceny v hodnotě téměř 130.tis. korun, ale také celoroční předplatné časopisů, věcné ceny a v neposlední řadě také možnost prezentovat své snímky na velkoplošných výstavách v ČR.

Podmínky a přihláška:
www.ekologievobjektivu.cz

Nevládní sektor v ohrožení

Neziskovky se sdružují k obraně

Polovina roku je pryč a konečně začíná být slyšet o potížích neziskových organizací poskytujících sociální služby. Už na jaře bylo totiž jasné, že současná neradostná situace má hlubší příčiny než výpadek evropských fondů. Řeč je samozřejmě v prvním plánu o financování.

KAREL NOVÁK

Finanční situace neziskových poskytovatelů sociálních služeb je tradičně špatná. Organizace, které znám, dlouhodobě žijí z ruky do úst. Určité zlepšení znamenalo minulé programovací období evropských fondů, kdy byla možnost rozšířit služby alespoň trochu podle potřeb klientů, najednou byla finanční jistota delší než jeden kalendářní rok a obecně se rozšířila víra, že takto by to mohlo být i nadále. Jenže zdroj evropských peněz dočasně vyschl a mnoho sociálních služeb je před krachem. Nechci hledat viníky současného stavu. Spíš je na místě se zamyslet, co nám současná situace říká o celku. Domnívám se, že příčiny lze hledat ve dvou vzájemně propojených rovinách – ve vztahu státu a ve vztahu veřejnosti k sociálním službám. Jak vidno, teze to není nijak objevná, ale asi nic vtipnějšího vymyslet nelze.

Soukromé a veřejné

Prostě je to tak, že stát by měl mít nějakou vizi sociální politiky a samozřejmě realizovat nějaké nástroje pro její uplatnění. Podobně občanstvo by mělo disponovat též nějakou vizí sociální spravedlnosti a povědomím, jak se jí blížit. Otázka, co je primární, zdá se být na stejné úrovni jako podobné tázání o vejci a slepici. Osobně věřím v primární vůli suverénního občana. Žel, v naší zemi má občan velmi ztížené možnosti nějaký názor zastávat, natož jej prosazovat. Tradice občanské společnosti zde byla na dlouhé roky přerušena a je jasné, že bez kultivace ze strany elit – včetně těch politických – si místo na slunci hledá velmi těžko. Jeden z mých přátel, jehož vidění je zostřeno dlouhým poby-

tem v zahraničí, před časem řekl, že problém českých politických debat je v jejich extrémních polohách soukromého a veřejného – v zásadě se vedou v binární opozici státní versus soukromé a je jedno, zda se jedná o hutě, nemocnice nebo sociální práci. Zcela chybí téma veřejnosti, veřejných korporací, něčeho, co filosof a novinář Michael Novak nazývá zprostředkující struktury, jimž připisuje jednu z klíčových rolí pro ekonomický rozvoj v USA. Možná se současné politické elitě zdá, že individualizovaná a fragmentizovaná společnost, jejíž příslušníci každé čtyři roky podle víceméně subjektivních kritérií volí to nejmenší zlo, je pro jejich krátké vládnutí optimální. To je pochopitelné. Méně pochopitelné je, že není slyšet jiné hlasy, které by artikulovaly, co je ve veřejném zájmu. Samozřejmě je to otázka složitá, odpovědi budou asi nejednoznačné, ale nelze k nim dojít při absenci jakékoli diskuse.

Situace neziskových poskytovatelů sociálních služeb je dobrou příležitostí diskusi o veřejném zájmu zahájit. Je jasné, že poskytovatelé sociálních služeb jsou jen jednou částí neziskových organizací. Je víc než jasné, že jejich práce je primárně zaměřena na lidi, kteří rozhodně nesplňují parametry zdravého, úspěšného a mladého budovatele kapitalismu. Berme to však jako výhodu, právě zde je dobrá příležitost rozhodovat se, zda je i v zájmu úspěšné většiny, aby byly vykonávány činnosti, které podporují ty slabší, jiné, méně schopné, a to s vědomím, že většina těchto lidí úspěšná – dle většinových kritérií – nikdy nebude.

Zbytečný stud

Potíž je v tom, že neziskové organizace v sociálních službách sice umějí dělat dobře svoji práci, ale moc o ní neumějí mluvit. Největší potíž nastává, když mají mluvit o penězích. Existuje zde jakýsi – při průměrné výši platů v této oblasti se chce říci absurdní – ostych, když se má uvést, že jejich práce něco stojí. Ostychnost je ovšem v klimatu naší země na místě, protože veřejně deklarovaná poptávka po jejich práci jaksi chybí. Pracovníci v sociálních službách si nejsou jisti, zda jsou chtěni, zda je jejich práce vítána. A v tom je nutná veřejná podpora: aby bylo jasné, že většina si této práce váží, uvědomuje si její důležitost a chce, aby byla i finančně podpořena. Jen toto je cesta k dlouhodobé systémové podpoře sociálních služeb. Jen když politické špičky pochopí, že veřejnost chce být solidární se slabšími, budou v tomto směru konat a nebudou se tolik spoléhat na podporu z finančních zdrojů Evropské unie.

Na aneposs.cz je detailní, byť méně čtivý popis konkrétních problémů a současně již více čtivé příběhy jednotlivých neziskových organizací. Na webové stránce generalni-stavka.info se můžete dočíst o dalších pohledech na tuto věc. Jak jsem již naznačil, angažovat se ve věcech veřejných není pohodlné, ale nemyslím, že bez toho se situace v sociálních službách nějak výraznělepší. Neziskové organizace potřebují podporu veřejnosti a současně i veřejnou kontrolu, kterou je třeba důsledně vyžadovat. Využijme situaci a angažujme se.

Autor je ředitel programů sociální integrace organizace Člověk v tísni.

zkrátka

Vzhledem k neočekávaným změnám, ke kterým dochází v Galerii hlavního města Prahy, a především vzhledem k nevyjasněné situaci kolem likvidace jejího stabilního kurátorského týmu odstoupil Filip Černý od výstavy Videoart. / Hudebně-divadelní, jedenáctidenní festival Happy Days v Hradci Králové byl druhý den pro nezájem ukončen. / Byly nalezeny čtyři dopisy, které napsal japonský spisovatel Ryunosuke Akutagawa před svou sebevraždou v roce 1927. / Literární příloha deníku LA Times se smrškla na složku uprostřed přílohy Calendar. / Byly vyhlášeny nominace hudební Mercury Prize. Vedle nové desky skupiny Radiohead se do nominací dostala i nedávno tiskem objevená zpěvačka Adele, poslední album anonymního dubera, který si říká Burial Untrue, a opět se tu objevuje zpěvák skupiny Arctic Monkeys Alex Turner, tentokrát s projektem The Last Shadow Puppets. / Snímek Batman – Temný rytíř se s tržbou 158 milionů dolarů za první víkend stal nejspěšnějším filmem všech dob. Zároveň v databázi imdb.com vytlačil z první pozice nejlepší filmů podle jejich uživatelů Coppolův snímek Kmotr, který tuto příčku okupoval již od vzniku databáze. / Román Vlčí něha, debut spisovatelky Stef Pennyové, který nedávno vyšel i česky, získal po ceně Costa i žánrovou cenu Theakston's Crime Novel of the Year. / Hned čtyři z 21 autorů vybraných do širšího seznamu nominovaných na literární cenu Man Asia pocházejí z Filipín. / Přestože komiksová

skupina Gorillaz oznámila svůj konec, vychází v létě její soundtrack k opeře Monkey – Journey to the West. / Původem čínská autorka Yang Yi nečekaně získala japonskou literární cenu Akutagawa. / Hudební svět překvapil nevidaný objev BBC. Neznámé nahrávky skladatelky Delie Derbyshireové, která proslula jako tvůrkyně titulní melodie vědecko-fantastického seriálu Dr. Who, byly nalezeny v její pozůstalosti. Tyto vizionářské skladby by bez nadsázky mohly vyjít jako nová deska skupiny Autechre. / Televizní stanice TV Barrandov (kinobarrandov.tv) rozšířila své webové stránky o krátké amatérské filmy a sekci magazín, kde najdete především filmy o filmu. / Ministerstvo pro místní rozvoj ČR a Česká komora architektů vyhlásily soutěžní přehlídku staveb realizovaných pro účely bydlení Nový domov roku 2008. / Na padesát tisíc nejvyhledávanějších hesel bude obsahovat tištěná verze německé Wikipedie, která má vyjít v září. / Dětská kniha s křesťanskou tematikou nazvaná The Shack, kterou nejprve pro své děti k Vánocům nechal vytisknout William P. Young, se v USA stala nejprodávanější knihou vydanou vlastním nákladem. / Čtvrtá deska projektu Mike Skinnera nazvaného The Streets se bude jmenovat Everything is Borrowed a vyjde 15. září. / Muzeum Andyho Warhola ve slovenských Medzilaborcích zpřístupní 6. srpna u příležitosti umělcových nedožitých osmdesátin expozici s jeho 60 serigrafiemi, které zapůjčili soukromí sběratelé. / Rozměrný obraz Guernica od Pabla Picassa velmi utrpěl častými převozy a zápůjčkami do galerií po celém světě. Po detailním odborném průzkumu u něj bylo zjištěno 129 nejrůznějších poškození.

–jgr–

Miloš Tomasco

*die Auguren
zerfleischen einander...
Paul Celan*

NEVĚŘÍŠ
(už nebo ještě ne?) —
přece však umíráš, jako bys byl
žil.

Posbíráš v slzách
ostatky jasu
pro úsměv, s kterým tu
na stráži stojíš;
pro úsměv, s kterým se
vydáváš k lidem.

K čemu však úsměv
na Zemi, kde lidé sápu se hlady?
Kolik jich ještě musí zemřít,
aby se člověk stal
člověkem,
aby uvěřil sám v sebe,
aby se rozhostil jen a jen jas?

Jen tahle prázdnota,
jen pláč ti zůstane,
jen tahle pochybnost
tady a teď:
prostor, jež dobýváš
světlem své smrti.

Jen ona zastaví
koloběh vraždění,
jen na ní zlámou se kosy.

To nejlepší z avantgardy on-line

Poezie, zvuk a obraz na serveru UbuWeb.com

Prozkoumejme nejrozsáhlejší volně dostupnou internetovou databázi shromažďující různá těžko dostupná avantgardní díla. A vyberme ty nejceněnější poklady 20. století. Přinejmenším vzrušené hlasy Céline, Barthesse či Joyce.

MILOSLAV CAŇKO
KAREL KOUBA

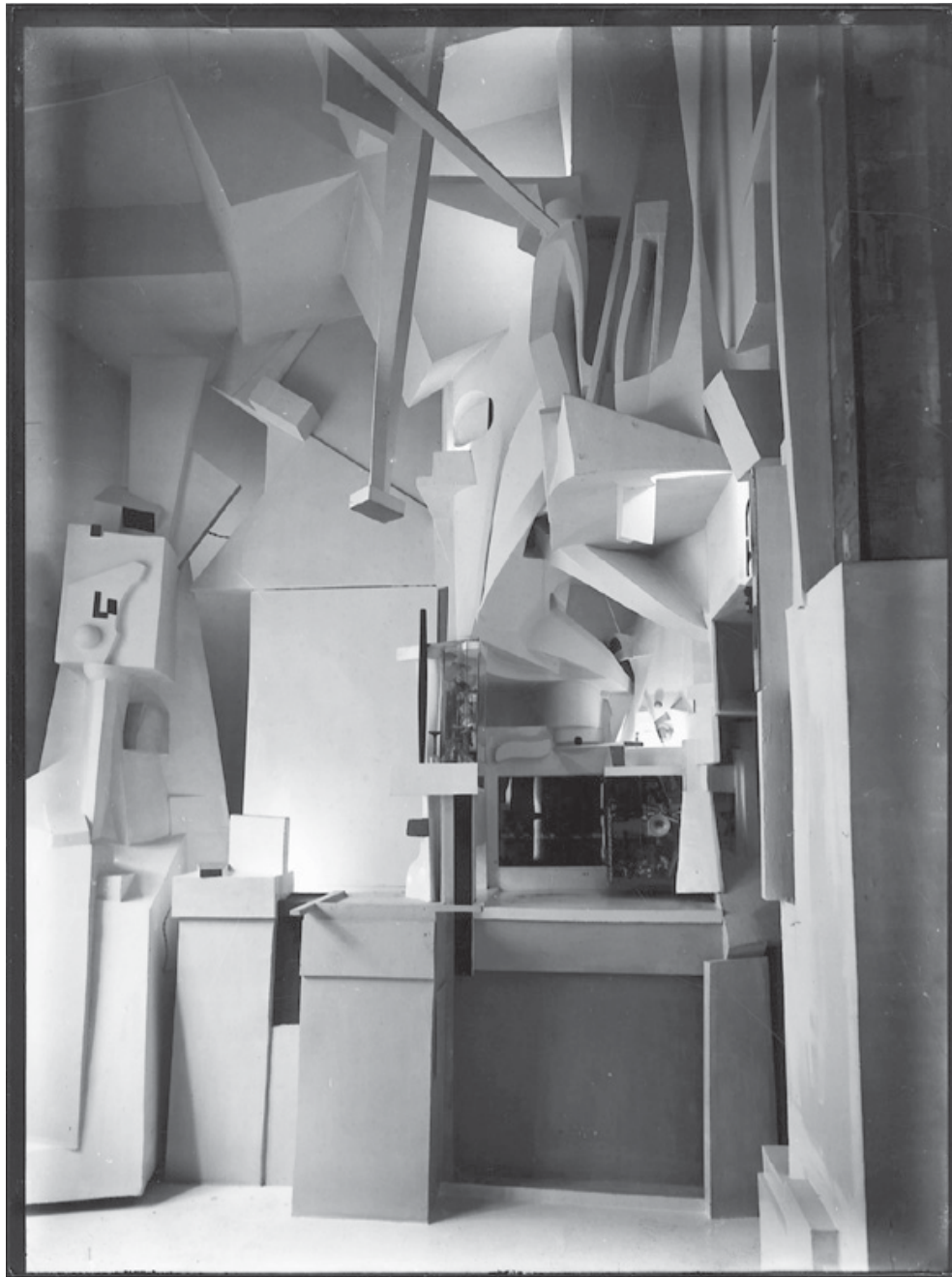
Na internetu nenajdeme propracovanější archiv avantgardního umění od moderny až po dnešek, než je americký UbuWeb. V roce 1996 ho založil básník Kenneth Goldsmith. Původně měly stránky sloužit jako volné skladiště, shromažďující těžko dostupné, raritní a neznámé realizace obrazové a konkrétní poezie. Postupem času se však rozrostly o sekce věnované konceptuálnímu psaní, videím, experimentální hudbě, etnopoetice (ta obsahuje například etnickou hudbu a poezii), a přibýly také soubory s odbornými texty věnovanými poezii (doporučujeme třeba rozsáhlou kapitolu o české konkrétní poezii nebo *Estetiku ticha* Susan Sontagové) či oskenované časopisy. Z UbuWebu se tak během dvanácti let stalo neustále aktualizované virtuální muzeum, plasticky postihující umělecká dobrodružství 20. století.

Zřejmou výhodou stránek je, kromě fundovanosti a vkusného výběru, jejich nekomerční a nezávislý základ; web sestavují dobrovolníci (ke spolupráci nabádají každého zájemce), a nemají tudíž potřebu zahlcovat jej reklamami. Také pro tento výlučný statut poskytují UbuWebu zdarma nahrávky různá vydavatelství – z těch nejvýznamnějších je to například belgický label Sub Rosa nebo rakouský Extraplatte.

Rakete bé bé! Rakete bé cé!

Které zvukové realizace zde stojí za pozornost dnešního posluchače? Při procházení fonotékou budou nejspokojenější ti, kdo jsou zaujati kanonickými díly evropské moderny a avantgardy, meziválečné i poválečné. Tuto skupinu položek tvoří nejen záznamy profesionálních interpretací těchto děl – převážně novějšího data, nýbrž i cenné nahrávky původních interpretací autorských. I ty lze ovšem dále rozdělit, jednak podle role, kterou pro účinek toho kterého textu hraje zvukové provedení (vedle dadaistických eskapád či experimentů s elektronickými manipulacemi se slovem se tu nabízejí i naprosto nekomplikovaná autorská čtení), a jednak podle stupně historické autentity. Některé výkony spadají do doby, kdy dotyční tvůrci byli v plné síle a -ismus, s nímž jsou spojováni, byl na zenitu, ovšem jiné nahrávky zachycují hlas evidentně stařecký a autorská vystoupení jsou rekonstrukcemi z půlstoletého odstupu (Hans Arp, Raoul Hausmann, Richard Huelsenbeck).

Většina oněch neautentických zpracování vznikla v sedmdesátých letech a stala se stěžejní složkou desky *Futura Poesia Sonora* (Turín 1976). Jsou to interpretace dadaistických a futuristických básní. Německé Trio Exvoco zpracovalo díla Hugo Balla, Christiana Morgensterna, Paula Scheerbarta a Giacoma Bally, a to způsobem stylovým, tj. temperamentním i kultivovaným. Vpravdě excelentní a nádherně divoce excentrická je ovšem reci-

Kurt Schwitters: Merzbau, Hannover, 1924–1943

tace italského tria, v jehož podání je k dispozici mimo jiné text F. T. Marinettiho.

Na opačném pólu stojí historické nahrávky německého dadaisty Kurta Schwittersse z dvacátých a třicátých let. Okouzující je jeho provedení vlastní čtyřvěté *Ursonaty* (vzniklé v letech 1922–32), skladby skrz znaskrz hudební, třebaže pracuje víc se strukturací hláskových shluků než s tónovými intervaly. Inspirovaná interpretace *Ursonaty* je v archivu také ve dvou provedeních holandského vokálního experimentátora Jaapa Blonka, jehož opakovaná konstanta „Rakete bé bé! Rakete bé cé!“ se rychle dostane pod kůži.

Céline zpívá šansony

Za pozornost rozhodně stojí jediný na UbuWebu zastoupený český autor, Ladislav Novák, zejména jeho *Fonetická struktura českého jazyka* (1970), svěbytná pocta našim jazykolamům, nebo *Descartesova metamorfoza do tekutého stavu*, dílo, v němž je výchozí promluva „Mluví, a tedy jsem“ různě elektronicky deformována a přeskupována. Slastné brouzdání zvukovými možnostmi lidské řeči bylo tehdy patrně masovou záležitostí: zhruba v téže době se mu věnoval i Francouz Henri Chopin (profil v A2 č. 11/2008), srov. jeho *Definition de lettres suivantes*.

Rozsáhlý materiál přináší spolupráce literátů s hudebníky. Nejmladším z klasiků je Ernst Jandl, který album *vom vom zum zum* (Extraplatte Records 1988) vytvořil společně se zpěvačkou Lauren Newtonovou. Devětapadesát let před ním (v roce 1929) se s jazzovým kapelníkem Danem Parishem spojil Jean Cocteau, jehož rytmičnou recitaci básně *La Toison D'Or* pak doprovodil pařížský big band. Malými klenoty jsou rozhlasová kompozice Roberta Desnose *Popis snu* (1938) pro recitátora, „sbor“ a ručáře, s organicky zakomponovanou hudební složkou, stejně jako dvě francouzské písně zpívané Louisem-Ferdinandem Célinem za doprovodu akordeonu. Jeho prozaické dílo je zastoupeno ukázkou z knihy *Smrt na úvěr* a *Cesta do hlubin noci*. Z autorských interpretací vyniká především André Breton, někdy na sklonku života pateticky recitující svou báseň *Volná láska*, James Joyce, čtoucí v roce 1929 kapitolku z *Odyseje* a Guillaume Apollinaire, „zpívající“ v roce 1913 tři básně z *Alkoholů*.

Kromě záznamů hudby, beletrie a poezie přináší rubrika Sound také interview pořizovaná s významnými osobnostmi (se surrealisty Bretonem, Maxem Ernstem, i s „renegáty“ Aragonem, Soupaultem či Dalím) nebo záznamy památných přednášek výrazných myslitelů: lze si zde poslechnout inaugurač-

ní přednášku sémiologa Rolanda Barthesse nebo sledovat bouřlivý průběh rozporuplně proslulé přednášky psychoanalytika Jacquesa Lacana ve Vincennes v prosinci 1969.

Rozpad slov v prostoru

Z novějších nahrávek má klasický statut experiment Alvina Luciera *I am sitting in a room* z roku 1969, v němž autor nejdřív přednese svůj koncept. Sedí v místnosti se dvěma magnetofony a zaznamenává svůj projev na pásku jednoho z nich. Po dořčení krátkého projevu ho pustí z magnetofonu a zároveň zapíná nahrávání u druhého přístroje a takto pokračuje další čtvrt hodinu. Jeho věty se postupně začínají deformovat a rozpadat vlivem prostoru místnosti a zhruba ve třech čtvrtinách nahrávky slyšíme jen dunivé vibrace zvukových vln. Vizualně zaměřené pionýry směřujeme k obrazovým záznamům z nesmlouvavých fyzických děl vídeňských akcionistů, transgresivním filmům Richarda Kerna nebo obsedantnímu videu z performance, během níž americký performer a skladatel Charlemagne Palestine natáčí svou zoufalou „symfonii“ o nemožnosti útěku, v níž na motorce objíždí ostrov a do zvuku motoru neustále opakuje větu „gotta get outta here“.

To vše je pouze zlomek nabízených ubukrás. I když zde paradoxně nenajdeme žádné dílo Alfreda Jarryho, zájemce o všechny druhy umění i tak čekají v téměř nekonečné síti odkazů netušená setkání, překvapivé objevy a hodiny zábavného vytržení.

Miloslav Caňko je bohemista.

 Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

BOYLE T. C. Řeči, řeči

Přeložil David Záleský, 348 Kč
Svižný, vtipný a nápaditý román významného amerického autora, který se v českém překladu představí poprvé, propojuje různé roviny vyprávění, přičemž roli hraje nejen příběh a postavy, ale i jazyk a komunikace, je to kniha založená na mluvení, zvucích a smyslech. Hrdinkou je hluchá žena, která se stane obětí krádeže identity přes kreditní kartu. Policie se tím neobtěžuje zabývat, a tak žena se svým mladším přítelem, jenž vymýšlí sci-fi hry a jenž ji zbožňuje, pátrají na vlastní pěst. Souběžně na scénu přichází i ten, kdo z ukradené identity žije, žije tak už mnoho let na různá jména a na různé účty, muž s kriminální minulostí, který si užívá života na vysoké noze se sexbombou Natalií, Ruskou, a předstírá, že je lékař. T. C. Boyle je často svým bravurním vyprávěčstvím přirovnáván k „Tomu Robbinsovi pro širší masu“.

Třepotavý let

Nový román Emila Hakla

KRYŠTOF ŠPIDLA

Hlavní hrdina posledního Haklova románu *Let čarodějnice* hned v první kapitole zabodává do těla člena ochranky obchodního domu nůž. Poměrně expresivní začátek však neústí v rychlý běh vnějších událostí, nýbrž otevírá cosi uvnitř hlavního hrdiny. V románu tedy nejde o čin kriminální, ale spíše o iniciaci. A motiv iniciace je v knize zastoupen nejednou.

Slepé cesty k zasvěcení

Vypravěč vykonává množství cest – v doslovném i přeneseném slova smyslu, aby se stal jiným, aby nahlédl pod povrch věcí. Dopravním prostředkem může být letadlo, bicykl či drogy, popřípadě kombinace obého, ale i noční sledování filmů na DVD, telefonické hovory apod. Ač je líčení těchto cest působivé, nezbyvá než konstatovat, že ve výsledku nevedou nikam. Ani setkání s Mistrem, tedy tím, kdo má provést zasvěcení (jednou jde o podivína Arnošta, který bydlí v polorozpadlém domku kdesi u Prahy, podruhé je zasvěcovatelkou čarodějnice Bea v Lisabonu), nepřináší kýženou proměnu. Hrdina jako by se vždy něčeho dotkl, aby pak zůstal stejný.

Problém je, že totéž lze říci o fabuli celého románu. Je sice plný zápletek, které by mož-

ná vydaly na samostatné povídky, avšak jednotlivé příběhy vyznívají do ztracena. Málokterá kolize vyústí nakonec v katastrofu (o katarzi nemluvě). Nejsilnější se nakonec jeví příběh vztahu hlavního hrdiny a jeho stařícké matky, jež se pokouší napsat na psacím stroji vše podstatné, svůj život – její zápisky však odhalují nemožnost takového počínání. A tady se možná dotýkáme jádra Haklova románu. Vypravěč si v konfrontaci se svou matkou uvědomuje konstruovanost svého vlastního vyprávění a neschopnost se domluvit – nejen s druhými, ale i sám se sebou. Snad proto se snaží nejen pomocí drogových tripů nalézt skryté rezervy lidského mozku a vyždímat z nich to důležité.

Tlachat a sdělovat

Hlavní hrdina se jako pišící redaktor společenského magazínu ve své práci setkává se dvěma rovinami sdělování. Jednou je sdělování pro sdělování, tedy mediální komunikace, ale též určitý typ komunikace mezilidské, kdy spolu lidé hovoří, avšak nic neříkají. Jindy ale, například v rozhovorech se svou přítelkyní, se snaží o opak. Jejich promluvy směřují k podstatnému oklikou – jsou o leccems, avšak jádro tvoří to, co je nevyřčené.

Hakl lehce přechází mezi různými styly komunikace, jednotlivé historky či mikro-příběhy dokáže vypointovat: „Do frasa, vrčel jsem nad sodovkou, zas je to tu. To, co mě ničilo už tolikrát. Posléze se zpoza šaten vynořil muž v paruce, hvězda s tváří poseitou flitry. Přihlásil jsem se, že já jsem ten. Můžeme, potrásl falešným mikádem a zamrkal, naštěstí ne na mě. Z kouta mu teatrálně ukazovala věčko bledá válcovitá diva. Zapnul jsem diktafon a vybalil otázku: „Jak vzpomínáte na léta s Výběrem?“ (...) Rozhovor vyšel s titulem: POŘÁDNĚ NADUPANÁ LEGENDA, tvůrčí bonus mojí šéfky.“ Osvědčuje, že základem jeho psaní je především orální kultura, historka či skazové vyprávění, avšak využívá i osobní zkušenosti s mediální komunikací (text je mj. protkán i internetovými odkazy).

Příliš chytré pomrkávání

Haklova postava dokáže být vtipná, duchaplná, přesná, nicméně, a to je asi jeho největší slabina, občas působí poněkud přechytrale. Máme před sebou osamělého čtyřicátníka potýkajícího se s životní krizí – profesní i osobní (tedy hrdinu v pravém slova smyslu typického), který s ironickým nadhledem komentuje okolí, je schopen i sebeironie, ale

nelze se zbavit dojmu, že se ve svém vyprávění až příliš pasuje na stranu těch správných. Spiklenecky pomrkává na čtenáře a naznačuje, že my jsme ti, kteří vědí o světě své. Být s vypravěčem na správné straně je sice chvíli příjemné, nicméně časem to omrzí. Zejména v okamžiku, kdy zjistíme, že celé tohle sémantické divadlo slouží spíše k tomu, aby se na nás autor skrze vypravěče poněkud vytáhl. Během chvíle nás nejen stihne poučit (o Portugalsku i české krajině, o historii, botanice...), ale též nabídne názor na filmy, výtvarné umění apod. Vše s blahosklonným nadhledem: „objevil jsem v bazaru Formanova Amadea. Akademické paradoxy, belhání tlustou čarou obtažených karikatur, nepěkná podívaná.“

Zdá se, jako by se autor snažil siláckými gesty zakrýt nedotaženost románu. V jednotlivostech je Haklův text pozoruhodný, jako celek však příliš nedrží pohromadě. Ukazuje, že k románu nestačí jen vypravěč a události, ale že se jedná především o konstrukci, která se neobejde bez důsledně vybudované fabule a propracování vedlejších dějových linií.

Autor je bohemista.

Emil Hakl: Let čarodějnice.

Argo, Praha 2008, 268 stran.

literární zápisník

Džbán si prznil ucho

Kam s očima v české literatuře

JAN ŠTOLBA

Nápis na pražské zdi: Kdo to čte, je vůl. Chápete? Vůl jste už tím, že si tu větu přečtete. Že jdete kolem a padnou vám na ni oči. Jak prostě, prostě geniální. Úder bez varování, nemáte šanci. Leda byste stále úzkostně uhýbali očima. To vy ale nebudete, protože váš první impuls je dozvědět se, co tu píší. A o to právě jde. Abyste se chytil. Ten pokoutní český kóan vás v zárodku přechytráčí, je to polemika dotažená do křišťálového stavu čirého předvítězství, věta-návod, jak vyžrát na soupeře dřív, než o vás vůbec ví. Přitom ruce pryč: blbce ze sebe uděláte jen a jen vy sám.

Přiznám se, že dnes často zkouším uhýbat očima. Nejen před bulvárem, billboardy či nekonečným příběhem novin a televizních zpráv a reklam. Tak trochu nevím, kam s očima i před nezanedbatelnou částí nové básnické produkce. Před postpostholanovskou polopouští, kde Holan se svou neúprosností je stavěn na hlavu. Básník Petr Král v nedávné stati *Mluvíme o tomtěz?* (Tvar č. 10/2008) plísnil dnešní kritiky též za nedostatek radosti z četby básní. Jenže zatímco básník verše, které nepotěší, snadno odloží, kde vezme radost kritik, má-li psát o sbírkách nabízejících stokrát přežvýkaný lyrický kadlub bez špetky základního prožívání, referovat o smyslově obrazných drobtích zašmodrchaných k nesrozumitelnosti (to je ta „lyrika“!), zpoza nichž nesvitne kloudný životní pocit, nález o světě?

„Černá čára na zdi/ bílá vedle ní/ nebyl jsi můj první/ ani poslední// černá čára bílá čára/ pochcaná je zed/ nebudu si přece/ s tebou kazit plet“. Foto Jan Štolba

Anebo: pražská spisovatelka pišící o lidech v tajze. Tady něco nehraje. Či se tu hraje partie, do níž se jako čtenář instinktivně nechci nechat zatáhnout. Jde snad o nový žánr antropologické výpůjčky? O vytváření románového kvaziprostředí, v němž se dá spousta věcí o lidech tvrdit snadněji, než by se totéž psalo o soukmenovcích z okolí, až příliš dobře známých, do té míry, že vtěsnat jejich životy do románového půdorysu a neudělat z toho televizní seriál se zdá nemožné? „Na Sibiři jsem

byla mnohokrát,“ říká spisovatelka. Kroutíme nevěřičně hlavou. Vážně se dá s takto lehoučkým kulturologickým batůžkem cestovat po zeměkouli a sbírat román za románem? Ale kdoví, možná předem zavrhuji promyšlený záměr; jestli ano, omlouvám se. O svém omylu se však nedozvím – z preventivních důvodů. Radši uhnu očima.

Budu-li – hypoteticky! – zklamán třeba Vaculíkem či Otou Filipem, bude to s vědomím, že jsem se přesto nějak dotkl kusu zdejšího osudu. U příběhu z tajgy ale navíc hrozí, že se jako čtenář nachytám na příliš snadný efekt. Zvlášť co se Sibiře týče: tu si přece Ivan Děnisovič musel odžít, odsedět... Pár vět z *Daru* Vladimira Nabokova, lakonicky líčících sibiřské vyhnanství revoluce naře Černyševského, stačí, abychom vytušili, že s „duší Sibiře“ si neradno jen pohrávat. „Žízeň po šíření osvěty (Černyševskij) hasil tím, že učil Jakuty společenskému chování, jenže domorodec stejně jako dřív smekal už dvacet kroků před ním a v této pozici ponížene zůstával jako přimrazený.“ Z Nabokovových stránek věnovaných vyhnanství začíší směs poetické sveřeposti vůči důvěrné cizotě života a světa – ale i pokory před jejich nedotknutelností. Vlastnosti dělající romanopisece romanopiscem.

Ale utekli jsme od úvodní věty. Titul nové antologie, vyšlé péčí Ivana Wernische a přispívající k jeho olbřímímu mapování obskurních českých literárních zákoutí, mění v naší větě jediné, zato klíčové slovo: *Kdo to čte, je prase*. Ano. Prase zaujímá v českém národním zvířetníku jiný post než vůl, svině nebo třeba tele. Doličná věta teď už není past, ale číší z ní kus radostné komplicity. Za její (chabou) moralistní fasádou se skrývá kus touhy se prasetem na chvíli stát, trochu se porochnit. Radost z poezie? Čirá. „Černá čára na zdi/ bílá vedle ní/ nebyl jsi můj první/ ani poslední// černá čára bílá čára/ pochcaná je zed/ nebudu si přece/ s tebou kazit plet.“ To je ještě jeden z šarmantnějších kousků. Ostatní jdou tvrdě na věc. Wer-

nisch tentokrát nekutal přímo v terénu, ale pořídil výbor z *Kryptadií* K. J. Obrátila, sběratele sprostých lidových písniček, říkanek a dalších textů, pokoutně vydávaných v třícátých letech.

Kdo to čte, je prase nás přenese do dob, kdy se po zdech psalo křehkou, dešti vystavenou křídou, ve výčepech se nečučelo na věčné Euro... Lidový erós často není ani moc erotický. Sex ruče uhýbá k vyměšování, vášeň se smrskává na poštívání. Víc než erós vládne popěvkům fascinace vším tutlaným a špinavoučkým, závrat z toho, co lze nahlas říkat či naznačovat, a jak všichni vědí, o co jde, jak šťavnatě se to rýmuje. Odspoda přitom začíší až jakýsi prastud z těla a tělesných funkcí, tak důvěrně monstrózních, paradoxně nutící věci tím víc bobtnat a oblundnět. Robustní úvodní hymna – představuji si, jak ji sborem huláká obří hostinec i s obsluhou – je ovšem nestoudná nejen svými hovny a prdelemi, ale vůbec tím, jak naruby vyvrhuje vnitřnosti a zkratky světa a jak se trucovitě *hlásí* k věčné boží sprostotě: „Zděná prdel knejpovala/ koš měl v řiti sucho/ na topole židle srala/ džbán si prznil ucho –“

Leč z ucmunděné familiarity, byť často jde o klasiku, je brzy i lehce mdlo. Prasetem buď na chvíli zas někdo jiný. Kam s očima, aby už nechtěly uhýbat? Třeba kajícně zpět k dnes tak lacině vytěžovanému Holanovi. I on měl jistě sluch pro obscenitu, řečenou i ztajenou. V pozadí narysovaný slastně složitý, tělesně netělesný úběžník je však jen a jen jeho... „Když chlapec hledá ve slovníku oplzlá slova/ a chtěl by ještě a ona tam už nejsou/ ...začne je vymýšlet.../ Brzy však... cítí za příkoří/ jak celé jeho procitlé toužící světlo/ odráží se zas a zase v jeho nitro ze všech protějšků,/ tak jako se slunce musí vrátit do sebe všemi paprsky,/ které vyslalo na holičskou vývěsní misku...“

Autor je básník, literární kritik a hudebník.

Ivan Wernisch: Kdo to čte, je prase.

Paseka, Praha 2008, 216 stran.

Svobodné umění v tvrdé totalitě

Sonda pod kůži kubánského umění

Externí spolupracovník A2 při pobytu na Kubě dospěl k pozoruhodnému závěru: výtvarné umění Castrovu režimu nijak zvlášť nevadí. Zdá se, že v tomto směru politická cenzura příliš nezasahuje a nechává umělce tvořit.

ČESTMÍR LANG

Návštěvník Kuby podnikající cestu na vlastní pěst potřebuje jen málo dnů, aby se přesvědčil o tom, jak hluboko tam za padesát let zakořenil totalitní systém. Občané v Havaně a větších městech jsou i v bytech kontrolováni hustou sítí komunistických dohlížců, internet je prakticky zakázán. Spisovatelé jsou izolováni nebo zavíráni a kdysi tak silná domácí kinematografie je dnes – s výjimkou dokumentární tvorby – v podstatě paralyzována. Tradičně kulturnímu národu zbývají – při absolutní politizaci televizního programu – režimu neškodné ventily: hudba, tanec a balet, ale paradoxně také výtvarné umění.

Totalitní inspirace

Zatímco v letech 1970–1985 bylo v české kulturní genocidě postiženo nezávislé výtvarné umění stejně tak jako literatura a film, obě se současné kubánské umění takřka bez cenzury a šikanování. O jeho rozkvětu naopak svědčí nová budova havanského Muzea moderního umění, otevřená v roce 2002: tamní stálá sbírka svou kvalitou i rozsáhlostí předčí například podobnou instituci v pětadvaceti milionové megapoli Mexico City.

V perfektní instalaci a citlivém nasvícení se tam až na malé výjimky neprezentují realistické šunky poklonkující režimu, ale silné a výrazově originální práce, které se svérázně inspirovaly poválečným světovým uměním od pop-artu po konceptuální tendence. Často jsou otevřenou výpovědí o paradoxní situaci Kuby (totální izolace od zbytku světa) nebo reflektují obrácenou tvář pozitivního renomé, které má režim bratří Castrů u obyvatelstva většiny zemí Latinské Ameriky.

V nadšení nad pracemi jednoho z umělců jsem se telefonicky obrátil na tiskové oddělení muzea s pokusem o získání jeho adresy. Poučen českým komunismem sedmdesátých let jsem se nezeptal na jeho telefon, ale na katalog havanského bienále, kde měly být otištěny jeho nové práce. Tisková mluvčí mne neodkázala na ministerstvo kultury, jak tomu v podobných situacích bývá alibistickým zvykem, ale na knihovnu muzea. Tam mi knihovnice-kunsthistorička pomohla zjistit umělcův telefon i adresu. Za hodinu už jsem klepal na dveře dobře udržovaného patricijského domu z první poloviny 20. století, který patřil švagrovi Eduarda Rubéna. Debata s Eduardem byla naprosto otevřená a bez sebemenších tabu. Vedle umění se dotýkala současného stavu kubánské společnosti a nepřiliš světlých vyhlídek do budoucnosti.

Absurdní architektura

Padesátiletý Eduardo Rubén je vystudovaný architekt, který už v průběhu studií začal malovat plátna inspirovaná zčásti metafyzickou malbou Giorgia de Chirika, zčásti labyrintními kvízy Mauritse Cornelia Eschera. V devadesátých letech byly velkým tématem jeho

prací architektonické exteriéry s mřížemi kolem prázdných prostor, se schodišti, která nikam nevedou, s žebříky, které jsou postaveny do míst, kam se nelze dostat. Měl samostatné výstavy v Dominikánské republice, Polsku, v Madridu, Lisabonu a v Miami. Jeho práce zakoupila muzea umění v polském Štětíně a v Kolumbii, jsou ve sbírkách Panamerické galerie v Dallasu. Rubén realizoval řadu projektů, především pak fresky a mozaiky v Havaně, Santiagu de Cuba a ve Varaderu. V roce 1994 dokonce obdržel kubánskou národní cenu za zásluhy o kulturu.

Na konci

V posledních pěti letech se Rubén začal věnovat volné fotografii. Prozatím vytvořil

dva cykly: první, nazvaný *Na konci* (2006), byl prezentován na havanském mezinárodním bienále, druhý, *Colors de Cuba* (2008), zatím jen v kubánských galeriích. Oba se věnují všedním městským motivům a reflektují reálnou absurditu života na Kubě: fragmenty rozpadajících se domů, zubem času nahlodané zbytky ideologických posterů, vápnem nahozené nápisy, které papouškují hesla ústředního výboru strany. Cyklus *Na konci* je složen z dvanácti triptychů velkoformátových digitálních fotografií, přičemž každý z nich má spojující tematický název. „Na havanském bienále chodili lidé unavení množstvím zážitků a vedrem. Pak se postavili před mé fotografie a ocitli se tváří v tvář vlastnímu všední-

mu světu. Najednou se začali nahlas smát,“ vzpomínal umělec.

Rubénovi nejde o civilismus, ale o evokaci úpadku a o totální propad „společnosti nedostatku“, která za sebou zanechává jen neživotné provizorium, trosky a ruiny. Řada triptychů reflektuje pomíjivost ideologie, ironicky a groteskně parafrázuje všeobecný nedostatek: atmosféru bezvýchodnosti ve světě prosvíceném hojným, tropickým sluncem.

Un artista furioso

Při procházce Trinidadem, hlavním městem jižní provincie Sancti Spiritus, jsem narazil na dílnu otevřenou do hlavní ulice. Seděl v ní mladík, který takřka za středověkých podmínek zhotovoval prsteny a náramky netypických tvarů. Za jeho zády byly na celé stěně pověšené obrazy. Začal jsem si je prohlížet a po chvíli jsem si uvědomil, že mladý řemeslník může být jejich autorem. Dali jsme se do rozhovoru, který nakonec trval poměrně dlouho.

Dvaatřicetiletý vystudovaný architekt Orbeín Zayas je příkladem umělce, který se drží nad vodou díky legalizovaným možnostem drobného podnikání. Příjem ze šperků mu umožňuje relativní finanční nezávislost, aby mohl pracovat s temperamentem mladého rozněvaného muže a s naprostou svobodou. Ve volné tvorbě přechází od klasické malby k závěsnému objektu a soše.

V roce 2006 dostal cenu za sochu z mahagonového dřeva nazvanou *Fidel*. „Máximo líder“ tu vizuálně připomíná rozněvaného býka a jeho plnovous je z hřebíků. Drsnost, uzavřenost a agresivita z této práce přímo číší. Socha byla zakoupena jakýmsi provinčním muzeem. Orbeín mi vyprávěl, že jeden americký turista poté, co viděl fotografii sochy, mu nabízel 5000 amerických dolarů za její kopii. Udělat kopii hotového díla pro umělce nepřicházelo v úvahu, i když jeho měsíční příjem není vyšší než pár desítek dolarů.

Práce Orbeína Zayase jsou plné ironie na pomezí otevřeného cynismu: například portrét kubánského národního hrdiny José Martího, liberálního politika, básníka a revolucionáře protišpanělské revoluce roku 1895, má do hlavy zatlučené obrovské hřebíky s hlavičkami v národních barvách. V nástěnném objektu *Venceremos* jsou do knihy svázané tlustým provazem zaraženy prázdné nábojnice tak, že barevně vytvářejí kubánskou vlajku. Ptal jsem se Orbeína, zdali mohl o jeho pracích veřejně napsat. Jeho promptní odpověď zněla jasně: „no hay problema“.

Pod střechou mezinárodního cirkusu

Po dvou exkurzích do kubánských ateliérů mě napadla kacířská myšlenka. Co by se stalo, kdyby profesori evropských akademií nejedli se studenty za inspiračními impulsy na Bali, ale na třetinový ostrov? Co kdyby se tam toulali po ateliérech a po návratu do zdejšího přesyceného uměleckého provozu by dokonce – bože chraň! – začali malovat nebo fotografovat s tak intenzivním pozorováním reality a stejným potenciálem zatvrzelosti a tvrdohlavosti jako jejich kubánští kolegové? Možná by pak současné umění nevypadalo tak jako dnes již takřka zapomenutý film Alexandra Klugeho natočený v revolučním roce 1968: *Artisté pod kupolí cirkusu: bezradní*.

Autor přispívá do kulturních příloh MF Dnes, do Filmu a doby, Reflexu a polského týdeníku Polityka.

Orbeín Zayas: *Venceremos (Zvítězíme)*, 2008, kniha, provaz, nábojnice

depeše

Život fotografky

Fotograf je typ umělce určitým způsobem příznačný pro dvacáté století. Průhled jeho tvorbou do zákulisí tak slibuje více než „jen“ výstavu. Podobně je tomu u americké fotografky Annie Leibovitzové (1949). Pod prostým názvem *Annie Leibovitz – Život fotografky, 1990–2005*, představuje Evropský dům fotografie v Paříži expozici, která již od roku 2006 sklízí úspěch po celých Spojených státech. Výstava po své evropské premiéře v Paříži putuje do londýnské National Portrait Gallery. Neobvykle rozsáhlý projekt shrnuje známé dílo úspěšné americké portrétní fotografky a nabízí bonus. Vedle fotografií celebrit, hereckých hvězd či politiků, které tvoří nejsvrchnější vrstvu expozice, sledovali kurátoři projektu také přesahy mimo žánr exkluzivního „společenského portrétního“. Cesta je zavedla hlouběji, ke snímkům z rodinného života Annie Leibovitzové. Důležitým momentem celé expozice je prezentace souboru věnovaného autorčině sestře Susan Sontagové (1933–2004), známé kontroverzní americké aktivistce, spisovatelce, kritičce a teoretičce umění. Pozlátka zde mizí a svou roli přebírá intimita. Fotografie přibližuje zákulisí cest Sontagové za svými aktivistickými cíli, ale i klid domova nebo civilní průběh léčení – chemoterapie, které se podrobila. Pokud tedy výstava, uspořádaná několik let po smrti Susan Sontagové, opravdu nabízí určitý ucelený obraz díla fotografky Annie Leibovitzové, pak je to právě klíčová postava její sestry, prostupující celou expozici, podobně jako v symbolické rovině nesmazatelně figuruje v intelektuální historii Spojených států amerických, která dotváří skutečnou summu díla.

Václav Janoščík, Paříž

Zamilovat se do prostoru?

Přehlídka site-specific intervencí v Praze

Přehlídkové výstavy jsou, zdá se, doménou tradičněji pojatých výrazových forem. Představa výběrové prezentace například vyloženě kontextuálních, a tudíž nepřemístitelných realizací, jakými jsou site-specific intervence, vzbuzuje rozpaky. Patrně oprávněně.

MONIKA TICHÁČKOVÁ

Centrum Futura se spojilo s italskou Fondazione Volume!, aby společně vytvořily projekt, který je v českém prostředí (zatím)

mají jedno společné, a tím je právě site-specific intervence vycházející z ideje prostoru. Tím, že umělci pracují s interiérem galerie, umožňují návštěvníkům, aby se stali přímou součástí jejich děl. Samostatná estetická hodnota výsledného objektu bývá podružná, rozhodující je síla konceptu, kterou se snaží autor formulovat. Site-specific intervence se tím řadí do konceptuálního umění, které je založené právě na ideovém rozvrhu. Hodnota takových děl spočívá v kontextu daného místa a času, takže je velmi těžké tyto realizace přemísťovat či dokonce opakovat jejich prezentaci jinde. Proto v případě přesunu děl z galerie Volume! do Prahy byla jejich adaptace na nové prostředí obtížná.

hled. Autor experimentuje se způsoby vnímání tím, že zaměřuje vnější a vnitřní prostor a nabízí nové úhly pohledu na něj.

Dekontextualizovaný kontext

Některá vystavená díla, vytvořená konkrétně pro Volume!, hodně ztratila tím, že byla vyjmuta z původního kontextu. Například umělec Costa Vece prezentuje instalaci nazvanou *Revoluce/Vlastenectví*, která je vytvořena ze železných panelů, ostnatého drátu a umělého osvětlení. Má představovat vstup do jakéhosi uprchlického tábora. Costa Vece tímto způsobem v roce 2005 uzavřel vchod do jedné z italských galerií, čímž se snažil poukázat na problematiku sociálního vyloučení a ztrátu

tečně nekorespondují se svým novým umístěním, umožňují českým návštěvníkům prohlédnout si velmi kvalitní zahraniční site-specific, které by v našich galeriích jinak hledali marně. Není to paradox?

Celou výstavu propojuje bílé zábradlí, které vás provede všemi místnostmi. Jeho autorem je jediný český zástupce na výstavě, Dominik Lang. Přítomnost „zábradlí“ si návštěvníci na první pohled nemusí ani všimnout, přičemž postupně zaznamenávají, že je umělec prostřednictvím tohoto vodítka vábí do různých zákoutí, kterým tak dává nečekaný rozměr. Při cestě ze schodů možná i zaváhá, zda může zábradlí vůbec použít a přidržet se ho, protože autor potlačil účel daného předmětu a dal mu novou funkci.

Costa Vece: *Revoluce/Vlastenectví*, 2005–08; Marina Paris: *Park*, 2003–08. Archiv Galerie Futura

ojedinělý. Volume! sídlí již deset let v Římě a má za sebou řadu významných výtvarných počinů. Umělci, kteří s ní spolupracují, mají většinou za úkol pojednat výstavní prostor jako umělecký objekt. Kurátorka vybrala čtyři umělecké realizace, které původně vznikly pro Řím, a přenesla je do Prahy. Jako protipól byli přizváni ještě tři umělci, kteří vytvořili zcela nová díla pro prostor Futury.

Site-specific art nestěhovat!

Název výstavy je slovní hříčka, vytvořená ze dvou částí: z anglického pojmu „love at first sight“ (láska na první pohled) a umělecké tendence „site-specific art“. Toto spojení označuje jakési zamilovávání se do prostoru a umělecké realizace. Autoři výstavy se tím snažili vyjádřit hloubku vztahu mezi záměrem umělce a prostorem, který je jím následně přetvářen. Každý autor pojal své dílo odlišným způsobem, zaměřil se buď na architektonické vztahy v rovině samotné estetické formy, symbolického významu nebo sociálního podtextu. Všichni přesto

Díra ve zdi, moucha v oku

V galerii Futura jsou vystaveny některé instalace a projekty, které s okolním prostorem konvenují. V jedné z prvních místností uvítá návštěvníka železná houpačka a podlaha pokrytá zeleným trávíčkem, po kterém se můžete bez zábran projít. Po chvíli si všimnete, že houpačka probourala svým pohybem díru do stěny galerie. Autorka Marina Paris v tomto svém díle, nazvaném *Park*, symbolicky naznačila kontrast mezi dětskou nevinností a pracovním nástrojem způsobujícím cílenou destrukci. V další místnosti vytvořil drážďanský umělec Carsten Nicolai (viz Podoby zvuku, A2 č. 37/2007) instalaci nazvanou *Autoflash*. Ke stropu zavěsil mikrofón, který zachycuje zvuky z galerie a přenáší je do stroboskopu, ten se následně rozsvěčí. Temná místnost je tedy ozařována záblesky stroboskopu v reakci na příchod návštěvníka. Autor se dlouhodobě zabývá vztahem mezi zvukem, pohybem a světlem. Poutavým dílem je také *Moucha v oku* od Sancha Silvy. Jedná se o dřevěnou konstrukci, která spojuje dvě místa a vytváří mezi nimi prů-

domova běženců v cizím prostředí. V galerii Futura byla však tato stěna umístěna do interiéru, kde rozděluje prázdnou místnost na dvě části. Nic za sebou neskrývá, ani nevybízí k tomu, aby ji člověk překonal, takže ztratila své opodstatnění. Dalším umělcem, jehož dílo u nás nevykne tak jako ve svém původním prostředí, je Olaf Nicolai. Jeho instalace *Píseň lásky* vycházela z urbanistické lokace římské galerie Volume!, v jejíž těsné blízkosti se nachází věznice Regina Coeli. Umělec si proto za svou inspiraci zvolil film Jeana Geneta (*Un chant d'amour*, 1950), který vypráví o milostném vztahu dvou vězňů. Tito trestanci prostrčí ve stěně mezi svými celami slámku a posílají si jejím prostřednictvím cigaretový kouř. Aby divák mohl této instalaci porozumět, musí být s těmito souvislostmi obeznámen. Finální dílo Olafa Nicolaie totiž představuje pouze plastová slámka zasazená do bílé zdi. Jen málo Čechů bude znát Genetův film; také v blízkosti pražské galerie se nenachází žádná věznice, čímž se důsledně vymazává čitelnost celé kreace. Přestože zmíněné instalace dosta-

Dominik Lang zde především modifikuje a posunuje ideu konvenční orientace v prostoru.

Univerzální jazyk především

Centrum Futura jako nezisková instituce zaměřená na současné české, ale i zahraniční umění se snaží především propagovat univerzální jazyk vizuální kultury, propojovat různé formální postupy a mixovat odlišné i blízké kulturní projevy. Součástí výstavy *Love at first Site* je také videodokumentace projektů realizovaných v galerii Volume! v Římě od doby jejího založení, tedy mezi léty 1998 a 2007. Je to vlastně „přehlídka“ zahraničních site-specific intervencí. Zajímáte-li se tedy o moderní a současné umění, neváhejte zavítat do Futury. Nabídne vám ho, případně doveze – někdy i přes všechny paradoxy – až na místo.

Autorka studuje dějiny umění na Masarykově univerzitě v Brně.

Love at first Site. Kurátorka Emanuela Nobile Mino. Centrum pro současné umění Futura (Holečkova 49, Praha 5), 28. 5. – 31. 8. 2008.

Extrémní forma autorského čtení

Akční lyrika, sólový jevištní tvar, kombinuje zvukomalebnost a rytmus slov a fyzickou akci. Je to vlastně poezie v pohybu – a v českém divadle má dosti výlučné postavení.

MARTA LJUBKOVÁ

Co to je vlastně akční lyrika?

Hledání korelace mezi slovem a pohybem, přičemž slovo neberu jenom jako komunikační jednotku: jdu důsledně po jeho zvukové stránce a snažím se k němu dostat jako k takovému. Taková činnost provedená intelektuálně nepřináší kýžený výsledek, a tak používám prostor. Výchozí situace je prázdný prostor, moje tělo a můj hlas, které moje vědomí vnímá jako pracovní nástroj. Tyhle nástroje na sebe nechávám působit – a sleduji, co to udělá. Navíc si dávám určitá omezení (třeba že budu pracovat jen s vybranými hláskami) a pak hledám adekvátní koření – a díky tomu se osvobozuji od původních významů slov a objevuji něco, co bych pouhým psaním u stolu neobjevil.

Kdy jste se začal akční lyrice věnovat?

V březnu 1997. Prakticky okamžitě mě všichni začali srovnávat s Petrem Vášou. Také jsme spolu jednou vystupovali v Roxy, každý jsme měli svůj blok a pro mě to bylo poučné – zjistil jsem, že naše metody jsou naprosto odlišné. Ale spojuje nás humor a skutečnost, že expresivně přednášíme něco, co se podobá poezii.

Původně jsem hrával ve fraku, měl jsem před sebou stojan na noty s texty, které jsem si nepamatoval; přednášel jsem a v rámci omezení své paměti jsem odbíhal od stojanu, abych udělal gesto. Pak jsem zapomněl text, tak jsem zase běžel ke stojanu – a tak začala vznikat akční lyrika. Dnes jsem celý v bílém a používám projekce.

Existuje u nás nějaká scéna tohoto typu divadla?

Kromě zmíněného Petra Váši určitě tvořba Jiřího Adámka z posledních tří let. Jinak

Nejsem bojující hiphoper, nýbrž umělec. Ondřej David. Foto A2/Karel Šuster

se začínám bránit tomu, čemu jsem se dřív nebránil – srovnání s hiphopovou scénou. Hiphopeři sice jsou patřičně exaltovaní, oni ale dělají „battles“ – a já si pořád myslím, že nechci dělat boj, ale umění.

Má akční lyrika zákonitosti a limity?

Zákonitost je daná mým svědomím a poctivostí. Také hraje roli moje tělesná konstituce, která mi dovoluje najít pouze určité souvislosti mezi slovem a pohybem. V tomhle je akční lyrika dost neprenosná věc. A limity? Kromě toho, co se na jevišti nesmí nikdy udělat, jsou limity zase fyzické. Když potřebuji kvůli určitému zvuku vyskočit na strop, tak mě dost omezí gravitační síla...

A co akční „epika“?

Je to tak na půl, mám lyrické i epické věci. Já mám samozřejmě radši lyrické, nicméně ty vyžadují mnohem větší divácké soustředění. Není úplně snadné zároveň vnímat text i pohyb a jejich spojení. Epické kusy jsou v tomto ohledu mnohem snazší.

Jaký má akční lyrika vztah k divadlu a literatuře?

Myslím si, že akční lyrika je extrémní forma autorského čtení. V okamžiku, kdy se vezmou jenom texty ke čtení, ztrácíme nejméně dvě třetiny složek, které dělají akční lyriku tím, čím je. Když už chcete ty texty mít, čtete si je aspoň nahlas. Spojení slova a zvuku

dokáže vytvořit naprosto nečekané souvislosti, které jsou nejen humorné. Co se týče divadla, nelze pominout, že to nakonec určitý scénický útvar je. Speciálně tím, že teď používám i projekce. Hraji, vytvářím postavy, dělám zcizovací efekty, používám tělo.

Ondřej David (1973) vystudoval režii na Katedře alternativního a loutkového divadla DAMU. Působil jako šéfdramaturg Experimentálního prostoru NoD, paralelně se věnoval režii (Žena, která zabila boha – NoD, Lovci jmen – Ponec), inscenoval též několik oper (Státní opera, Kolowrat, Stavovské divadlo). V současné době se vrátil k jevištnímu provozování akční lyriky a věnuje se filmu.

Kam s jablkem?

Autor konceptu fyzického básnictví, který v rámci své tvorby koketuje se všemi múzami, vysvětluje, jak by rozsoudil spor mezi slovem, zvukem, obrazem a pohybem.

PETR VÁŠA

Je to, jako bych potkal čtyři krásné múzy, Verbalitu, Audialitu, Vizualitu a Motilitu (patronku umění pracujících s pohybem), mezi které hodila bohyně sváru jablko s nápisem „Tě nejkrásnější!“. A já bych byl shodou okolností požádán, ať jejich spor rozsoudím.

Po dlouhém váhání, hrozném, protože bych si jednak žádnou z nich nechtěl znepřátelit a riskovat, že se pro mě z múzy stane fúrie, a také protože by mi prostě připadaly všechny nesrovnatelně přitažlivé (a tři z nich vždy o to více, čím víc bych se odhodlával věnovat jablko té čtvrté)... a také kvůli podezření, že opravdové múzy-bohyně takovýchto domén by neměly, a vlastně ani nemohly být přízemní, malicherné, ješitné, a že tedy jde

o nějakou divnou hru, jejíž já mám být naivní obětí...

Po dlouhém váhání bych se rozhodl jablko zakopat do úrodné půdy uprostřed palouku, na kterém se múzy rozmístily, když měl můj „soud“ proběhnout. Těžko by mohly něco namítnout. Metafora je jasná: Matka Země, rodička všeho živého, je jistě na našem světě nejkrásnější. Je také zdrojem Poezie, principu, ze kterého vyplývají jednotlivé umělecké žánry. Jablko, která s trochou štěstí po mé akci na palouku vyroste, bude směřovat k nebi a připomínat rajský strom, tedy zdroj blaha i sváru, ale i předzvěst nové případné rajské harmonie, jednoty v rozmanitosti atd. Svár se tak promění v něco pěkného a třeba i užitečného pro ostatní. A plody, které bude jablko časem rodit, bude možné použít jako dary pro všechny múzy, ne jenom jedinou.

Ony by ovšem řekly: Hohó, hledme na chytáka, jak si poradil s naším testem, s naší malou kratochvílí! Toto je jistě krásnější řešení dlouho tradovaného pseudoproblému než třeba jablko rozčtvrtit nebo zahodit,

nemluvě o těch uměleckých velikáších, které by napadlo je sníst... Správně také odhadl, že opravdové múzy ani nenapadne příkře se vymezovat vůči ostatním, už kvůli tomu, že by si tak omezily možnosti potěšení z různých eventuálních spoluprací. Ne nadarmo jsme jej od jeho dětských let oblažovaly svou přízní zcela rovnoměrně – a tak ho úspěšně mátlý při všech pokusech o rozhodnutí, které z nás dát absolutní přednost. Takže:

Tento palouk, podobně jako kulatý stůl, u kterého tak rády sedáváme, Audialita naproti Vizualitě a Verbalita proti Motilitě (se spoustou volného prostoru mezi našima očima i lokty), můžeme s klidem nazvat hříštěm tzv. fyzického básnictví, tj. básnictví pracujících s jazykem, jehož součástí jsou slova, zvuky, pohyby a obrazy, uměleckého žánru starého jako sama kultura a nového jako nejposlednější multimedium. Sem se budeme rády vracet ze svých říší, svobodných a nezávislých, abychom si oddechly od únavných jednostranností a zažily něco... zajímavého! A náš filuta, mudrlant, šťastný rozhodčí, se

„stane někým jiným“. Bude teď zase nějakou dobu, kdo ví, možná o něco déle, než by ho napadlo, pro změnu hráčem, který se už z principu nebude nikdy příliš vzdalovat od hříště, jež si svým mazaným flirtováním s múzami-bohyněmi-gráciemi a tak trochu teď i sudičkami vymezil. Hahaha! Amen.

(Podobnou historku jsem slyšel od své učitelky teorie poznání. Figurovali v ní tři ješitní mentoři Artur, Doktor a Páter, patroni umění, vědy a spirituality. A tradiční borová hůl, odznak moci, rituální předmět dionýských mystérií, s umně vyvedeným nápisem „Tomu jedinému!“. Ona si také dovedla poradit. Spálila hůl na obřadním ohni jako oběť Otci Nebi, s poukazem na případný následný déšť, osvěžující všechny bez rozdílu, a na inspirativní vůni pryskyřice, v jejíž závan se takto sporné žezlo transformovalo. Také ona byla oceněna, její řešení bylo označeno jako jediné správné... A také ona byla zaměstnána radostným i strašným dílem, bojem, hrou – pro pobavení bohů... a kdovíkoho ještě.)

Autor je fyzický básník.

Svět je lež

Hledání vzorců na MFF Karlovy Vary 2008

Letošní karlovarský festival opět předložil koncentrát současné filmové tvorby z celého světa, který jeden člověk nemůže při nejlepší vůli obsáhnout. Lze přesto z vybraných snímků vysledovat, kudy se ubírají umělecky průbojnější proudy světové kinematografie?

ANTONÍN TESAŘ

Pro letošní ročník karlovarského festivalu byly příznačné žánrové a stylové směsi. Základním trendem kinematografie zůstává realismus a zájem o zobrazování skutečnosti, avšak na mnoha uvedených titulech je patrná tendence k jeho míšení s populárními žánry. Příklon k dramatičtějšímu motivům je patrný i v novém filmu belgických mistrů sociálního realismu bratří Dardenneových *Mlčení Lorny* (2008), které patřilo k vrcholům festivalového programu a v němž byl bezprostřední, dokumentaristický styl této autorsko-bratrské dvojice, stavící na krátkých, reportážně působících záběrech, nahrazen dlouhými, soustředěnými záběry, jež podtrhují spíše dramatickou než realistickou rovinu děje.

Skutečnost a žánry

Typičtější pro filmy prezentované na přehlídce byly pokusy o propojení fascinace skutečností s popkulturní stylizací. Italský snímek *Gomorra* (2008), zachycující život v neapolské čtvrti ovládané mafií, přebírá základní téma a kanonické motivy gangsterky a rozvrací tento žánrový vzorec skrze realistický styl, jenž je založen na pozorovatelské distanci vyvolávané bezpříznakovým snímáním ruční kamery a absencí subjektivizujících prv-

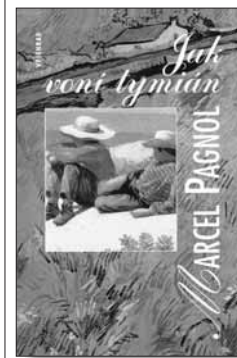
pohledu na dobovou ruskou společnost. Italská filmová rekonstrukce kariéry křesťanskodemokratického státníka Giulia Andreottiho *Il divo* (2008) je zase pojata jako maximálně dynamická show, natočená stylem evokujícím současné hollywoodské spektakly, v nichž silně pohyblivá kamera zabírá děj střídavě v krátkých záběrech, často využívajících výstřední úhly pohledu, a v dlouhých jízdách s náročnou choreografií pohybu kamery. Kombinace životopisného politického filmu založeného na dialozích a velkém objemu sdělovaných informací a oslnivého coolness stylu dodává ději až komediální nadsázku, kterou ještě umocňuje ztvárnění postavy samotného Andreottiho jako rezervovaného ironického glosátora dění. Nejdůležitější setkání realističnosti a stylizace však představoval izraelský *Valčík s Baširem* (2008). Dílo inspirované vzpomínkami režiséra snímku Ariho Folmana a jeho přátel na události izraelsko-palestinského konfliktu má formu animovaného filmu a využívá postupy dokumentu (kreslené verze režiséra a jeho přátel vyprávějí přímo na kameru), dramatu (některé události či fantazie hrdinů jsou ve snímku vizualizovány) a videoklipu (cynicky stylizované výjevy doprovázené rockovými písněmi).

Majidiho film předkládá příběh prostého venkovana, otce rodiny, jehož život je určován nešťastnými náhodami, jimiž je trápán za svou sobeckou povahu. Svět, který snímek předestírá, je ve své podstatě vlídný, jelikož za jeho událostmi je patrná neviditelná ruka jeho dobrovitivého hybatele, který koriguje vrozenou lidskou špatnost, dává člověku šanci polepšit se, zkouší ho a také si z něj dělá legraci. Optimální vztah člověka ke světu je tu explicitně vyjádřen v textu lidové písně, kterou hrdina zpívá svým dětem a jejíž refrén zní „svět je lež“. Nastolení rovnováhy je také ústředním tématem Eimbeckeho filmu, kde však rád není vybováván střetem člověka a božstva, ale je přirozenou vlastností světa samotného. Asijský původ této perspektivy je ve filmu explicitně připomenut jednak v souvislosti s myšlenkovým odkazem hongkongského kung-fu herce Bruce Leeho a jednak prostřednictvím nenápadného detailu v záběru, kde z nápisu na jedné budově vidíme pouze první tři písmena „Zen“. Minimalistická road movie, v jejímž centru stojí motiv rodinné tragédie, ukazuje v první polovině protagonistovo uzavírání se, když hlavní postava odmítá splnit přání vedlejších hrdinů, a ve druhé

Jean-Pierre a Luc Dardenneovi: *Mlčení Lorny*, 2008; Majid Majidi: *Vrabčí cvrlikání*, 2008. Foto outnow.ch

VYŠEHRA SPOL. S R.O.
NAKLADATELSTVÍ PUBLISHERS LTD.

Marcel Pagnol Jak voní tymián

Snad nejlépe se uplatnil Pagnolův vypravěčský talent v knihách vzpomínek z rodného Provance, které známe pod názvem *Jak voní tymián*, (vychází již v 5. vydání). Malý Marcel společně s otcem a strýcem loví zvěř a s kamarádem Lilim prožívá tisíce prázdninových dobrodružství. Před našima

očima vyvstává hora Taoumé, defilují rázovité venkovské postavy a téměř cítíme vůni divoké přírody, kde z vyprahlého kamení vyrůstají pod jižním sluncem voňavé trsy levandule a borovice...
Váz., 576 s., 378 Kč

Nákup v odbytu Bellova 352, Praha 10 – SLEVA 20 %
Na www.ivysehrad.cz – SLEVA 15 %

inzerce

ků (hudba nemotivovaná obrazem, efektní jízdy, využívání kamerových filtrů). Divácky strhující směs žánru a realismu představuje i argentinský snímek *V kleci* (2008), vycházející z typické premisy béčkových filmů – křivě obviněná sexy blondýna v ženské věznici. Efektivnost a živelnost braku se zde na rovině děje i stylu rafinovaně a zcela přirozeně protíná se syrovostí a nepředvídatelností filmového realismu.

Opačným směrem se vydává trojice snímků vycházejících ze skutečných událostí, které jsou uchopeny prostředky, jež silně odkazují k fiktivnosti filmových světů. Inteligentně podvrtný snímek *Náklad 200* (2007) ruského režiséra Alexeje Balabanova využívá typický recept exploatačních filmů, totiž snahu vytěžit atraktivní a šokující motivy ze skandální reálné události. Dílo zachycující řádění psychopatického policisty v sovětském městěčku v roce 1984 využívá efektně stylizovaného sadistického násilí jako klíčové součásti mozaikovitě podaného nihilistického

Svět příběhů, svět událostí

Cesta *Gomorry* a *V kleci* od žánru k realismu a opačné směřování *Nákladu 200*, *Il divo* a *Valčíku s Baširem* naznačují snahu tvůrců o nacházení nových vzorců, jimiž by ztvárňovali skutečnost. Nejdůležitější v těchto snahách byly civilní, zdánlivě méně ambiciózní snímky, které však nezasazují do určitého vzorce či interpretačního rámce pouze zobrazované události, ale svět jako takový.

Snímky *Vrabčí cvrlikání* (2008) Íránce Majida Majidiho a *Jezero Tahoe* (2008) Mexičana Ferdinanda Eimbeckeho vycházejí z každodenních situací, ozvláštňených pouze zeměpisnými specifiky místa jejich vzniku (v Majidiho filmu řada vedlejších motivů, v *Jezero Tahoe* především krajina, do níž je dílo zasazeno). Oba filmy skládají děj z volně propojených epizod, obvykle zakončených vtipnou pointou, avšak tyto dílčí pasáže jsou zasazeny do celkového rámce, který má etický podtext. *Vrabčí cvrlikání* i *Jezero Tahoe* opisují svůj dějový vzorec z pohádky či z příběhu s ponaučením.

naopak jeho otevření se světu, když se rozhodne tyto prosby přece jen vyslyšet.

V přímém protikladu k těmto dvěma dílům stojí americký snímek *Balast* (2008) debutujícího režiséra Lance Hammera. Sociálněkritické dílo je stylově silně odvozené především ze současných německých filmů, jako např. *Madonny* (2007) Marie Speth či ze starších děl bratřů Dardenneových. Výrazná je však na něm záměrná absence dramatické výstavby. Jednotlivé peripetie děje jsou opouštěny bez pointy a nahrazovány nově se vyskytujícími motivy. Minulost tu nemá podobu kontinuálně se rozvíjející zápletky směřující k přítomnosti, ale fragmentů uplynulých událostí, které se vynořují ze zapomenutí a ovlivňují přítomnost. Dílo začíná i končí uprostřed rozehrané situace a osudy postav směřují odnikud nikam. Není to svět příběhů jako v případě Majidiho a Eimbeckeho filmů, ale svět událostí, které se volně přelévají jedna v druhou bez celkového smyslu.

Autor přispívá na web o asijském filmu – rejeze.cz.

Misionár hluku Stephen O'Malley

Profil jedného z guru moderného metalu

Stephen O'Malley je osobnosť, díky níž se z vysmívaného hudebního žánru – metalu – stala atraktivní platforma pro ne jeden experiment.

JURO OLEJNÍK

Stopa Stephena O'Malleyho (1974) v histórii extrémnej hudby začína v prvej polovici deväťdesiatych rokov v Seattli. I keď prvé zaujímavé položky v O'Malleyho životopise nesú dátum o päť rokov neskorší, doba strávená v undergrounde je pre celé hnutie odštartované zosilňovačovými mágmi Sunn O))) zásadná. Vplyv začiatkom deväťdesiatych rokov sa formujúcej severoeurópskej blackmetalovej scény a bujnenie, z ktorého v tej istej dobe v O'Malleyho domovskom Seattli vyšiel grunge, sa o vyše desať rokov neskôr stretli v zásadnom albume *Black One* (2005) – mílniku, ktorý do svetla záujmu médií vrhol štýl, ešte chvíľu predtým sa krčiaci na okraji záujmu – alternatívny metal.

Priamy let Zem 2 – Slnko)))

Keď v roku 1993 vydal Dylan Carlson a jeho obskúrna kapela Earth nahrávku pomenovanú lakonicky číslou 2, málokto tušil, aký význam bude mať jej podtitul „špeciálna nízkofrekvenčná verzia“. Kamarát a „spolufeták“ Kurta Cobaina si na ozajstný návrat počkal ešte dvanásť rokov, no už o tri roky neskôr

Sunn O))) štiepi: Greg Anderson sa sústreďí na vydavateľstvo Southern Lord a hudobné aktivity utlmuje, O'Malley sa vydáva cestou experimentov a prelínania vizuálnej a hudobnej stránky tvorby. Úspech Sunn O))) a vydavateľská politika Southern Lord umožňujú O'Malleymu vydať albumy projektov, ktoré predáva takmer výlučne jeho meno. Gravetemple Trio na živom albume *The Holy Down* (2006) a Pentemple na rovnako koncertnej doske *O))) presents...* (2008) nie sú ničím iným, než variáciou na Sunn O))). Line-up tvorený permutáciou ich zostavy a doplnený hosťami nenecháva priestor prekvapeniam – rovnako ako EP *Oracle* (2007) pod hlavičkou Sunn O))), miešajúce konceptuálne umenie (hudbu z neho Sunn O))) hrali na výstave skulptúr výtvarníka Banksa Violette) a záznam zo živého vystúpenia.

Piesne o mŕtvych deťoch

Napriek skepse z hudobnej inflácie mena O'Malley treba vyzdvihnúť jeho kolaboráciu s perkusionistom Stefanom Joelom Weiserom (Z'ev). Na albume *Magistral* (2007) Z'ev opakovane dekonštruje O'Malleyho

né dva roky dočkala zvečnenia na troch doskách a jednom DVD – zvukovej stope k 87 rokov starému nemému filmu Victora Sjöströma *Vozka smrti*. Kým štúdióvi KTL sú subtilnou hrou laptopu s gitarou, postavenou na amorfnom „drone“ základe a doplnenou zdanlivo náhodne generovaným praskajúcim šumom, naživo KTL pripomenú Sunn O))) – zadymené pódium a hlasitosť na maximum nedávajú poslucháčovi priestor na únik. Fanúšikom „tvrdej“ stránky KTL by nemal uniknúť podcast, prostredníctvom ktorého sú zverejňované všetky dostupné záznamy koncertov (peterrehberg.com/emego/podcast.xml). Zdá sa, že „Európan“ O'Malley sa hýbe preč od jasne identifikovateľných stoner-, doom- či blackmetalových základov. Spolupráca s maďarským spevákom neslávne známych Mayhem (a dnešným členom Sunn O))) Attilom Csihárom na nahrávke *6°FSKYQUAKE* (2008) je prekvapivo vyplnená čistým spevom, pripomínajúcim tibetských mníchov a album *Salt* (2008) je repetitívnou stopou k výstave, ktorej bohužiaľ chýba obrazový vnem, u O'Malleyho vždy rovnocenná súčasť diela.

Pre uši i oči

Prvým záznamom vo výtvarníckej časti O'Malleyho životopisu je inštalácia *Fungal Hex*, ktorá bola v roku 2001 vystavená v pražskej Galerii Jelení. O'Malley však – okrem participácie na rozličných projektoch, premostujúcich svet divadla, hudby a výtvarného umenia – pôsobí hlavne ako grafický dizajnér. Obal pre európsku metalovú scénu zásadného albumu *Anthems To The Welkin At Dusk* (1997) od nórskeho blackmetalových premiantov Emperor dnes pôsobí ako úsmevný relikv, rovnako ako design prvej edície ťažko prekonateľného majsterštyku skupiny Burning Witch *Crippled Lucifer* (1998). Balenie jeho tohtoročnej reedície ukazuje cestu, ktorú za desať rokov O'Malley ako dizajnér prekonal. Na pomyselné špičky sú reprezentatívne obaly dvoch najnovších albumov Boris – *Pink* (2005) a *Smile* (2007). Neortodoxné farebné poňatie, mix ostrých geometrických motívov a starých rytín sa v O'Malleyho tvorbe opakujú, rovnako ako snaha rozvíjať tradičný a zdanlivo nemenný formát balenia CD. O'Malleyho grafická tvorba sa stala poznávacím znamením vydavateľstva Southern Lord a rozpoznateľným etalónom kvality, ktorý na podzemnej scéne nemá veľa konkurentov.

Beztvarosť a pomínutelnosť hudby, poleťujúcej v komprimovaných formátoch nekoenečnou spleťou internetových káblov, akoby vyvolala reakciu vynášajúcu na svetlo záujmu muziku, ktorá je totálnym protipólom tej, ktorú denne počúvame z rádia, televízie či náhodne otvoreného Myspace profilu. Akoby bolo opäť lákavé počúvať štvrt-hodinové kompozície plynúce odnikadiaľ nikam, akoby bol hluk opäť alternatívou k tichej priemernosti, akoby gitary znovu znamenali viac než elektronika. Nech bude mať táto vlna akokoľvek dlhé trvanie, pod najdôležitejšími albumami jej súčasnej etapy – *Crippled Lucifer* od Burning Witch, *Black One* od Sunn O))) či *Things Viral* od Khanate – nájdete podpis Stephena O'Malleyho. Ťažko nájsť výraznejší symbol vpádu opovrhovanej metalovej estetiky do blazeovaného sveta hudobných gurmánov.

Autor je prispievateľ metalopolis.net.

Sunn O))). Foto wikimedia.org

vzlietla z Japonska raketa Boris. Ich album *Absolutego* (s rovnakým podtitulom „special low frequency version“) je prvou poctou hudbe, ktorá kladie aparaturu na rovnaké miesto s nástrojmi samotnými. Kultové zosilňovače Sunn dali názov skupine, založenej O'Malleym a Gregom Andersonom s cieľom vystrúhať poklonu vtedy ešte stále zabudnutým Earth. Sunn O))) (prídavok O))) je prepisom loga spomínaných zosilňovačov) sa po beztvárnych, masívnych albumoch *The Grimrobe Demos*, *ØØ Void* a *Flight Of The Behemoth* (na ktorom sa prvýkrát objavil renomovaný hosť – japonský hlukár Merzbow) vybrali smerom k sofistikovanejšej, „menej metalovej“ tvorbe, reprezentovanej dvojicou bielych nahrávok *White 1* a *White 2*. Po návrate k metalu na spomínanom *Black One* (esteticky i hudobne inšpirovanom neúprosným blackmetalom) sa úsilie kmeňových členov

gitarovú slučku – výsledok sa nachádza viac v poli industriálom okoreneného ambientu než akejkolvek variácie na metal. O'Malley sa prakticky vzdáva tradičnej hry na gitaru, experimentuje so zvukmi a efektami. Na dvojici výborných albumov projektu Æthener, založenom Davidom O'Sullivanom, členom britských artrockero Guapo, a Vincentom de Roguinom (Shora) sa O'Malleyho príspevok nesie čisto v zvukovej rovine. Najdôležitejšou udalosťou sa však ukázala byť divadelná hra Gisèle Vienne a Dennisa Coopera *Kindertotenlieder*. To, čo malo byť hudbou k nej, sa nakoniec vyvinulo v plnohodnotný hudobný projekt, na ktorom sa O'Malley (medzičasom usadený v Paríži) stretol s Peterom Rehbergom, šéfom experimentálneho elektronického labelu Editions Mego. Hudba, ktorú pod skráteným názvom KTL produkujú, sa za ostat-

Slyšte básníka

Pavel Zajíček a Tomáš Míka ke svým knižním novinkám přidali CD

Autorská čtení doprovázená hudbou, dědictví beatnického přístupu k poezii, zažívají, jak se zdá, renesanci.

PETR FERENC

K profilovým svazkům klasiků poezie v Československu občas vycházely singly, na nichž byly verše většinou již zesnulého básníka čteny herci, jejichž výkon byl často doplněn fragmenty bouřlivých symfonických děl. Ve stejnou dobu tvořící autoři fónické poezie, jmenujme Ladislava Nováka a Milana Nápravníka, své pokusy s hlasem, stříhem a magnetofonovým pásem mohli publikovat jen sporadicky v zahraničí, v současné době jejich dílo váhavě spatřuje světlo světa na CD.

Beatnici rádi tvořili poezii, jejíž rytmus byl inspirován jazzovými synkopami, a poměrně záhy dospěli i k podobě autorských čtení, kdy básníka na pódiu doprovázejí hudebníci. V šedesátých letech, kdy docházelo k vzájemnému ovlivňování rockové a folkové hudby, již začalo být zcela běžné očekávat na pozadí zvuku elektrických kytar básnické sdělení, v tvorbě Boba Dylana či newyorských Fugs bylo poezie vrchovatě.

V Česku je nyní zvykem především přikládat ke knihám jejich audioverze – osmihodinová *Babička* v podání Evy Holubové atd. Je to asi díky audioknihám, že se básníci začínají vracet k poněkud archaické, ale stále podmanivé formě hudbou doprovázených čtení. Vždyť poezie ani rock (v nejširším slova smyslu, se všemi žánrovými odbočkami a meandry) zatím neztratily na sdělnosti.

Nad mraky

Pavel Zajíček (1951) je vedoucím undergroundové skupiny DG 307, jejíž současná podoba není ničím jiným než autorským čtením za doprovodu hudby. DG 307 hrají písně s pev-

nou strukturou, v nichž není mnoho místa pro improvizaci. Kromě toho Zajíček často čte s doprovodem redukované sestavy skupiny, přičemž prochází své deníkové záznamy, představuje nejnovější tvorbu, pokřtí sbírku atd. CDR s názvem *Autorské čtení* už má za sebou, přidat svůj hlas na stříbrném kotouči

ní vybírá ty kratší a neobtěžkané konkrétními postavami undergroundu. Vzpomínky na ně na CDR ustoupily sebezpytování, základnímu kameni jeho tvorby. Čtení můžeme považovat za pozoruhodný doklad toho, co ze svého díla autor v současnosti považuje za životaschopné.

Pavel Zajíček a DG 307. Foto A2/Karel Šuster

ke knize pro něj tedy nebylo ničím jiným než zcela logickým krokem.

Sbírka *Roztrhanej film* z roku 1980 již dvakrát vyšla, jednou částečně ve výběru Zajíčkových písňových textů (*DG 307 – Texty 1973–1980*, Vokno 1990), podruhé v rámci *Zápisů z podzemí* (Torst, 2002), souhrnném vydání jeho samizdatových sbírek. Přítomné vydání je ozdobeno grafickým listem a doplněno dvacetiminutovým CDR. Z drobných próz (básní v próze) knihy si Zajíček pro čte-

O nahrávku čtení a doprovodné zvuky se postaral brněnský Tomáš Vtípil, houslista a improvizátor elektronické hudby, který v DG 307 v současnosti hraje na housle. Příznivce Pavla Zajíčka překvapí, jak málo je na nahrávce hudby. Několik ruchů v pozadí evokuje zvuky ulice za zavřeným oknem, jinak slyšíme jen Zajíčkův hlas, šustění listy papíru, nádechy a pomlaskávání sejmuté příliš citlivým mikrofonom. Hlas a existence básníka se tyčí nad všedním cvrkotem kdesi pod mraky.

hudební zápisník

Hudba – obraz – poezie

JAROSLAV ŠTASTNÝ

Výtvarné umění a hudba se mohou setkávat na různých úrovních. Německý skladatel a zároveň amatérský sinolog Albert Breier (1961) se ve své knize *Die Zeit des Sehens und der Raum des Hörens* (J. B. Metzler Verlag, Stuttgart – Weimar 2002) zabývá pozoruhodnými analogiemi u dvou sobě značně vzdálených kultur: na základě dlouhodobého pozorování a důvěrné znalosti obou oblastí klade rovnítko mezi čínské malířství a evropskou symfonickou hudbu – jako by se jednalo o stejnou myšlenku, která se na různých kontinentech projevila v odlišných podobách.

V čínské civilizaci hrála rozhodující úlohu sféra vizuální – písmo a obraz, zatímco v Evropě to bylo mluvené slovo. Geograficky vzdálené kultury tvoří spolu komplementární celek a navzdory všem odlišnostem vykazují zajímavé shodné rysy. Čínský malíř

zaplňuje scenerii množstvím postav zachycených při různých činnostech či vytváří panorama krajiny, po níž oko putuje složitými cestami. Evropský skladatel vytváří rozměrnou partituru, v níž jsou rovněž mnoha desítkám lidí předepsány různé činnosti. Výsledkem je hudební scenerie – imaginární prostor, otevírající se prvním tónem, vymezený nejvyššími a nejnižšími zvuky a uzavírající se doznělým tónem posledního. Společnými znaky jsou také velké měřítko, vytváření rozměrných celků ze samostatných částí, „melodičnost“ linií, velkoryse rozmáchlé tvůrčí gesto.

Paralely zde však zdaleka nekončí. Čínské malířství má i svého Beethona – byl jím Huang Binhong (1864–1955), který i po svém oslepnutí pokračoval v tvorbě. Už předtím si vypěstoval osobitý, zdánlivě neobratný naivistický styl, který si dokázal udržet i bez zrakové kontroly.

Knihla ovšem není nějakou typicky uměnovědnou záležitostí a zdaleka se nezabývá pouze čínským malířstvím. Je dílem hudebního skladatele, který má nadprůměrný rozhled a dotýká se řady dalších oblastí: literatury, filosofie, poezie a zejména současné hudby, o kterou jde autorovi nejvíce.

Albertovy vlastní kompozice jsou více než klasickými hudebními vzory poznamenány právě čínskou krajinomalbou. Obvykle jsou to rozsáhlé celky, připomínající rozvinuté svitky tušových maleb – s mnoha jemný-

mi a těžko postřehnutelnými detaily i s plochami „mluvící prázdnoty“. Hlavní roli v nich hraje odvíjení času, poněkud odlišné od ostatní hudby. Breierův rytmus je pružný, nemá ostré kontury – podstatné je cítění vnitřního pulsu, který je více biologický než mechanický. Po Mortonu Feldmanovi, k němuž má ze „starých mistrů“ určité nejblíže, zdědil oblibu klasických nástrojů. Vlivy evropské hudby jsou však v Breierových skladbách těžko vystopovatelné – pokud jsou zde vůbec, pak jsou k nepoznání přetaveny. Tak jeho sextet pro klavír, violoncello, bicí, housle, flétnu a klarinet *Der Weg und die Zeit* (Cesta a čas) často, byť velmi zastřeně odkazuje k Johannesu Ockeghemovi (1425?–1495), mistru vlámské polyfonie – spíše však použitím podobně „nevýrazných stavebních elementů“ než konkrétními názvy. Toto téměř dvouhodinové dílo představuje okouzlené putování tajemnými krajinami: pralesy i pustinami, světlem i stínem. Skladba vychází z nejhlubších tónů koncertního Bösendorferu (kdy člověk může tyto tóny pod rozsahem normálního klavíru vůbec slyšet?), postupně se posouvá do jasnějších a světlejších poloh a vede do míst po takovém začátku neočekávaných. Je to dílo malých kontrastů ve smyslu evropské hudební tradice, zato velmi jemných valérů, ve smyslu čínské tušové malby. Atmosférou však odkazuje také k dru-

Původní muzika se současnými texty

Tomáš Míka (1959) své CD doprovázející opulentně vyzdobenou sbírku *Deník rychlého člověka* pojal mnohem pečlivěji, za přispění několika studiových hudebníků. Bohužel, celá nahrávka má dva podstatné problémy: je z ní cítit úporná touha po efektním a zcela současném vyznění. Druhým zádrhelem je Míkův hlas a recitace. Zatímco Zajíček má zajímavý tón a schopnost dát si při čtení načas, Míkův projev je zcela bezbarvý a uspěchaný. Tu a tam jeho básním nerozumíme, jindy, i když napsané nevypadají špatně, nás ta honička s drmolnými verši zkrátka přestane zajímat. Když se v titulní básni, která začíná docela vášovsky (textem i hudbou chvilku připomíná Vášovu skupinu Z kopce), pokusí o náznaky rapu, je politováníhodný, protože jeho spíše volný verš nemá vůbec žádnou potřebu být lámán ignorováním přízvukných a nepřívukných slabik, jak mívají ve zvyku hiphopeři nevědoucí, že čeština zkrátka není angličtina. Vtipná a lehoučká Cesta do Říma naopak potěší několika skoro bondyovskými verši, při nichž Míkův vyšší hlas lehce připomene pisklavý hlásek undergroundového klasika: „Velmi se mi líbí například Velim/ dosud ověšená vánočním jmelím/ A také můj milovaný Kolín/ Neboť v Kolíně/ protéká Labe líně.“ Nikde jinde než zde ovšem zvuková podoba básním nic nepřidává, v případě cyklu Dopisy mrtvému spíš mohutně bere. Doprovázející hudba je navíc studená tak, jak to kdysi dokázaly studiové skupiny doprovázející hvězdy normalizačního popu. Tak nějak mám pocit, že Tomáš Míka zkrátka zatoužil po tom mít také CD, aniž by měl nějak vyhraněnou představu o jeho budoucí podobě. Hlavně že je nosič, ale v tištěné podobě jeho verše vypadají tisíckrát lépe.

Pavel Zajíček: Roztrhanej film. Pulchra; 2008.

Tomáš Míka: Deník rychlého člověka. Argo; 2008.

hému Breierovu inspiračnímu zřídlo – tím je ruská poezie „stříbrného věku“, zejména pak Osip Mandelštam a Marina Cvetajevová. Jejich zjitřenost a tragika se promítá do barev hudebního toku, který rozhodně není nějakou „chinoiserií“ – laciný orientalismus či plytká „meditativnost“ je Breierovi naprosto cizí.

Koneckonců to dokazuje i jeho vlastní poezie: „A žádná cesta a žádný obraz nevede ke zpěvu.// To bylo...// Štěrk, balvany, skalní stěny; neprůchodnost./ Tma. Ucho se napíná.// Čekání na zvuky. Nejprve jen pro čekajícího, který se při tom v nehybnosti proměňuje. Náhle: změna, zlepšení sluchu.// Na kameni mech, jako chmýří, jako kožíšek.“ (Nový zpěv, úryvek z rukopisu)

Hudba Alberta Breiera se nehlásí k žádné mu z aktuálních proudů, ani nepředstavuje žádnou odnož tradicionalismu. Stojí kdesi mimo, stejně jako skladatel sám, žijící v poklidné Postupimi, nepatří do žádné zájmové skupiny současného hudebního života. Přestože si v mládí vydobyl respekt jako fenomenální pianista, opustil slibnou kariéru interpreta a věnuje se plně tvorbě, v níž se zabývá především problémy hudebního času: „Odpovědi na hudební otázky mohou být dány pouze hudbou a sděleny jen těm, kdo jsou ochotni naslouchat.“

Autor je skladatel a pedagog.

Dnešní neokolonialismus je pokrytecký

Na letošním karlovarském filmovém festivalu představil Belgičan Manuel Poutte v hlavní soutěži svůj nový film *Vzdálená chvění*. Vizuálně vytříbený snímek se odehrává v Senegalu a otevírá řadu otázek, konfrontujících současnou Afriku s evropským racionalismem.

TOMÁŠ PIVODA

Podle Belgičana Manuela Poutteho podléhá současná Afrika kopírování západního světa. Foto MFF Karlovy Vary

AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty International ČR přijme Koordinátora/koordinátorku aktivismu

Náplň práce

- příprava a realizace veřejných akcí AI na celostátní i regionální úrovni
- řízení dílčích aktivistických projektů k jednotlivým kampaním
- podpora dobrovolníků a místních skupin v regionech
- vyhledávání nových aktivistů a dobrovolníků v Praze i regionech

Váš profil

- organizační schopnosti
- komunikační dovednosti
- samostatnost
- ochota cestovat do regionů
- časová flexibilita
- znalost anglického jazyka

**Nástupní mzda: 15 000 Kč
(po zapracování 20 000 Kč)
Datum nástupu: 1. říjen 2008**

Více informací: www.amnesty.cz

Životopis a motivační dopis zasílejte do 11. srpna 2008 na e-mail campaigns@amnesty.cz.

Ve vašem filmu stojí proti sobě dva světonázory – racionální čili západní, a pak africký, pohlížející na svět prizmatem magie a symbolů. Vyústění snímku vyznívá pro ten druhý velmi pesimisticky, je „převálcován“ civilizací. Odráží se v tom váš osobní pohled či zkušenost?

Myslím, že jsme dnes svědky uniformizace světa, nejen co se týče viditelné stránky našeho života, ale i kultury. Když jsem cestoval po Africe, vždy mě šokovalo, co všechno byli místní obyvatelé ochotni obětovat z obrovského bohatství svých kulturních tradic jen proto, že tím začínají pohrdat převážně obyvatelé měst a Afričané vzhlížející k západnímu světu. Myslím, že tím přicházejí o obrovskou moudrost a krásu a ztrácejí svůj specifický vztah ke světu, který je bytostně jiný než ten takzvaně civilizovaný. Není určován rychlými individuálními úspěchy, rozvíjející se technikou či „pokrokem“, ale naopak ponechává mnohem více prostoru minulosti, času, pomalosti. Takže máte pravdu, vyústění filmu je dosti pesimistické, mám pocit, že Afrika v tomto ohledu stále více podléhá soukolí procesu kopírování západního světa. To je pro mě skutečné drama. Z duchovního, psychologického, poetického i emocionálního hlediska je to pro Afriku velká ztráta.

Jakou vinu na tom nese kolonialismus?

Dnešní neokolonialismus je především velmi pokrytecký. Sice už tolik nevykořisťuje místní obyvatelstvo, ale stále pohlíží na Afričany jako na děti, kterým je nutné předat základní dovednosti, vědění či techniku. Tato představa dokonce přetrvává u mnohých huma-

nitárních pracovníků. S řadou z nich jsem se v Africe setkal. Jsou to lidé, kteří tam přicházejí s obrovskou vůlí a nasazením, ustrnou však ve schématu charity: nenapadá je místní obyvatele pozorovat, poslouchat a nechat mluvit, ale přicházejí k nim s vlastními útěšnými řečmi jako misionáři. Je to stále stejná písnička – my jsme ti, kteří vědí a ukážou vám, jak máte všechno dělat. To je skutečně politováníhodné.

I onen fetiš ve vašem filmu má nakonec především finanční hodnotu.

S náboženskými fetiši se v Africe vždy velmi obchodovalo. Existují fetiše, které mají neskutečnou hodnotu, a černý trh s nimi neustále roste. Sami Afričané tak paradoxně zůstávají připoutáni k týmž předmětům, k nimž se dříve vztahovali jako k symbolům. Fetišé mají navíc určitou životnost, obvykle jsou vyrobeny z materiálů, které dlouhodobě podléhají zkáze, jako je dřevo. Za dvacet až třicet let takový fetiš „zemře“ a je třeba jej nahradit jiným.

Vidíte navzdory pesimismu přece jen naději, že by se Afrika a možná i západní společnost mohly alespoň částečně navrátit k původnímu symbolickému řádu?

Ano, jistě, v každém systému existují trhliny, které umožňují návrat k něčemu původnějšímu a zároveň vznik něčeho nového. V osmdesátých letech byli v Africe významní vysocí představitelé jako Thomas Sankara v Burkina Fasu, kteří hovořili o specifčnosti afrického kontinentu, o „afrikánství“. Tyto hlasy představovaly velké naděje, ale bohužel neměly

dlouhého trvání, jejich nositelé byli většinou brzy zavražděni. Existuje dlouhá tradice „afrikánství“, specifický způsob přetrvávání identity Afriky, ale na druhé straně velké osobnosti sedmdesátých a osmdesátých let, které byly nositeli těchto myšlenek, postupně zmizely.

Váš film *Vzdálená chvění* má zajímavý filosofický základ a zároveň hluboké psychologické kořeny. Ovlivnila vás v tomto směru nějak psychoanalýza?

Když jsem byl v Africe, velmi mě ohromilo, jak má psychoanalýza blízko k animismu, ačkoli mají naprosto odlišné kódy a mnohdy i cíle a následky. Animismus je dvojsečný, nemá jen terapeutický účel, může být použit i s opačným záměrem, tedy cíleně ublížovat. Ve Francii existuje psychiatrický proud takzvané etnopsychiatrie, jehož hlavním představitelem je Tobie Nathan. Toto myšlení povoluje šamanům, léčitelům a náboženským fetišistům vstup do nemocnic, protože tradiční psychiatrie a psychoanalýza nepůsobí na imigranty, neboť neodpovídají jejich kulturním řetězcům. Naopak šamani a léčitelé, i když nedokážou úplně vyléčit, umějí u těchto lidí znovu nastolit jistou rovnováhu. Etnopsychiatrie to bere vážně, což je určitý průlom, neboť doposud věda vždy podobnými praktikami opovrhovala. Je rozkročená mezi racionalitou a iracionálním, což je velice zajímavé, neboť člověk musí stále dávat pozor, aby nebyl pohlcen jen jedním pólem. Já sám nechodím za žádnými léčiteli, ačkoli jsem se samozřejmě v Africe díky natáčení s mnohými setkal. Obecně jsem spíše opatrný, přistupuji k věcem intuitivně, nepraktikuji žádnou černou magii.

S režisérem Manuelem Pouttem o Africe, psychoanalýze i šamanech

Vzdálená chvění zobrazují nekompletní rodinu, a to v poněkud netradiční oidipovské situaci: v centru stojí otec a dcera. Proč byla důležitá absence matky?

Tato konstelace je ve filmu velmi podstatná, neboť souvisí s jedním z jeho klíčových momentů, jenž je i zásadním rysem animismu – se vztahem k minulosti a k předkům. Pro psychoanalýzu i pro západního člověka je to vlastně běžná představa – nevyřešená minulost může ovlivňovat přítomnost. Právě zde se setkává magie afrického myšlení se západním světem. Všichni víme, jak může nepřítomná osoba i nevyřešená minulost člověka traumatizovat, znemožňovat mu žít nebo dokonce změnit celý jeho život. Postava Marie se ve filmu vyrovnává nejen s žijícím otcem, ale i s rolí nepřítomné matky.

Právě postava Evropany Marie, která pracuje v senegalské nemocnici, myslím velmi dobře ilustruje to, co říká Melanie Kleinová: aby se dítě dostalo z deprimující oidipovské krize, která je spojena s ambivalentním postojem k rodiči, potřebuje v sobě rozvinout schopnost utvářet a číst symboly čili vstoupit do symbolického univerza.

Ano, tato interpretace skutečně odpovídá tomu, co se odehrává ve filmu. Myslím, že symboly a předměty mohou být nositeli ohromných významů, a v tomto ohledu je potřeba obrovské představivosti, aby tyto objekty mohly imaginaci podněcovat. Bez oné symboliky, jež má ve filmu i roli strategie či lsti, by tato mladá žena asi nedošla ani na počátek své revolty, nenalezla by vůli proměnit svůj život a utéct.

Napsal jste k filmu rovněž scénář. Proč se váš příběh odehrává v Africe?

Odmalička jsem měl vnitřní touhu unikat sám sobě a projektovat se do různých postav a příběhů. Když jsem později hodně cestoval po Africe, objevil jsem tam určitý druh poezie či síly ve vztahu k základním věcem. Je to jakási spiritualita každodennosti, která se obejde bez velkých okázalostí a bohoslužeb. To se mi propojilo s jedním starým příběhem, na jehož základě pak vznikl tento film. Musím přiznat, že mě samotného při projekci tady na festivalu překvapilo, jak je ten film temný. Viděl jsem ho poprvé na tak velkém plátně a především konec je přímo obskurní, sám jsem z Afriky ještě nikdy neměl pocít něčeho tak temného.

Do jaké míry jste se ve druhé části filmu inspiroval knihami Josepha Conrada *Srdce temnoty*, která podněcovala řadu režisérů včetně Francise Forda Coppoly?

Coppolova Apokalypsa nyní je samozřejmě skvělý film, který mě nevědomky možná nějak inspiroval. Režisér vždy stojí před zásadním problémem, jak se vůči takovému mistrovskému dílu vymezit. U Coppoly je cesta po řece vztažena hlavně k zoufalství, které plyne z války a ze skutečnosti, že nikdy nekončí. Já jsem se snažil v zobrazení řeky zůstat co nejsymboličtější, zároveň se však co nejvíce držet i „politického“ aspektu filmu. To vše byste však jistě našli i u Coppoly. V mém filmu představuje plynoucí masa vody především pomyslný návrat do dětství, je to taková pupeční šňůra, která jednotlivé postavy přivádí do vlastní minulosti. Mladý Afričan se vrací zpět do své vesnice a Marie objevuje původ své úzkosti vnitřním návratem k matce. Řeka, obraz vody zde představuje cestu ke zdroji, k prameni, z něž postavy vycházejí.

Vystudoval jste filosofii a scenáristiku.

Jak pohlížíte na vztah filosofie a filmu?

Filosofie je podle mě účinná jen tehdy, je-li spojená s praxí. Čistě teoretická filosofie mi připadá prázdná. Pěkně to někde nedávno řekl francouzský filosof Michel Onfray: „Filosofie nemůže existovat, není-li spojena s činy.“ Mým způsobem jednání a ovlivňování světa je tvorba filmů, ukazování věcí, které mohou alespoň zčásti přispět k poznání lidského bytí. To zní možná trochu domýšlivě, ale jde mi o to přiblížit se lidské povaze a ukázat ji v její komplexitě.

Šel jste s tímto postojem už studovat, nebo jste k němu dospěl až během filmové praxe?

Je to zvláštní, ale k tomuto „poslání“ jsem vlastně dospěl velmi rychle. Když mi bylo dvanáct nebo třináct let, měl jsem – jako mnoho dospívajících – své „soukromé“ poslání. Protože jsem vyrůstal v křesťanském prostředí, chtěl jsem především „zachraňovat svět“. Možná to ve mně zůstalo a podvědomě k tomu směřuji stále. Nikdy jsem nechtěl dělat filmy jen pro zábavu, k zaplnění volného času, na druhé straně jsem ale nikdy neměl v úmyslu točit tendenční filmy a vyvolávat demonstrace, to mě vůbec nezajímá.

Jakou roli má v tomto „poslání“ film?

Film hovoří sám o sobě skrze příběh. Vypráví příběhy, v nichž je vědění předáváno nepřímo. Již mýty a pohádky dávných dob mají původ v každodenní moudrosti, ve věcech a událostech, které jsou velmi emocionální a mají symbolický význam. To se ve filosofii, která je často velmi abstraktní, vytrácí. Já sám jsem vlastně velmi špatný filosof, čistá abstrakce je mi vzdálená, unavuje mě a vždy

mě rychle omrzí.

Jaké jsou vaše další plány do budoucna?

Máte v úmyslu znovu točit v Africe?

Můj další celovečerní film bude z prostředí vězňů pod elektronickým dohledem. Nevím, zda to existuje i u vás, u nás v Belgii nemáme dost místa ve věznicích, a mnoho vězňů si tak odpykává trest v „domácím vězení“. Žijí životem jako všichni ostatní, mají však jistá omezení a povinnosti, například nesmějí překročit vytyčený okruh několika kilometrů od svého bydliště. Jsou to takoví virtuální vězni, ale ve skutečnosti se jejich vězení příliš neliší od „vězení“, v němž žije většina lidí. Někdy je dokonce obtížné najít nějaké rozdíly. Bude to také film o sexu, jenž je pro hlavního hrdinu jedním ze způsobů úniku, pomyslným stěblem, kterého se chytá pro vlastní záchranu. Myslím, že sex dnes na Západě získává obrovský význam a důležitost jakožto specifický způsob vyjadřování vlastní identity. V sexu mohou vyjít na povrch nejhorší a nejdopornější věci, které v sobě potlačujeme, ale je třeba je vyjádřit, je nutné, aby vyšly ven.

Natáčíte také ještě dokumentární filmy?

Právě jsem dokončil dokument, v němž jsem přes půl druhého roku sledoval rodinu, která žila v uprchlickém táboře na severu Keni, ježž téměř nikdo nezná. Je tam přibližně 120 000 lidí ze všech částí Afriky. Je to takřka v poušti, v takovém „no man's landu“. Sledoval jsem jednu somálskou rodinu, která se později dostala do Spojených států díky tomu, že americká vláda naplňovala kvóty uprchlíků z této oblasti. Přijímají ovšem jen zdravé jedince, nikoli nemocné, staré lidi nebo děti, a to je přitom celý přesun organizován OSN a OIM v rámci programů humanitární pomoci! Uprchlíky dovezou na sever New Yorku, kde pak tito lidé pracují v továrnách. Ve skutečnosti však jde o zpronevěru humanitární pomoci. Na severu USA je totiž pro tento typ práce nedostatek pracovních sil. Pro Američany je práce u běžícího pásu příliš náročná, a tak na to využívají výlučně uprchlíky, ačkoli to jsou političtí uprchlíci, tedy lidé, kteří byli obětmi násilí a podobně. Film zobrazuje toto zvláštní propojení politického a ekonomického vyhnanství. Jmenuje se *Welcome to Paradise*.

Manuel Poutte (1963, Brusel) vystudoval filosofii a scenáristiku. Svou uměleckou kariéru začal jako hudebník, v osmdesátých letech se spolu se skupinou Berntholler zařadil k evropské hudební nové vlně. Po sérii krátkometrážních snímků z let 1991–94 (např. *Pocit – La sensation*; zvláštní cena poroty z Cannes 1992) natočil hraný film *Tanec duchů (La danse des esprits, 1997)*. Je autorem dokumentární reflexe na téma globalizace *Naživu (En vie, 2000)*. V letošní soutěžní karlovarské sekci uvedl svůj nejnovější snímek *Vzdálená chvění (Les tremblements lointains, 2008)*, odehrávající se v Senegalu. Hlavními hrdiny jsou mladý Afričan toužící odejít do Evropy a introvertní Marie, jež asistuje svému otci při práci v místní nemocnici. Vizualně uhrančivý symbolický film sleduje protkané příběhy hlavních postav, jež vnitřní touhy svedou na společnou cestu po řece do „srdce temnoty“ afrického i západního světa.

Z filmu *Vzdálená chvění* (2008). V Africe Poutte objevil spiritualitu každodennosti, vztah k základním věcem. Foto MFF Karlovy Vary

Žádný zvuk není nevinný!

JOZEF CSERES

Pokračování ze s. 1

Název spojuje anglické výrazy pro řev a oratorium do novotvaru, na který Cage narazil pokaždé, když četl Joyceovou knihu. Čtyři vrstvy Cageova díla plynou simultánně, nezávisle na sobě a vytvářejí překvapivě konzistentní proud čteného slova, irské lidové hudby a zvuků, složitě vygenerovaných podle literární předlohy. Kolínská premiéra *Roaratoria* znamenala v oblasti rozhlasového umění průlomový mezník. Cage za něj dostal Cenu Karla Sczuky; při udílení pronesl

německý literární kritik Heinrich Vormweg prorocká slova: „*Roaratorio* zrovnoprávňuje Joyce s obyčejným člověkem a obyčejného člověka s každým významem a zvukem, zrovnoprávňuje každý zvuk, každý tón, každé slovo s jediným slovem, umožňuje jejich koexistenci v rámci univerzální hudby, která – a to je na tom nejvíce překvapivé – dává člověku ohromný pocit otevřenosti a naděje. *Roaratorio* je jedna velká tabule s dnešním klínopisem, plná dosud nerozšifrovaných klíčů a odkazů; je to akt oddanosti i smíchu, apoteóza souhlasu s tímto světem a zároveň

velmi utopické schéma, radikální výzva pro jiný život na tomto světě. Umění tu demonstruje krok do budoucnosti, budoucnosti hodné svého jména.“ Jakkoli znějí Vormwegova slova pateticky, Cageovo *Roaratorio* není jenom pocta Joyceovi, ale také skutečný pomník poetice dekonstrukce.

Pro asijské barové kapely

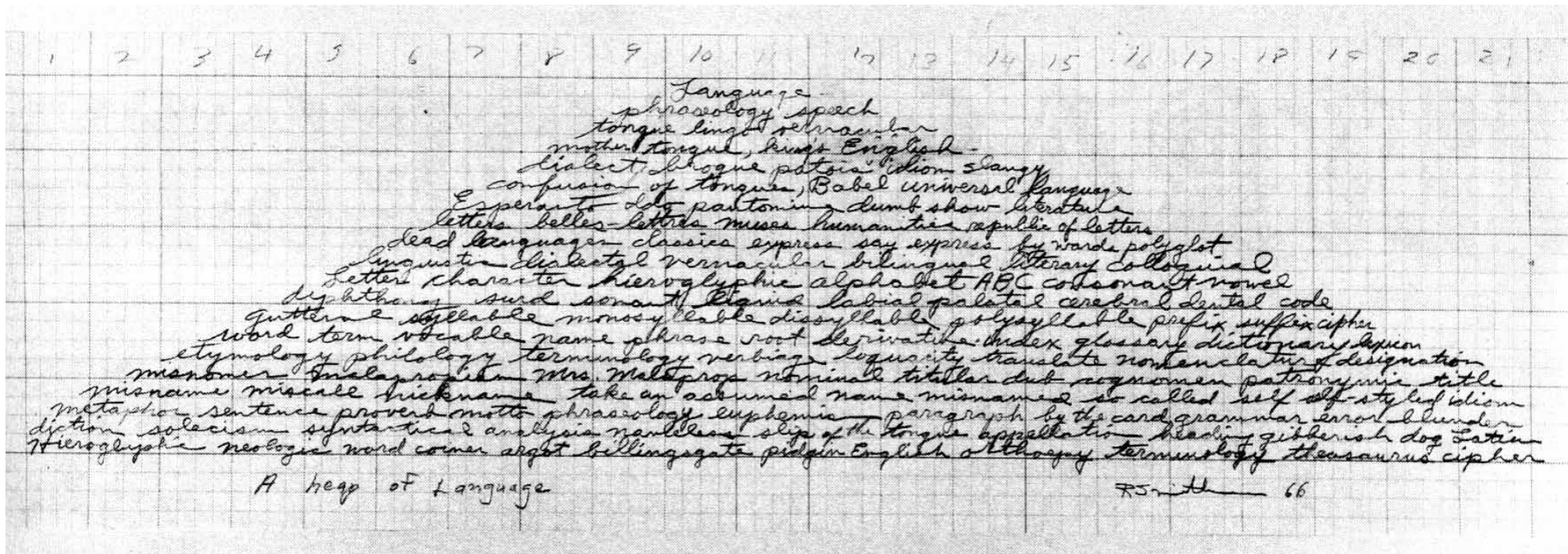
Možnosti spojení významových a zvukových vlastností textu si v druhé polovině osmdesátých let vyzkoušel také americký avantgardní skladatel a saxofonista John

Zorn v trojici děl *Hu Die* (1986), *Hwang Chin-Ee* (1988) a *Quê Tràn* (1990). Všechno jsou to tria pro zdvojené nástroje a čtený text; první je instrumentováno pro dvě kytary a čínského vypravěče, druhé pro dvě soupravy bicích nástrojů a korejského vypravěče a třetí pro dva klávesové nástroje a vietnamského vypravěče. Zornovu volbu čínštiny, korejštiny a vietnamštiny motivovala výlučně melodičnost uvedených jazyků a jeho kompoziční a instrumentační mistrovství vyvážilo posluchačův potenciální jazykový handicap.

Joce je roven obyčejnému člověku, a ten zase obyčejnému tónu. Fotografie experimentátora Johna Cagea pochází z internetové stránky usoproject.blogspot.com, věnované teorii a využívání nových technologií v práci se zvukem.

Mezi hudbou a textem

Robert Smithson: Kupa jazyka, 1966

Album *New Traditions In East Asian Bar Bands* (Nové tradice ve východoasijských barových kapelách), jak svou trojici tří autor později nazval, je skutečným „aktem oddanosti i smíchu, apoteózou souhlasu s tímto světem, radikální výzvou pro jiný život na tomto světě“, která však ve své zvukové podobě vůbec nepůsobí jako „utopické schéma“. V podstatě tak nepůsobí ani Cageovo *Roaratorio*. Naopak, uvedené „asambláže touhy“ reprezentují úspěšné tažení hudebníků za novou, dekonstruktivistickou sonoristiku.

Jak táhnete štetec?

V současném umění lze pro metodu dekonstruktivistického filosofování najít mnohé paralely a prototypy. Mnohé znaky tohoto přístupu vykazuje i fónická či vizuální poezie. Když se hlouběji zamyslíme nad významovými konotacemi slova „dekonstrukce“, zjistíme, že dekonstruovat neznamená jenom decentralizovat, přemístit, přesunout, rozptýlit apod., ale především odmítat myslet v pojmech původu, originalnosti, autentičnosti, legitimnosti, pravdy, autority, hierarchie, jednoty atd., tedy v pojmech, které právě moderní umění zpochybnilo naléhavým prosazováním více úhlů pohledu.

Paradigmatické změny, ke kterým postupně (ve výtvarném umění od konce 19. a v hudbě od počátku 20. století) docházelo – rozbití a následné odvrhnutí perspektivního zobrazování, s jakým přišel Manet, či postupný rozklad tonality u Bartoka a Schönberga, Duchampovy a Cageovy radikální zásahy do umělecké reprezentace, dematerializace a konceptualizace uměleckého díla atd. –, to vše jaksi přirozeně vedlo k vzájemným druhovým přesahům a žánrové kontaminaci různých uměleckých odvětví. Celý problém má však i svou sémantickou stránku, jelikož většina médií, s kterými dnes umělci pracují, má mixmediální povahu ještě předtím, než vstoupí do světa umění a stane se součástí jeho jazyků. A dokonce i „čistá“ média, jako je třeba malba, v podstatě čistá nejsou, protože malířství již dávno není jenom barva a způsob jejího kladení na podklad, ale též sám proces tohoto kladení (včetně pohybů, gest a zvuků, které ho doprovázejí). Mnohé umělecké druhy,

například poezie nebo tónická hudba, pracují navíc s médii, která nejsou bez významu, ale mají znakovou podobu již před vstupem do světa umění.

Gesta skrytá za písmem

Vidíme tedy, že všechna umění jsou kompozitní a všechna média smíšená, protože kombinují rozličné kódy, diskursivní konvence, kanály, způsoby vnímání a nazírání. Zakladatel dekonstrukce, francouzský filosof Jacques Derrida, poukázal na to, že psaní nejenže zviditelňuje jazyk, ale především dekonstruuje možnost čistého obrazu nebo textu. A tento fakt dokázalo ve svých dílech ještě předtím mnoho umělců – Paul Klee, René Magritte, Kurt Schwitters, Christian Morgenstern, Erik Satie, pařížští konkretisté, lettristé, Jackson Pollock, Allan Kaprow, Joseph Kosuth, Robert Smithson a další.

Posledně jmenovaný americký umělec, který se proslavil především land-artem, se v eseji *A Museum of Language in the Vicinity of Art* (Muzeum jazyka v sousedství umění, 1968) zabýval ztrátou a absencí centra. Využitím pojmu *non-site* (sít znaků, text) tvrdí, že koncept centra se rodí uvnitř jazyka. Paradox jazyka spočívá v tom, že na jedné straně poskytuje možnou potenciální nekonečnou záměnu prvků v centru a na straně druhé ničí každou možnost stabilního umístění jakéhokoli centra. Smithsonův text opisuje zkušenost, ke které dochází „ve chvíli, kdy jazyk proniká do univerzální problematiky, ve chvíli, kdy se při absenci centra a původu všechno stává diskursem“. Smithon ve své umělecké tvorbě zkoumá decentralizaci světa a jeho „zdiskursivnění“; zajímá ho erupce jazyka a jeho vpád do vizuální kultury. Všimá si podobných procesů též u umění samotného: jeho útěku z centra, z muzeí a galerií, do jiných sociálních prostředí a do přírody. Tento proces probíhá na rozličných úrovních – ekonomické, autorské, ontologické ad. Za nejvýznamnější proměnu umění ale Smithon považuje jeho přechod z vizuálních pozic na pozice verbální. Jazyk nazírá jako materii, nikoli jako myšlenky. „Jazyk se stává nekonečným muzeem,

jehož centrum je všude a limity nikde.“ Navzdory tomu, že ho zajímá především vizuální aspekt jazyka a přehlíží jeho fónické kvality, jeho texty (teoretické i umělecké, anebo spíš umělecko-teoretické) jsou významným příspěvkem do filosofie a literatury, zdůrazňující akt psaní a performativnost jazyka. Protože, jak říká jiný francouzský filosof Jean-François Lyotard, „věty nejsou výpovědi o událostech, jsou to události odehrávající se ve světě řečníků“. Za písmem se ukrývají gesta.

Vokální trosky

Také Cage, i když jinými prostředky, vehementně proklamoval demilitarizaci jazyka. Naléhavá potřeba poezie, kterou uspokojoval veřejným přednášením mezostichů, stála zřejmě i za zrodem nahrávek jeho několikahodinových čtení *Prázdných slov* či *Deníku*. Události odehrávající se uvnitř lidského hrtanu a procesy přeměňující expresivní vokalizační akty na jazykové promluvy a texty nepoutají pozornost jen jazykovědců, teoretiků komunikace, hudebních paleontologů, estetiků a teoretiků umění, ale stále častěji vzrušují i hudebníky a jiné umělce.

Gregory Whitehead, multimediální tvůrce, pohybující se na nejistých hranicích mezi literaturou, rozhlasovou tvorbou a hudbou, využívá ve svém umění bohaté zkušenosti z vlastní praxe. Žije a tvoří na ostrově Nantucket v Atlantském oceánu nedaleko severoamerického pobřeží, odkud vysílá do světa pozoruhodné rozhlasové hry, fónické poemty, experimentální dokumentární programy, konceptuální *talk shows* a různé vokální „trosky“, jak sám své bizarní kreace označuje. Jejich společným jmenovatelem a zároveň stěžejním předmětem Whiteheadova zájmu je jazyk, jeho komunikační potenciál a efemérní manifestace. Zkoumá vztah jazyka k technologii a testuje ho v rozmanitých médiích – živém rozhlasovém vysílání, na CD-nahrávkách, vědeckých konferencích i prostřednictvím tiskovin. Nemožnost totálního uchopení jazyka ho však nepřivádí k rezignaci, ale naopak k akcentování jeho fónických kvalit. Teze o globální babylonizaci získávají v jeho dílech svébytné uplatnění.

Růže je růže je růže

Whiteheadovy poetické teze sdílí i americký hudebník a publicista Brandon LaBelle. Inspirován poezií Arthura Rimbauda, Gertrudy Steinové i vokálním psaním Rolanda Barthesa dokonce zpochybňuje prvotnost komunikační funkce jazyka a příčinu procesů vzniku lidské řeči vidí právě v nevýznamové vokalizaci. „Tato vokalizace vzniká jako odpověď na expresivní tok, z kterého je vytvořen svět: člověk v podstatě vokalizuje z toho důvodu, že je svět plný hlasů. Prostřednictvím vokalizace je vtažen do nesmírné přebujelosti světa. Jazyk se formuje díky této sonické hojnosti, díky počáteční vokalizaci a tvaruje ho vlnění promluvy. Jeho lexikální útvary jsou odvozeny z pohybů rtů a jazyka, stahů hrtanu, dýchání apod. Harmonická struktura jazyka – samohlásky proti souhláskám (anebo prodlužované dechy proti dechům staccatovým) – funguje jako nějaká architektura, v jejímž rámci se slabiky přilepují k jiným slabikám, slova řadí za jiná slova, fonémy se spájejí a stávají se srozumitelnými formami. Tato architektura umožňuje člověku vytvářet význam a manipulovat jím, osvojovat si poznatky, reflektovat sebe sama; na druhé straně mu však též vnucuje svou podobu,“ říká LaBelle a sám vokalizuje legendární frázi Gertrudy Steinové „růže je růže je růže“ či její *Křehké knoflíky*. Že by si známá Wittgensteinova teze vyžadovala novou, radikální interpretaci, která by svět člověka zahalila již ne do jazyka-významového fenoménu, nýbrž do jazyka-svalu?

„Žádný zvuk není neviný,“ tvrdí ve své stejnojmenné knize Angličan Edwin Prévoost, estetik a apoštol ryzí hudební improvizace, „každé zvolání, každý šramot a odstín je těhotný významem.“ Konstatuje, že „zvuk nemá význam, není-li slyšený“, ale, paradoxně, „ve chvíli, kdy se hudba zafixuje, umírá“. Snad i proto se umělci, o nichž jsem výše psal, snaží své hudbě prodloužit život významňováním textů nejrozmanitější proveniencí i povahy. Jediněčnost chvíle geneze zvuku či hlásky je neopakovatelná, ale eroticky přitažlivé jsou i mezivrstevní průsaky, které se pomocí živé improvizace či interakce usilují v trhlínách svých hudebních palimpsestů afektivně odkrývat.

Autor je estetik umění.

Boj o veřejný prostor

Street art jako nástroj odporu i marketingu

Veřejný prostor je místem, kde se potkávají a začasťe do sebe i narážejí různé občanské postoje. Je sice lokalitou pro každého, ale z některých míst mluví jen ti, kteří na to mají peníze. Dává však možnost i těm, jejichž řečí je okupace. Svůj hlas protlačují s rizikem, že budou chyceni, a s jistotou, že je brzy na stěně domu překryje hlas cizí nebo ten v podobě krycího nátěru. I tento hlas ulice už lze ale koupit.

IRINA KELLYOVÁ

Ulice je místo kampaně, přesvědčování a podle toho to také vypadá. Ať už se prodávají výrobky, ideologie nebo zážitky, jejich výkladní skříní a katalogem v jednom je veřejný prostor se svými reklamními plochami, které zrovna v České republice zahrnují i místa, jež jinde zpravidla slouží k sezení. Ulice je ale také místo, kde může vyjádřit svůj názor, nebo třeba jen náhled na estetiku městského prostředí, takřka každý. Klasickou formou je výtvarný zásah do podoby ulice formou street artu či graffiti, která využívá specifika městského prostředí.

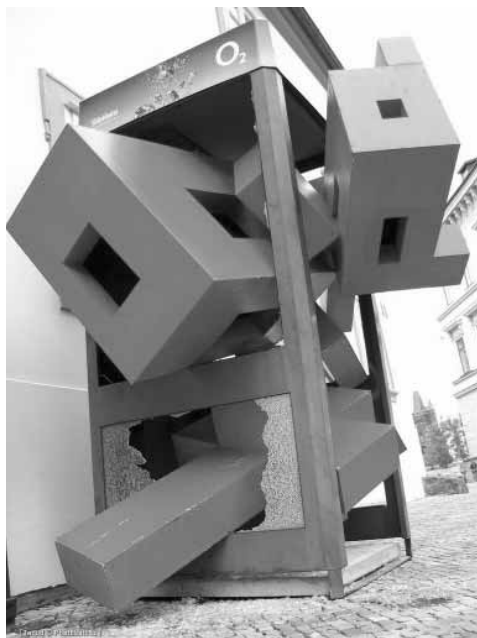

Foto phatbeatz.com

přešlap

Popnoviny jako ohrožení

Jakmile majitelé pohlíží na své odběratele nikoliv jako na čtenáře, ale pouze jako na konzumenty, změnil se hodnotová tematická škála a na první stránku se dostávají jen přitažlivé texty pracující s několika zaručeně úspěšnými slovy, jako jsou peníze, sex, smrt či výhrůžka. Noviny se změnil v popnoviny a hranice mezi bulvárem a prestižními tiskovinami se začne ztrácet. Důsledek: řada témat je z novin totálně vytěsněna, protože jsou moc složitá (ač mají pro obyvatele země zásadní důležitost) a majitelé mají strach, že by odradila čtenáře. Tato proměna médií ovšem vyhovuje i politikům: zatímco se popnoviny vrhají na pana Čunka, o kterém již všechno zásadní víme, dědečka, který zemřel, protože ho pokousal pes, a na pokus o uzákonění „dobrovolné smrti“, skoro nikdo, kromě Lidových novin, si důkladně nevšiml, že začátkem srpna musíme poslat zpátky do evropského rozpočtu 234 milionů korun. Transfer informací je nahrazen transferem emocí, tedy afektovaných informací. Důvod: Z 430 milionů, které náš stát dostal na rozvoj rizikového investování středních a malých firem, se půlka utratila za údajně velice sporné projekty a správní agentura dostala odměnu 100 milionů za dobrou práci. Brusel to odhalil, a proto chce 234 milionů vrátit. Peníze spravovalo ministerstvo pro místní rozvoj, a to v té době neřídil nikdo jiný než Jiří Paroubek, který chce přistěť spravovat celou naši zem. To by přece mělo zajímat všechny, protože tyto peníze budeme také všichni platit. A dokonce, jak Kateřina Šafaříková píše v LN, „do případu kontroverzně zasáhl i Brusel: chce peníze vrátit, ačkoliv protikorupční úřad komise stále řeší možný podíl jejích zaměstnanců na zpronevěře peněz“. Místo bedlivé analýzy této kauzy, v níž jde pravděpodobně o příštího premiéra, což by nás všechny mělo velmi zajímat, se média Paroubkovi v minulých dnech věnovala jen díky jeho útokům na novináře (ČSSD si kvůli nim najala speciální advokátní kancelář) a na poslance Wolfa (kvůli podezření z neoprávněného použití dvou milionů ze státní dotace). Ty mají silný emocionální náboj, a tudíž se lépe prodávají než analýza rizikového investování. Wolf je možná zodpovědný za dva miliony, ale Paroubek jako bývalý ministr je formálně zodpovědný za to, že musíme zaplatit zpět do Bruselu 234 milionů, a to nikoho nezajímá. V řádně fungující demokracii by kvůli tomu musel dobrovolně politik navždy odejít z veřejných úřadů, velela by mu to čest. Ius resistendi, právo odporovat mocným, je tu po padesáti letech a dvou totalitách značně poškozeno a popnoviny nám z tohoto marasmu nepomáhají. Kontrola mocných veřejností je slabá, historici říkají: mentalita lste tu vítězí nad mentalitou cti. Zodpovědnost je byrokracií rozptýlená k nedohledatelnosti.

Karel Hvížďala

Kdo je pánem ulice?

Ačkoliv ulicím, ale už i dopravním prostředkům vládne reklama, potažmo tedy ti, co si ji mohou dovolit, jejími nepsanými, zato hodně vypsanými vládci zůstávají writteri a streetartisté, které nezastaví ani nápis, že „plocha je k reklamnímu pronájmu“, spolu s tvrzením, že její „poškození se trestá“. Na vlastní nebezpečí i náklady tak korigují prostor reklamy a svými zásahy se jej snaží vrátit zpět k slovu „veřejný“. V současné době by mu slušel totiž spíše přívlastek „soukromý“.

Jejich práce také poutají větší pozornost kolemjdoucích než reklama, kterou už jsme se naučili vnímat jen jako nezbytnou kulisu našich životů. Tím spíše reagujeme na hlasy ulice, které se reklamnímu pojetí vymykají, a na obraz, jenž je k vidění, když někdo reklamu přetvoří s cílem upozornit nás třeba na její lživý nebo vulgární obsah. Ti, kteří nemají žádnou moc, tak mohou alespoň na chvíli vládnout mocí veřejnou a upozorňovat procházející většinu, že něco není v pořádku. Klasickým příkladem může být útok skupiny Ztohoven na reklamní citylighty na všech linkách pražského metra. Ty se totiž v jeden konkrétní den dotazovaly cestujících po smyslu všudypřítomné reklamy pomocí otazníku, jenž překrýval každé reklamní sdělení, které lehce prosvítalo pod ním.

Zmatená ulice

Není ale dnes formy vyjádření ani kultury, která by nebyla privatizována těmi, jejichž místo patří do reklamních výloh, citylightů a na billboardy. Stejně jako se postupně nechaly koupit či zneužít všechny odnože alternativní kultury a staly se nástrojem, jenž zvyšuje obrát velkých firem, které se řídí heslem „hlavně alternativně!“, tak osobitost a jedinečnost (protože nezávislost) vytušil trh i v případě pouličních výtvarných umělců a dnes by nejradši zpeněžil i je. Co na tom, když právě s touto myšlenkovou i faktickou privatizací mizí i zmiňovaná nezávislost, bohatě stačí, když zůstane její punc, její zdání. Vždyť zdání je základní princip reklamy. Kdyby platilo, co se říká v reklamách, tedy že největší, takřka tělesnou extázi zažijete třeba při popíjení nějakého konkrétního kafe, život by už přece nebyl realitou, ale čistým snem a jedním jediným nepřetržitým orgasmem snad při každé činnosti, včetně holení.

Formy privatizace autentických hlasů ulice jsou různé. Tím nejméně zhoubným je jistě prosté oslovení writtera nebo umělce, aby nějakým způsobem zkrášlil fasádu vašeho obchodu. Pracuje se na objednávku, z výtvoru je to většinou patrné a dotýčný tvůrce nemusí ztratit nic ze své nezávislosti ani originality. Jiným případem jsou kampaně, které na první pohled i výběrem míst, kde se objevují, kopírují klasický streetartový postup, a až po chvíli vám dojde, že jsou vlastně sebe prezentací v streetartovém hávu. Příkladem za všechny může být současná kampaň vznikajícího Rádía DJ, jež využívá klasické streetartové formy (šablony či výřez plakátů) a naleznete ji na místech, kde doprovází autentické streetartové počiny, čímž vzbuzuje dojem jednoho z nich. Můžeme se jen dohadovat, zda si rádio zaplatilo tvůrce, kteří se street artem nemají nic společného, či využilo placených služeb někoho, kdo na ulici již delší dobu působí.

Příkladem z poslední doby může také být charitativní kampaň společnosti O2, jejíž výdělek půjde na pomoc bezplatné lince bezpečí. Nikdy ale nejde jen o charitu; vždy je to marketingový tah, který má sice upozornit na bohubilý počín, ale také a především na ty, kdo jej platí. Nejde jen o to někomu pomoci, ale opakovaně zdůraznit, kdo je ten, který pomáhá. Žádný dobrý skutek by se přece neměl páchat potají. Charita tu jde ruku v ruce s reklamním marketingem a privatizací pouliční nezávislosti. Na pražské Kampě v místech, kde nikdy nestály telefonní automaty, jsou tak dnes k vidění nefunkční budky, jejichž vnitřek obohacují výtvarné počiny oslovených umělců včetně Jana Kaláby, známé osoby pražské graffiti a streetartové scény. Ten zcela nenápaditě budku okrášlil písmeny, jež tvoří jeho nick (point), a upozornil především na sebe. Také ovšem na to, že je ke koupi – i když zatím naštěstí zřejmě jen v rámci bohubilé akce jedné nadnárodní společnosti.

Oficiální street art

Zvláštní kapitolou je i to, čemu se výsměšně říká oficiální street art, tedy akce, které jsou podporovány státem, jejich tvůrci se nemusí při instalaci svých děl nikde schovávat a ještě dostanou zapláceno a dosáhnou také patřičné mediální popularity. Příkladem může být akce *Sculpture grande* nebo *CowParade*, jež před několika lety doputovala i k nám. Proč doputovala? Oficiální street art je zpravidla hloupý až dutý a nejlepším důkazem je skutečnost, že právě *CowParade* funguje na bázi takzvané frenčizy, stejně jako třeba řetězec restaurací McDonald's. Jistý Švýcar vymyslel, vzhledem k tomu, že je Švýcarsko kraví velmocí, tento projekt a dnes už svůj nápad prodává i do zemí, kde se tento pochybný (kraví) význam ztrácí úplně. Magistrátu se to líbí, a tak to podporuje. My pak chodíme po ulicích, koukáme na plastové modely skotu a nevíme proč. Ti, kteří to vědí, pak zcela ve streetartovém duchu na modely útočí. V jejich případě jde vlastně o sebeobranu a obranu vlastního přístupu k veřejnému prostoru.

Bojovat se může ale i na billboardech, jen tu válku vedou pouze ti, co na ni mají. Učebnicovým příkladem mohou být billboardy, jež jsou v množství větším než malém k vidění právě nyní v Praze. Kdosi, kdo má vzhledem k ceně reklamních ploch peněz dostatek, se tímto způsobem snaží vyhrát zápas o finance pro pražská nekomerční divadla. Penězi bojuje proti těm, kteří jich mají nedostatek a místem jejich jediné obrany je Mariánské náměstí, z něhož mohou volat do oken těch, kteří o nich rozhodují. Není tajemstvím, že za billboardy, na nichž je nad karikaturou některých angažovaných umělců umístěn nápis „Prachy patří nám!“, s největší pravděpodobností stojí opravdu prachatý ředitel divala Ta Fantastika Petr Kratochvíl, jenž sílu peněz zná, a tak ji neváhá zneužít.

Ulice a veřejný prostor zkrátka opravdu patří všem, ale každý s nimi zachází po svém.

Autorka je nezávislá novinářka.

Schwarzenberg: Jsem čestný muž a čunkovec

PETR ŠAFAŘÍK

Když Karel Schwarzenberg kvůli aférám Jiřího Čunka poprvé pohrozil odchodem z vlády, uvítali to mnozí jako příkladný projev slušnosti a principiálnosti. Tak se chová šlechtic, tak vypadá správný konzervatismus, jávalo se. Poté, co Schwarzenberg ohlásil záměr prověřit Jiřího Čunka auditem, nadšení ochladlo. Dnes už nemůže být o žádném řeč.

Blamáž kolem kauzy Čunek skončila ještě obskurněji, než se čekalo: premiér Topolánek a místopředseda vlády Bursík nejprve dobrozdání vzešlé z auditu již před zveřejněním velebili jako generální odpustek Čunkových a nepřímo také svých hříchů. To se ale ukázalo jako příliš troufalé. Schwarzenberg tedy několik dní dělal nespokojeného, dále zmiňoval možnost svého odstoupení z funkce a též záměr podrobit auditu i práci české justice. Detektivní firma Kroll původně postrádala sedm set stran Čunkova spisu. Zprvu se zdálo, že zainteresovaní učiní vše pro to, aby jí zbylé dokumenty dodali. Spekulovalo se o tom, že si Schwarzenberg bude muset připlatit, pak si to ale nejspíš rozmyslel – a zástupce Krollu záhy sdělil, že těch sedm stovek stran by už stejně nic nezměnilo. Posudek tak Čunkovi paradoxně dodal i nové argumenty k vysvětlování jeho flexibilních financí (cestovní náhrady!).

Vládní koalice zřejmě usoudila, že fraška dostoupila již takové absurdity, že ji může skončit natvrdo, ostatně je doba dovolených, čas k podobným krokům nejvhodnější – národ odpočívá v Chorvatsku. Od zveřejnění auditu neuplynul ani týden, a Karel Schwarzenberg s konečnou platností prohlásil, že vyšetřování Jiřího Čunka skončilo...

Doba je zlá

Dnes už je doloženo, jak vleklá kauza lidoveckého předsedy ovlivňuje postoj lidí ke ko-

rupčnímu jednání: snížila se ochota oznamovat podezřelé skutky policii. Sotva se tomu lze divit, vždyť celá současná česká exekutiva (vláda i prezident) je u moci kvůli použití politické korupce. Kabinet prostřednictvím ministra vnitra Ivana Langera navíc rozkládá policejní útvary určené pro boj s vysoce nebezpečnými druhy kriminality.

I v souvislosti s chystaným umístěním amerického radaru v ČR si česká vláda počíná tak, že podkopává důvěru občanů v samotné principy demokracie. Velmi utrpěl také kredit některých zdánlivě apolitických subjektů, například vrchních hygieniků a odborníků na technické záležitosti radaru. A rovněž důvěryhodnost firem provádějících průzkumy veřejného mínění: zdiskreditovala se především agentura Factum Invenio, ale i STEM, který se v souladu s potřebami vládní propagandy snažil zavádějícím zacházením s pojmem „informovanosti občanů“ snížit zjišťované počty odpůrců radaru.

Muž iluzí a projekcí

V obou zmíněných problémech české současnosti – kauzách J. Čunka a amerického radaru – figuruje na čelném místě ministr zahraničí a senátor Karel Schwarzenberg. Odmyslíme-li si Václava Havla a Jana Švejnara, sotva se česká společnost poslední dobou upínala svými kolektivními nadějemi a iluzemi k někomu tolik jako právě ke Schwarzenbergovi. Myslím tím na vzdělanější, poctivější a kultivovanější část society (její zbytek – to jest stále asi většina – trvale uctívá Václava Klause). Kde se tak vysoký Schwarzenbergův kredit vůbec vzal? K důvodům jistě patří to, že jde o někdejšího kancléře prezidenta Havla. Mezi domácími elitami, zvláště novináři, pak velkou roli hraje fakt, že byl Schwarzenberg mnoho let vlastníkem týdeníku Respekt. Stejně přecenění, jež se tomu to listu dostává od mnoha českých liberálů

stále ovládaných zápalem i slepými skvrnami „gründerských“ let znovuzavádění kapitalismu, zkresluje i veřejný obraz Karla Schwarzenberga. Svě obdivovatele ale má i na leviči, například komentátor Práva Jiří Hanák 16. července charakterizoval ministra jako „člověka světa znalého, noblesního, vzdělaného, vychovaného, hmotnými statky nezkorumpovatelného“.

Podívejme se na Hanákem vyzdvížené vlastnosti blíže. Víra v nezkorumpovatelnost bohatých hmotnými statky je nesmyslná: aféry z celého světa průběžně dokazují, že i velmi movití lidé mívají sklony obohacovat se v politice nelegálním způsobem. Schwarzenbergovu vychovanost a noblesu vidí hlavně zbulvarizovaný český tisk, který místo snahy o kvalitní novinařinu cíhá, komu ministr políbí ruku. Ten se přitom často i na veřejnosti vyjadřuje hrubě a přinejmenším po označení protitemelínských demonstrantů za magory by se klíše o Schwarzenbergově vychovanosti dále šířit nemělo. Politikova neurvalost je všelijak využívána, hlavně Martin Bursík tu a tam trouší vulgaritu i nepřímo, s odkazem na svého ministra. České hospody senátorovy veřejné neotesanosti i dlouhé mikrosprávky glosují s pobaveností vyjevující hloupé a nebezpečné pohrdání politikou jako takovou: „Ten jim to nandal, kníže jeden, ten to má na háku!“

Část domácí veřejnosti, tradičně jen mělce sociálně stratifikované, si do Karla Schwarzenberga nejspíše promítá své sny o ušlechtilosti. K přecenění tohoto politika přispívá i to, že – nábožensky velmi chladnou – českou společností tu a tam probleskne touha po spasiteli: že jakýsi jedinec sám samojediný změní poměry k lepšímu. Tato iracionalita pravděpodobně přímo úměrně odpovídá mizérii zdejší politické kultury. V listopadové době byl kromě Václava Havla takto krátce přeceňován podnikatel a senátor Vác-

lav Fischer, podobné záchvěvy se ohlašovaly i v souvislosti s Jiřím Čunkem.

Transatlantický čunkovec

Místopředseda vlády je dnes politickým zombiem, tedy „nemrtvolou“. O jeho oživení se kromě ostudného chování lidovců, dalších dvou vládních stran a temných piklů několika politicky mafiózních pracovníků české justice hodně zasloužil právě Karel Schwarzenberg. Uvidíme, jak na to zareagují průzkumy veřejného mínění, nikoliv ovšem ty od Factum Invenio, které už dokázalo, že na zakázku Ministerstva zahraničních věcí umí zjistit cokoliv. Budme kritičtí také k píárové figurě, kterou po Schwarzenbergově ostudě s auditem razí někteří provládní novináři: chování knížete je prý projevem loajality k vládě, to jest k zemi české. Blamáž s posudkem mějme raději na paměti jako varovný doklad moci establishmentu a jeho snah privatizovat také funkce státních orgánů i nezávislé justice.

Schwarzenberg je prý šlechticky loajální také ke spojencům. Všechny zahraniční vazby ČR, i ty k NATO, tato rétorika zužuje na Spojené státy. Vlastně ano, loajalita většinou upřednostňuje jednu z mnoha identit a vždy vyjadřuje určitou hodnotovou a zájmovou preferenci. Schwarzenbergova loajalita při tvrdošíjném prosazování radaru, vyžadujícím stabilitu vlády, a tedy i záchranu Jiřího Čunka, není ani úzká (k vlasti), ani široká (evropská či dokonce obecně humanistická). Míří k vládnoucí vrstvě Spojených států. Karel Schwarzenberg je ostatně jedním z mála českých členů neformálního elitního klubu Bilderberg Group (sdružuje bývalé ministry, premiéry, vlastníky velkých médií, aristokraty atp.), prosazujícího v poslední době hlavně hegemonii amerického způsobu života.

Autor je vysokoškolský pedagog a publicista.

Proč se divadlo vyplatí

SIMONA ŠKARABELOVÁ

Na stránkách A2 se už několikrát objevila zmínka o multiplikačních efektech kultury. Ráda bych velmi stručně prezentovala výsledky obdobného výzkumu, který v loňském roce proběhl v Brně na Masarykově univerzitě, Ekonomicko-správní fakultě, a to díky dvěma diplomovým pracím studentek oboru Veřejná ekonomika, Ivy Kouřilové a Lenky Pávišové. Iva Kouřilová sbírala data v Městském divadle Brno (dále MBD), Lenka Pávišová v Národním divadle Brno (ND).

V primárním výzkumu byli osloveni abonenti a návštěvníci divadel. Tištěným dotazníkem bylo získáno 3500 abonentů MDB a 2700 abonentů ND. Všichni měli možnost volit mezi písemným vyplněním rozeslaného dotazníku nebo jeho vyplněním na internetových stránkách divadla. Sekundární výzkum se zaměřil na práci s údaji ekonomických oddělení divadel.

Formou ankety odpovědělo a do výzkumu bylo zahrnuto 550 návštěvníků ND (z toho 95 odpovědělo přes internet), 521 návštěvníků MDB (z toho 134 odpovědělo přes internet) a 70 návštěvníků CED (pouze internetové dotazování). Veškeré ukazatele byly uváděny za rok 2006.

Výzkum prokázal, že výdaje obyvatelstva související s návštěvností na divadelních představeních vyvolávají (tj. multiplikují) jejich další, externí výdaje, a to následujícím způsobem: Když návštěvník divadla vydá 1 Kč v ceně vstupenky (průměr tří divadel), vydá v průměru 1,57 Kč na jiné vedlejší výdaje. Zakoupením vstupenky a zhlédnutím divadelního představení, které vyvolá přímé výdaje, by veřejné rozpočty na daních získaly průměrně 15,23 Kč, což znamená cca 7,8 % z průměrné ceny vstupenky. Divadla jako dotované instituce svými požadavky na různé odvětví (obory) vyvolávají, tj. multiplikují u těchto odvětví (oborů) dodatečné příjmy – divadla se tedy chovají jako výrobní jednotky, které jsou mnohonásobně provázané s hospodářským životem měst, regionů i státu. Do veřejných rozpočtů díky této skutečnosti zpětně odvádějí v průměru (všech tří divadel) cca 50 % získané dotace.

Jak to chodí jinde

Výsledky výzkumu byly srovnány se závěry obdobného projektu, který realizovala v ČR Marketingová laboratoř Ostrava v roce 1999, a to u čtyř mimopražských divadel (konkrétně Klicperovo divadlo Hradec Králové, Městské

divadlo Most, Národní divadlo moravskoslezské Ostrava a Divadlo J. K. Tyla v Plzni). Jedna koruna investovaná do vstupenky v těchto divadlech vyvolala 1,89 Kč dalších výdajů. Přehodnocovat výstupy obou výzkumů není třeba. Určující roli zde totiž hraje výše vstupného. Pokud bychom čistě pro zájmovost vztáhli výdaje brněnských návštěvníků divadel k výši vstupného z analýzy mimopražských divadel (samozřejmě v přepočtu na ceny roku 2006, k nimž se vztahují výsledky brněnského výzkumu), byl by dodatečný výdaj brněnských divadel 3,60 Kč.

Využití metody multiplikačních efektů je značně náročné na odbornou přípravu hodnotitele, systém shromažďování informací a náklady s tím spojené. Za úskalí brněnského výzkumu lze považovat nízkou návratnost dotazníků v CED u vyčíslování přímých multiplikačních efektů; u multiplikačních efektů divadel jako výrobních institucí pak využívání tzv. minimalizačního klíče stejně jako sledování ekonomických ukazatelů v jenom roce.

Minimalizačním klíčem se rozumí fakt, že pro stanovení možných daňových odvodů z přímých externích výdajů byl použit (s vědomím značného zkreslení) jako příjemce pří-

mých externích výdajů živnostník, který si uplatňuje výdaje na dosažení, udržení a zajištění příjmů formou paušálu ve výši 50 %.

Základním metodickým problémem a nejslabším místem celého výzkumu tak zůstává řazení povinných daňových odvodů do multiplikačního efektu. Kromě výdajů abonentů se při výpočtu celkového multiplikačního efektu totiž pracuje i s daňovými odvody divadel. Divadla však daně platí a budou platit vždy, bez ohledu na to, zda návštěvník přijde či nepříjde. Nejde tedy o přímý vyvolaný, dodatečný výdaj.

Metodicky nezpochybnitelný multiplikační efekt je pouze přímý multiplikační efekt návštěvníků divadel, počítaný z dodatečných nákupů služeb spojených s návštěvou divadla (hlídání dětí, taxi, městská hromadná doprava, občerstvení, nákup programu, večere apod.).

Přesto se domnívám, že tento výzkum je v brněnském divadelním prostředí první a ojedinelý, a má potenciál přispět i přes svá slabá místa k objektivnímu rozhodování brněnských politiků ohledně investic do místní (možná nejen) divadelní kultury.

Autorka pracuje jako odborná asistentka Katedry veřejné ekonomie na Ekonomicko-správní fakultě MU v Brně.

Chèque Déjeuner. Radost, která šetří.

Jídelní kupony. Každodenní chvíle pohody, které potěší i ušetří.

Jídelní kupony patří k nejoblíbenějším zaměstnaneckým výhodám. V současnosti se díky stravenkám Chèque Déjeuner pohodlně stravuje více než 250 000 zaměstnanců po celé České republice. Stravenky jsou daňově uznatelným nákladem, nepodléhají dani z přidané hodnoty. Navíc jsou osvobozené od daně z příjmu a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jídelní kupony obdržíte v praktické šekové knížce včetně exkluzivních slevových kuponů!

UNIŠEK. Čtyři možnosti výběru, které potěší i ušetří.

Jedná se o poukázku, která v sobě zahrnuje 4 další: **Šek sport, Šek kultura, Šek zdraví a Šek vzdělání.** Poukázka je přijímána v široké síti smluvních provozoven: sportovních a kulturních zařízeních jako jsou bazény, solária, fitness, relaxační centra, kina, divadla, zdravotních a vzdělávacích zařízeních typu lázně, lékárny, masáže, rehabilitace, jazykové školy, autoškoly a celá řada dalších po celé ČR!

Šek dovolená. Bezstarostný odpočinek, který potěší i ušetří.

Šeky dovolená jsou přijímány v široké síti cestovních kanceláří, lázní a hotelů. Je to originální způsob jak odměňovat a šetřit zároveň, protože poukázky jsou osvobozené od daně z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění na straně zaměstnance. Výše příspěvku je libovolná až do 20 000 Kč na zaměstnance a rok! Navíc máte možnost využít speciálních slev, které majitelům Šeků dovolená nabízejí někteří naši partneři jako bonus.

Dárkové kupony CADHOC. Překvapení dle vlastního výběru, které potěší i ušetří.

Jednoduchý a administrativně nenáročný způsob motivace zaměstnanců. Odměna, která nepodléhá dani z příjmu ani odvodům na sociální a zdravotní pojištění. Tato odměna může činit až 2 000 Kč na zaměstnance za rok. Odměňujte své zaměstnance, motivujte je k lepším pracovním výkonům a zároveň posilujte jejich pocit sounáležitosti s vlastní firmou nebo institucí! Dárkový kupon je viditelný výraz Vašeho zájmu a uznání.

Underground zevnitř

Druhá kultura v dokumentech

FILIP POSPÍŠIL

Vydat v období nejtužšího teroru komunistického režimu první poloviny padesátých let minulého století 34 svazků v samizdatové edici *Půlnoc* (většinou v pouhých čtyřech kopiích). Putovat v letech sedmdesátých na koncerty Plastic People do různých koutů Česka s vědomím, že se místo muziky mohu dočkat policejního výprasku. Nahrávat po stodolách a sklepech, psát nebo přepisovat své či cizí texty a riskovat za to kriminál až do konce osmdesátých let. Vzdát se výhod oficiálního působení, nezapadnout do systému a žít v nebezpečí. O těchto příbězích a jejich protagonistech již vyšla celá řada vzpomínkových knih, kratších studií i několik sborníků. Stále ještě je ale při dokumentaci a hlavně interpretaci příběhů o legendárních časech a nepotlačitelných projevech kulturního vzdoru v někdejším Československu co dohánět. Posledním pokusem v tomto smyslu je i soubor pěti literárních dokumentů, který ve spolupráci studentů Nakladatelské praxe na FF UK v Praze a Vyšší odborné školy grafické v Hellichově ulici edičně připravil Martin Machovec.

s československými poměry. Vedle těchto dvou „dobových“ dokumentů s jejich určitým apelativním vyzněním pak stojí další tři z doby krátce po změně režimu, v nichž se „průkopník undergroundu“ (Egon Bondy) a protagonisté první (I. M. Jirous) a „druhé undergroundové generace“ (Jáchym Topol) pokoušejí popsat fungování a zhodnotit povahu a význam (i svého vlastního) kulturního působení převážně pro zahraniční publikum. Celkem velký „rozptyl“ v povaze dokumentů skýtá samozřejmě řadu úskalí, ale zároveň i možností pro další interpretaci. Ta ovšem zůstává v závěrečné Machovcově stati často nevyužita.

Historicky-totalizující výklad

Vzpomínky a názory aktivních tvůrců jsou mimořádným zdrojem pro pohledy na kulturní dění zevnitř. Přinášejí osobní zkušenost, pestrost jednotlivých charakterů a jejich myšlenkových světů umožňuje plastičtější obraz celku. Mají ovšem i své nedostatky. Občas se pamětník splete ve faktografických údajích, například v dataci, občas předpokládá znalost kontextu, který už čtenáři ale může být cizí. Zde editor sborníku odvedl výtečnou práci. Kniha je vybavena bohatým poznámkovým aparátem (který se ovšem místy opakuje či překrývá se závěrečnou statí). Pro ty, kdo hledají systematický přehled nejdůležitějších událostí, osobností, bibliografie, diskografie či dokumentárních filmů

ností s některými projevy například surrealistických skupin či opomíjených jednotlivců, a vzápětí se vrací k jakémusi lineárnímu líčení vývoje undergroundu, v němž opět získávají statut jakýchsi appendixů k hlavnímu proudu. Navíc v sobě tento historicky-totalizující výklad nese riziko, že z kdy-si živoucího fenoménu udělá utříděnou škatulku do knihovny a zanedbá jeho význam a paralely v současnosti.

Jde přitom také o problém terminologie. Zúčastnění či pamětníci zcela pochopitelně přicházejí s emickým pohledem a vlastní sebedefinicí. Mohou tak po svém vynalézat či interpretovat termíny, jakým je například právě slovo underground. Teoretizující stať by však měla učinit pokus o nalezení vlastního základu a také o širší srovnání a aktualizaci. Machovec se namísto toho ze začátku nešťastně zaplétá s termíny státně-totalitní, totalizující a autoritářský režim, a poté se pokouší o výklad slov „podzemní“, „alternativní“ kultura a underground. Vychází přitom převážně z toho, jak sami sebe před desítkami let definovali účastníci. Definice zvnějšíku – například ze strany státních institucí či ze zahraničí – si téměř nevšímá. Srovnání s aktuálními fenomény či zavedenými teoretickými koncepty – například Roszakovým konceptem kontrakultury a jinými teoriemi subkultur – chybí úplně.

Martin Machovec: Pohledy zevnitř.

Česká undergroundová kultura v dokumentech a interpretacích.

Pistorius & Olšanská, Příbram 2008, 184 stran.

Nenávidíme všechny!

Odborný text o fotbalovém chuligánství

MARTIN BASTL

Fotbal je pro řadu lidí důležitý. Pro některé jako sport. Pro jiné jako vítané zpestření nudných dní. Pro další jako příležitost. Sejit se. Opít se. Něco zdemolovat, zapálit a navzájem si rozbít ciferníky.

Kniha Josefa Smolíka *Fotbalové chuligánství* je dalším odborným textem zabývajícím se problematikou tzv. diváckého násilí. Jak sám autor v knize vysvětluje, přesnějším termínem je fotbalové chuligánství. Svoji první knihu na toto téma Smolík vydal před čtyřmi lety, tehdy ve spolupráci s M. Marešem a M. Suchánkem pod názvem *Fotbalové chuligáni*.

Vnitřní a vnější projevy chuligánství

V případě této monografie jde o dosud nejrozsáhlejší studii, která v češtině na toto téma vyšla. Smolíkově se v průběhu řady let, během nichž se chuligánstvím zabývá, podařilo shromáždit účtyhodné množství materiálů, včetně žánrů, které nepatří k obecně známým. V úvodu vymezuje dvě roviny, ve kterých se podle jeho názoru fotbalové chuligánství politizuje: vnitřní, tedy politické projevy mezi chuligány samotnými, a vnější, jimiž jsou institucionální reakce na sám tento fenomén. Tomuto vymezení víceméně odpovídá i struktura knihy.

V textu se autor věnuje jak vymezení chuligánství, jeho historii, tak i rasismu, antisemitismu či obecně politice přítomné na fotbalu a mezi chuligánskými gangy. Tomu je vyhrazena přibližně polovina knihy a tématu jsou zpracovávána sice stručně, zato přehledně a v rámci možností i čtivě. Druhá polovina knihy se zabývá politikou namířenou proti chuligánství, a to jak v ČR, tak v Evropské unii. Vzhledem k tomu, že

vyhlášky, normy a směrnice ani jejich rozbor nikdy nepatřily mezi krásnou literaturu, a navíc jde o témata velmi specifická, je druhá polovina textu výrazně omezenější. Vývoj bezpečnostních opatření je ilustrován příklady incidentů, které oživují text a poskytují přesnější představu o tom, jakým způsobem probíhá interakce mezi chuligány a institucemi snažícími se tento fenomén eliminovat.

Historie chuligánství i represe vůči němu

První polovinu knihy lze považovat za vydařený rozbor problematiky. Slabší jsou zejména formální aspekty textu, relativně často se objevují překlepy, několikrát citovaný Rainders se ve skutečnosti jmenuje Reinders, znovu se objevuje i autorův rozporuplný postoj k událostem v Bruselu. Zatímco v knize vydané před čtyřmi lety se u počtu obětí tragédie na bruselském stadionu objevila čísla 39 a 42, zde autor na tento nedostatek reaguje. V textu vysvětluje, že 39 obětí zůstalo na místě a další tři lidé zemřeli v nemocnici. O kousek dále nás však opět zaskočí, neboť mrtvých je najednou 38. Po přečtení obou zmínovaných knih začínám mít podezření, že okolo nešťastného Bruselu se něco tutlá. Na druhé straně teorie subkultur, které se Smolík věnuje a v textu ji aplikuje na chuligánské gangy, je zpracována dobře. Problematika rasismu, zejména jeho vysvětlení a definice, je pak na české poměry na zřetelně nadstandardní úrovni. Témata jsou pokryta víceméně vyčerpávajícím způsobem, od informací o starověkých a středověkých násilnostech při fotbalu přes vývoj až do současné podoby, od vysvětlení pozadí krajně pravicových idejí přítomných mezi fanoušky až po upozornění na spojitost některých gangů s krajní levicí. Je škoda, že autor se nijak nevyjadřuje k otázce, proč a z jakého důvodu jsou mezi fotbalovými chuligány výrazné právě a jen ideologie považované za krajní. Situaci v ČR reflektuje spíše obecně, nabízí sice přehled významných gangů, ale ten není zdaleka úplný. Zajímavé a typické pro první polovinu textu je uvození kapitol vybranými citáty z textů týkajících se problematiky, často z beletrie. Škoda jen, že není citována i kniha *Mechanický pomeranč*.

Druhá polovina knihy je pak určena z velké části čtenářům, kteří po večerech buď se zájmem nebo se zaťatými zuby v rámci pracovních povinností luští ministerské vyhlášky. Nepatřím mezi ně, mohu tedy jen konstatovat, že je co do podrobností podobně komplexní jako první část. Zajímavá a zobecnitelná je pasáž dotýkající se mediální sféry, způsobu, jímž média ovlivňují chování fanoušků i chuligánů. Je však relativně krátká. Citace z dokumentů institucí usilujících o potlačení chuligánství jsou ve srovnání s ní významně rozsáhlejší. Jako jejich vzorek zájemci naprosto poslouží Evropská úmluva k diváckému násilí, která je celá zahrnuta v příloze. Další doplňky tvoří fotografie, průřez krajně pravicovou symbolikou, tabulky a několik citací od samotných aktérů chuligánství.

Kniha je z velké části původní. Je v ní řada informací, které dosud nebyly v českém jazyce publikovány. Stěží bychom ji však mohli považovat za četbu pro zábavu. Čtenář, který by ke knize přistupoval s pouhou zvědavostí a zájmem o mediálně přitažlivější stránky chuligánství, by mohl být různorodým charakterem překládaných informací a odborným jazykem zklamaný. Vážným zájemcům o problematiku je možné publikaci bez obav doporučit.

Autor je politolog.

Josef Smolík: Fotbalové chuligánství.

Historie, teorie a politizace fenoménu.

Zdeněk Plachý, Karlovy Vary 2008, 280 stran.

Ivan Martin Jirous. Foto H. Wilson

Různé texty, povahy i cíle

Pohledy zevnitř očima známých postav českého hudebního i literárního undergroundu (Ivan Martin Jirous – zastoupen dvěma texty, Paul Wilson, Egon Bondy, Jáchym Topol) doplňuje editorova shrnující studie. Výběr dokumentů byl zřejmě veden úmyslem co nejlépe „pokrýt“ celé období a také různé žánry toho, co je autory označováno za undergroundovou kulturu (především ovšem hudby a literatury). Vedle sebe se tak ocitají texty odlišné povahy, připravované s různým cílem a pro různé publikum. Zatímco úvodní Jirousova *Zpráva o třetím českém hudebním obrození* byla psána v roce 1975 a byla původně zamýšlena spíše jako manifestace a zároveň intelektuální základ pro dlouhodobé přežití „druhé kultury“, následující text od překladatele a někdejšího spoluhráče Plastic People Paula Wilsona byl sepsán pro americký měsíčník populární hudby *Musician Magazine* v roce 1983, tedy v době přicházející „nové vlny“, a je zaměřen na čtenáře, kteří nejsou seznámeni

vztahených k českému či československému undergroundu, poskytuje kniha skvělou službu.

Hodnocení či vzpomínky pamětníků jsou ale pochopitelně selektivní, omezované mimo jiné svým účelem a předpokládaným okruhem posluchačů. Čelit těmto slabinám se dá větším kritickým odstupem, srovnáváním či teoretickým zobecňováním. A právě s tím si editor a autor teoretizující statě nedokázal vždy poradit. Všimá si autoafirmačních postojů a pocitů výlučnosti, kterým se některé z projevů příznivců undergroundu vyznačovaly, snah o institucionalizaci i kvazináboženských prvků, které se objevují například v Bondyho vyjádřeních. Zároveň však ihned význam těchto projevů marginalizuje. Přichází například s apologetikou pospolitosti názorové plurality, založené na skutečnosti, že do ní byli násilně zahrnutí umělci nejružnějších afiliací, a na jiném místě argumentuje dobrovolností jako principem účasti na undergroundové kultuře. Všimá si podob

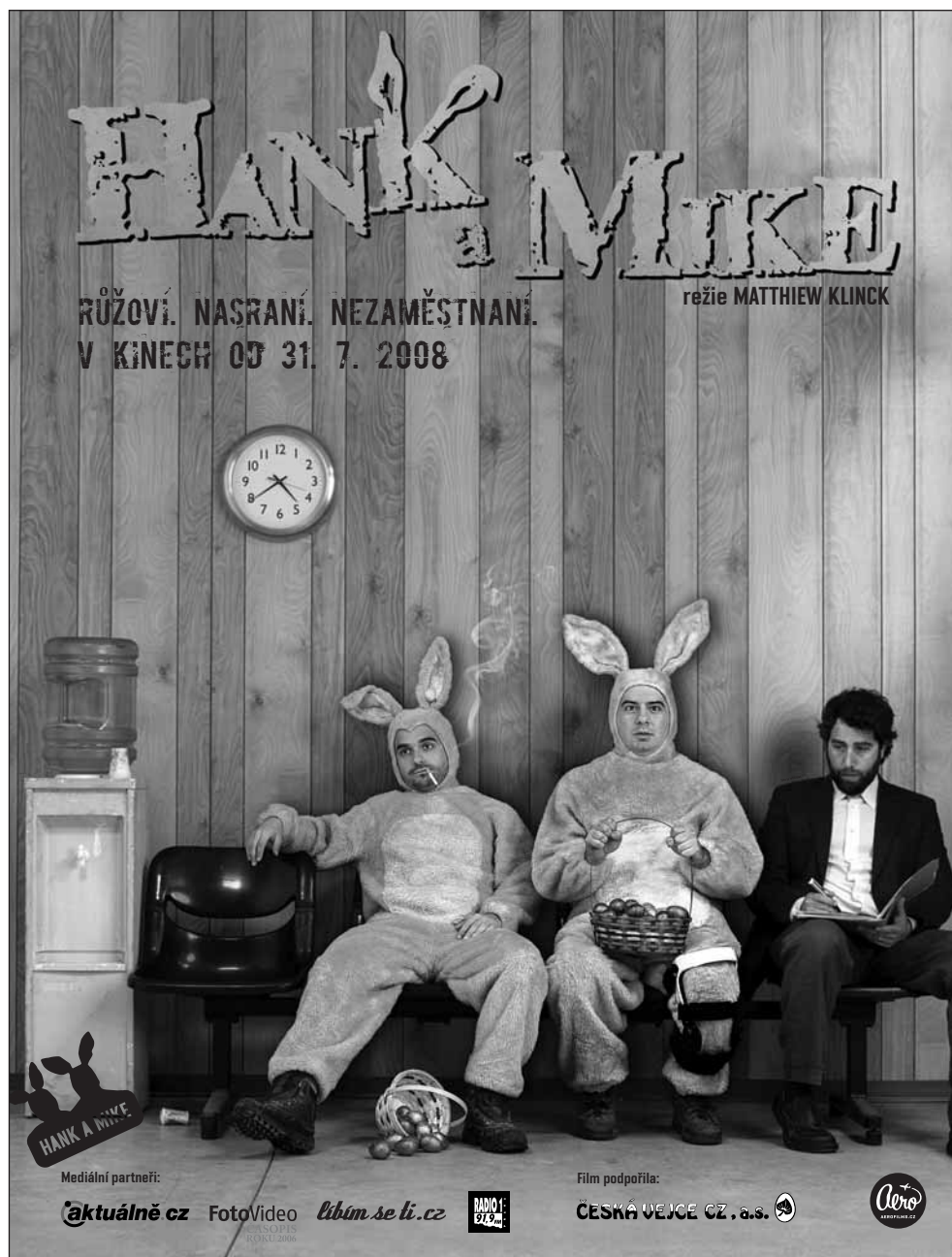
Otevíráme se na webu! Archivy rozevřely brány.

Všechny články, které vyšly v A2 více než před rokem, jsou k dispozici v plném znění zdarma na www.tydenikA2.cz – rubrika archiv.

Každý týden přibývá jedno číslo z loňského ročníku.

Pokud si pořídíte elektronické předplatné, dostanete automaticky vstup i do archivu letošního a zbývajících polovin loňského – i ve variantě PDF ke stažení.

již od 195 Kč (čtvrtletní)

letA2dlo otázek

Milé čtenářky, milí čtenáři! A2 vychází už čtvrtý rok, a jelikož nechceme ustrnout na místě, prosíme vás o názory na její kvalitu. Rádi bychom se dozvěděli víc též o našich čtenářích, současných i budoucích. Budete-li tak laskaví a strávíte 5 minut vyplněním našeho dotazníku na webu

tydenikA2.cz/otazky, velmi nám pomůžete v dalších proměnách.

Jako poděkování za úplné vyplnění pošleme každému knihu z nakladatelství Mladá fronta nebo Akropolis. Víte-li též o někom, kdo A2 zná a má o ní své mínění, nebo o člověku, který ji pravděpodobně nezná, ale mohl by jejím obsahem být zaujat, přepošlete mu prosím tento odkaz. I s předchozí větou. Napjatě očekáváme vaše odpovědi. Redakce

Hledáme nová prodejní místa!

Víte o dobrém knihkupectví, klubu nebo kavárně, kde chybí A2 kulturní týdeník?

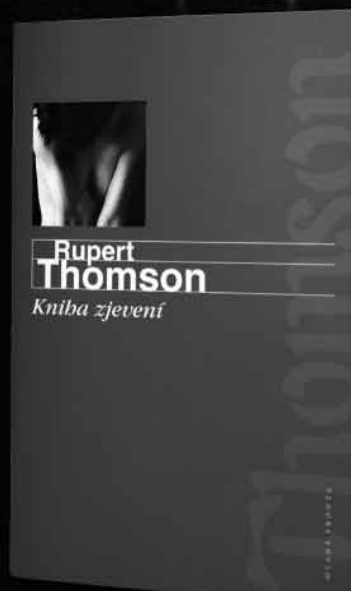
Pomozte nám rozšiřovat naši síť!

Hledáme regionální spolupracovníky a dobrovolníky v distribuci.

distribuce@tydenikA2.cz 222 510 227

NÁVRAT EDICE MODERNÍ SVĚTOVÁ PRÓZA

Rupert Thomson

Knihba zjevení

Přeložil
Ladislav Nagy

Kniha zjevení je příběh tanečníka, kterého jednoho dne na poklidné amsterodamské ulici unesou tři ženy. Charismatickému a do té doby velice úspěšnému mladému muži se v jediném okamžiku zhroutí dosavadní život. Únos znamená konec jeho slibné kariéry, vztahu a hlavně životní jistoty. Netuší, proč ho ženy unesly, nezná jejich identitu, neví, co s ním hodlají udělat.

V jistém smyslu jde v případě Thomsonovy knihy o moderní verzi slavného románu Johna Fowlese Sběratel. Oba romány obsahují prvky thrilleru, ale zatímco u Fowlese je motivace „sběratele“ známá, v Thomsonově knize neví o důvodech únosu nejen hlavní hrdina, nýbrž ani čtenáři. S jistou nadsázkou lze říct, že Kniha zjevení je románem, v němž hrdina i čtenář musí jen doufat, že se jim nějaká pravda zjeví.

279 Kč | vázaná | 232 stran

Žádejte u svého knihkupce nebo se slevou 15 % na www.bookcafe.cz

Řím proti Romům

Itálie přitvrzuje vůči přistěhovalcům i domácím

Tažení současné italské vlády proti Romům se setkává se zahraniční kritikou i odsouzením nevládních organizací. Na italské politické scéně se ale opírá o širokou shodu.

FELIX XAVER

V jednom z ještě povedených a vkusných filmů Emira Kusturici, *Dům k pověšení*, jsou diváci svědky příběhu z romské osady na jihu tehdejší Jugoslávie. Jeho hlavním hrdinou je chlapec Perhan, který se snaží našetřit peníze, aby se mohl oženit se svou milovanou. Rozhodne se proto následovat předáka Ahmeda. Ten zčásti unáší a zčásti vykupuje romské děti, aby je mohl v Itálii využít k žebrání a k různým drobným zločinům. Perhanovi se v Itálii podaří našetřit dostatečnou sumu a domů se vrací jako boháč. Romové v dnešní Itálii ale nemají vůbec na růžích ustláno. Stávají se hlavním nepřítelem Berlusconiho vlády.

Legenda praví, že Kusturica svůj film napsal podle skutečné události z poloviny osmdesátých let. V Itálii byla prý tehdy obviněna skupina jugoslávských Romů z vykupování dětí z chudých romských rodin v Jugoslávii a jejich zavlékání do Itálie. Novou vlnu přílivu Romů znamenala Itálie po svém dočasném otevření pro migraci z Rumunska. Romská složka italské společnosti pak byla na samém konci devadesátých let ještě posílena o Romy z Kosova. Ti prchali po desetitisících před kosovsko-albánskými bojůvkami, jež je vinily z napomáhání Srbům.

Přes zmíněné migrační vlny je ale stále ještě většina italských Romů místního původu. Vlna xenofobie, rozdmýchaná v souvislosti s vraždou spáchanou rumunským Romem na podzim loňského roku v Římě, zasáhla ale i je. V listopadu 2007 se pokusil pocitu přesycení cizinci účelově využít levicový starosta Říma Walter Veltroni. Vlna státem podporované xenofobie však definitivně zvítězila až v souvislosti s výsledkem letošních jarních voleb, které částečně i kvůli poukazům na romskou otázku s přehledem vyhrála italská pravice. Při prohlížení internetových stránek současných vládních stran zahraničního pozorovatele rozhodně zarazí časté odvolávání se na témata přistěhovalectví a romské kriminality. Velká část této verbální nenávisti byla transformována do jazyka symbolů a podprahově komunikovaných reprezentací, které často vystupují svorně s nostalgickými odkazy na italský fašismus a další ultrapravicové politické směry.

Označujte nás všechny

K jedné ze stran současné vládní koalice patří i regionalistická Liga severu (Lega Nord) Umberto Bossiho. Ten byl spolu s Gianfrankem Finim už v předešlé Berlusconiho vládě v roce 2002 iniciátorem kontroverzního zákona o přistěhovalcích. Zákon Bossi-Fini je stále v platnosti, Finiho pozdravy staršinům jeho strany Národního spojení (Alleanza Nazionale) vztyčenou pravici už nikomu tolik nevadí a on sám je v současné době předsedou spodní komory parlamentu. Právě komorou, které předsedá, prošla od vítězství pravice v dubnu 2008 celá řada kontroverzních doplňků k zákonům. Největší publicitě se mezi nimi dostalo nedávnému

zákonu o snímání otisků prstů „nomádům“. Přijetí zákona o trestech za nelegální překročení hranic a zvýšení trestů nelegálním migrantům o třetinu ve srovnání s Italy odsouzenými za stejné činy pak zatím zůstalo relativně bez povšimnutí. Italské nevládní organizace se totiž soustředily zejména na protesty proti snímání otisků. Proti tomuto nařízení, jež mnozí přirovnali k praktikám Třetí říše, protestovala i mezivládní Orga-

ji riziko rehabilitace rasismu jako legitimní reakce na skutečné nebo domnělé nebezpečí.“ Poukaz na roli médií je v této souvislosti velmi trefný. I povrchního čtenáře italských novin z několika uplynulých měsíců překvapí kvantitativní nárůst zpráv o romské kriminalitě. Většina deníků usilovně informuje o romských krádežích, o překupnictví drog organizovaném Romy z bývalé Jugoslávie. Jako pěst na oko pak mezi zprávami

Romy a Romy z bývalé Jugoslávie. Italské romské organizace protestující proti snímání otisků prstů v polovině července v Římě postavily svoji kritiku současných vládních opatření na argumentu, že italští Romové nechtějí být strkáni do jednoho pytle s Romy z Balkánu.

Zajistíme bezpečí

Ministr vnitra Robert Maroni, který ve vládě zastupuje Bossiho Ligu severu, se však kromě represivních a preventivních opatření, jako znovuzavedení kontrol na vnějších hranicích Itálie, rozhodl ukázat kritikům i laskavou tvář italské pravice. Nabídl tak například italské občanství romským bezprizorným dětem narozeným v Itálii. Otázku, jak může bezprizorné romské dítě dokázat, že se narodilo v Itálii, však příliš nerozvedl. Prostřednictvím tisku Maroni občanům sdělil, že v evidenci otisků prstů nemají vidět represí, ale snahu pomoci romským dětem ke vzdělání a sociálním vymoženostem. Pro deník *La Repubblica* uvedl: „Evidence není na základě etnické příslušnosti, ale provádí se jen za účelem vědět, kdo vlastně v těchto táborech žije. Výsledkem je naše odsouzení ze strany Evropské unie. Proti mé osobě byly vyřčeny hrozné věci. Editorem jedné novin jsem byl dokonce označen za násilníka. Tyto záležitosti ale přenechám mým advokátům.“ Proti kritickým hlasům ze zahraničí se vyslovil i ministr zahraničních věcí a bývalý eurokomisař pro spravedlnost, vnitra a bezpečnost Franco Frattini z Berlusconiho strany Vzhůru Itálie (Forza Italia). V rozhovoru pro tentýž deník se rázně ohradil proti kritickému článku, který o současné italské vládě napsal pro britský list *The Times* jeho zpravodaj Richard Owen. Frattini pro noviny *La Repubblica* řekl: „Bylo by zapotřebí pozvat tyto novináře na předměstí našich měst, aby zjistili, jestli jsou miliony Italů rasisté nebo jen žádají život v bezpečí.“

Současné italské vládě kampaň proti Romům nesporně významně pomohla v tom, že odvrátila pozornost voličů od dalších témat, jako je například Berlusconiho nepostižitelnost ze strany zákona, která byla odhlasována v polovině července za téměř úplného nezájmu médií. S ohledem na to, že protiromské nálady procházejí v Itálii napříč politickým spektrem, vláda se v této své politice může spolehnout na mlčení, ne-li opatrnou podporu opozice v čele s Veltroniho Demokratickou stranou (Partito democratico). Pokud by se tedy Kusturica rozhodl natočit svůj film o romském vypádat v Itálii dnes, nejspíš by už musel vypadat jinak. Perhan by se do osady na předměstí Skopje musel vrátit, když už ne bez zubů, tak nejspíš bez peněz na svatbu, s jelim od policejního pendreku přes záda a rozhodně vyléčený z pocitu, že je Itálie zemí Romům zaslíbenou.

Autor působí v Multikulturním centru Praha.

Letošní předvolební plakát italské Ligy severu hlásal: Přechali útrapy imigrace, aby žili v rezervacích?

nizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Nevládní organizace Arci pak v reakci na tento krok vlády sesbírала otisky od svých aktivistů a sympatizantů. Další organizace, Carta, pak vydala výzvu „Označujte nás všechny“ (Schedateci tutti). Z celostátních médií se však proti politice vlády postavil jen komunistický deník *Il Manifesto*, který dal aktivistům prostor k prezentaci jejich úhlu pohledu.

Aktivistickou Itálií také oběhla „Výzva proti masovému rasismu“ (Appello contro il razzismo di massa), vypracovaná předními společenskými vědci poloostrova. Ve výzvě se mimo jiné píše: „Události těchto dnů, často zveličené a zkreslené tiskem, vzbuzu-

o těchto zločinech či o kupčení s novorozěnaty působí v tiskovém orgánu Ligy severu *La Padania* informace o tom, že v Turíně je Romům z improvizovaných táborů nabízeno náhradní bydlení v městských bytech.

Italské romské tábory jsou mezitím vystaveny i nové vlně policejních represí. Na řadě míst byly tábory vyklizeny policií, na neapolském předměstí Ponticelli pak v květnu bezpečnostní složky nečinně přihlížely zapálení místního romského tábora. Protiromská hysterie se odrazila ve fragmentaci romské komunity v Itálii. Jednotlivé skupiny Romů se vzájemně obviňují z podílu na rozdmýchání nenávisti italské většiny. Na Sardinii vypukly například nepokoje mezi italskými

Dvojí metr na Jižní Ameriku

Hodní a zlí američtí vůdci

Pozornost věnovaná osvobození někdejší kolumbijské prezidentské kandidátky ze zajetí znovu vrací otázku po selektivním přístupu západních médií vůči této části světa.

DANIEL VESELÝ

Začátkem července byla z dlouholetého zajetí kolumbijských levicových rebelů vysvobozena, společně se třemi americkými bezpečnostními kontraktory a jedenácti Kolumbijci, bývalá kandidátka na post kolumbijského prezidenta Ingrid Betancourtová. Tato politička s francouzskými kořeny strávila v zajetí džungle šest let. Hned po propuštění vyzvala kolumbijskou vládu a levicové povstalice z Revolučních ozbrojených sil Kolumbie (FARC) k dalším diplomatickým jednáním. Západní média, včetně údajně levicových, jako je *Guardian* nebo *Independent*, pěla ódy na lišácký kousek kolumbijské armády, jež při záchranné akci, připomínající happy end některé z latinskoamerických mýdlových oper, opila rohlíkem zkušené bojovníky z FARC.

Až podezřele dokonalá akce však vyvolala i některé otazníky. Švýcarský veřejný rozhlas například přišel s tvrzením, že vysvobození rukojmí bylo umnou divadelní fraškou. Propuštění podle tohoto zdroje vyřešila kauce

ve výši 20 milionů dolarů, kterou inkasovali únosci z FARC výměnou za sehrání divadélka pro kamery. Nezávislá mediální agentura *Indymedia* zveřejnila podrobný scénář celé akce. Podle této agentury měsíc před mediálně vděčnou událostí kolumbijská senátorka Piedad Cordóbová uvedla, že kolumbijská vláda s FARC uzavřela obchodní transakci, jež vedla k „vysvobození“ 14 rukojmích. Z kolumbijských zdrojů vyšlo dále najevo, že kolumbijský prezident Álvaro Uribe dříve mimo kamery potvrdil, že rozhovory s únosci Betancourtové a spol. probíhají. Venezuelský list *Diario Vea* otiskl článek, podle něhož se únosci z FARC dohodli na propuštění zajatých prostřednictvím švýcarských a francouzských diplomatů, kteří naaranžovali převoz rukojmí z různých oblastí dvěma helikoptéry. Kolumbijská armáda dostala echo o převozu zajatců a jejich propuštění a poté převzala kontrolu nad oběma stroji. Neuvěřitelnou shodou okolností se v ten den v zemi nacházel kandidát na křeslo amerického prezidenta John McCain, jehož důvěrné vazby na kolumbijskou politickou a ekonomickou elitu nejsou žádným tajemstvím. Mohl si tudíž užít lesku slávy, neboť kolumbijská vláda v rámci tzv. Plánu Kolumbie od Spojených států rok co rok obdrží obrovskou finanční dotaci. Amy Goodmanová, moderátorka relace *Democracy Now!*, ve své reakci na propuštění Betancourtové a ostat-

ních uvádí částku ve výši 728 milionů dolarů za rok 2006. Zhruba 80 procent z těchto peněz je vyčleněno pro kolumbijskou armádu a policii.

Dobry a špatny vůdce

Západní média včetně těch „otevřených“ dlouhodobě reflektují latinskoamerickou realitu velice selektivně. Tato tendence vyniká obzvláště jasně při srovnání, jakým referovala o případu Betancourtové a jak dlouhodobě informují o venezuelském prezidentu Chávezovi. Pro toho mají vyhrazeno negativní světlo od venezuelského puče v roce 2002, za kterým stála domácí oligarchie s přímou podporou Washingtonu, přes generální stávku, která citelně ochromila venezuelské hospodářství, a neprodloužení licence televizní společnosti *RCTV*, jež proti Chávezovi v průběhu puče vedla mediální válku. Vedle masmédií stojí proti tzv. Bolívarianské revoluci, šířící se po chávezovském vzoru v různých specifikách a obměnách napříč kontinentem, v jednom šiku „nevládní“ organizace a „nezávislé“ think-tanky, jako *NED*, *USAID*, *Transparency International* nebo *Reportéři bez hranic*. Politické dění v Latinské Americe tudíž západní recipient sleduje přes značně ideologicky zamlženou optiku. Kolumbijská vláda je však tak kritického pohledu ušetřena. A to přesto, že – slovy amerického sociologa Jamese Petruse – „prezident Uri-

be se během svého mandátu v letech 2002–06 uchýlil k brutálním represím proti rolníkům, odborářům, lidskoprávním aktivistům, žurnalistům a dalším, které si vyžádaly 15 000 lidských životů“. Americký lingvista a filosof Noam Chomsky pak ve své publikaci *Rogue States* z roku 2000 o situaci v Kolumbii píše, že: „Každý rok vytvoří civilní konflikt 300 000 uprchlíků a 3000 mrtvých. Velká většina zvěrstev může být připsána na vrub pravicovým silám, například guerille AUC.“ V Kolumbii tvoří politické elity, vládní gardy a paramilitaristické guerilly jeden obrovský propletenec, a vytvářejí tak ze země jedno z nejnebezpečnějších míst na planetě. Kolumbijská federace odborů CUT letos uvedla, že během Uribeho mandátu dramaticky narostl počet zabitých odborářů. Nejvyšší kolumbijský soud nedávno prezidenta obvinil z podplácení členů kongresu, aby hlasovali pro přijetí dodatku, který by mu zajistil setrvání ve funkci prezidenta pro další volební období. Jeho prezidentský mandát je de facto nelegitimní. Oponenti kolumbijského prezidenta, kteří se nebojí promluvit, jej viní z neustálého porušování ústavy, rozsáhlé korupce a napojení na pravicové eskadry smrti. Ačkoliv se Uribe dosud těší značné podpoře Kolumbijců, tyto skutečnosti nelze jednoduše ignorovat a přecházet s grácií západních mediálních prostředků.

Autor je překladatel a publicista.

par avion

**ZE ŠPANĚLSKOJAZYČNÉHO TISKU
VYBÍRAL RADEK BUBEN**

EL PAIS

„V Brazílii je již zítřek,“ hlásá titlek článku známého znalce Latinské Ameriky, novináře Michaela Reida, publikovaný 19. června ve španělském deníku El País. Reid v něm vyzdveldl **pokrok, jehož Brazílie dosáhla** za pravicové vlády Fernanda Henriqua Cardose a levicového kabinetu prezidenta Inácia Luly da Silva. Podle autora se plně potvrzuje teze, že kolem roku 2030 bude světové ekonomice dominovat Brazílie, Čína a Indie. Přitom v roce 1960 utrousil De Gaulle po návštěvě Brazílie, že „nejde o podstatnou zemi“. Od roku 1990 však jihoamerický gigant zkrotl obrovskou inflaci – skrze politicky velmi obtížně prosaditelnou reformu veřejných financí. Vláda prezidenta Luly pak, navzdory očekáváním, udržela fiskálně konzervativní politiku a umožnila ústřední bance držet úrokové míry vysoko. Jako na zavolanou přišel i nárůst cen nerostných surovin a potravin, především železné rudy a sóji. Od roku 2003 se tak brazilské exporty zdvojnásobily. Současně tamní firmy zvýšily svou konkurenceschopnost a investují v zahraničí. Výrobce letadel Embraer podniká v Číně, podnik Vale je druhou největší těžební firmou na světě. Navíc má Brazílie možnost stát se energetickou supervelmocí: její etanol, produkováný z cukrové třtiny, je, na rozdíl od americké-

ho etanolu z kukuřice, ekonomicky i ekologicky únosný. Brazílie přitom má tolik úrodné půdy, že může etanol vyrábět, aniž by musela zasahovat do amazonského pralesa. A státní firma Pertobras navíc u pobřeží objevila enormní ložiska ropy a plynu, ačkoli jsou hodně hluboko. Vláda také nezanedbává sociální politiku. V rámci programu Bolsa Família dostává 11 milionů rodin sociální podporu. Peníze jsou poskytovány matkám, jejichž děti chodí do škol a na lékařské prohlídky. Současně se zvýšil počet učitelů a bylo dosaženo stavu, kdy 70 procent dětí dokončí druhý stupeň základní školy. Chudoba klesla ze 48 procent v roce 1990 na 33 procent v roce 2006. Mezi lety 2000 a 2005 se 8 milionů rodin stalo součástí střední třídy. Ovšem Brazílie samozřejmě neskízí jen úspěchy. Liberál Reid upozorňuje na násilnou kriminalitu, pomalý soudní systém, byrokracii a nepružný pracovní trh. Míra zdanění dosahuje 36 procent HDP, a je tudíž srovnatelná s vyspělými zeměmi, ale veřejné služby takové úrovně nedosahují. Brazilští školáci zaostávají v mezinárodních srovnáních. Kongres je fragmentovaný (v roce 2006 se do něj dostalo 21 stran) a vláda s obtížemi prosazuje navržené zákony. Také v zahraniční politice nevyužívá země podle Reida plně svůj potenciál, třeba při řešení kolumbijské krize. Přesto autor svůj článek uzavírá konstatováním, že „pokrok během posledních 15 let byl dosažen za trpělivého budování demokratických konsensů, a proto vypadá, že bude trvat“. Brazílie se tedy „začíná chovat jako podstatná země“.

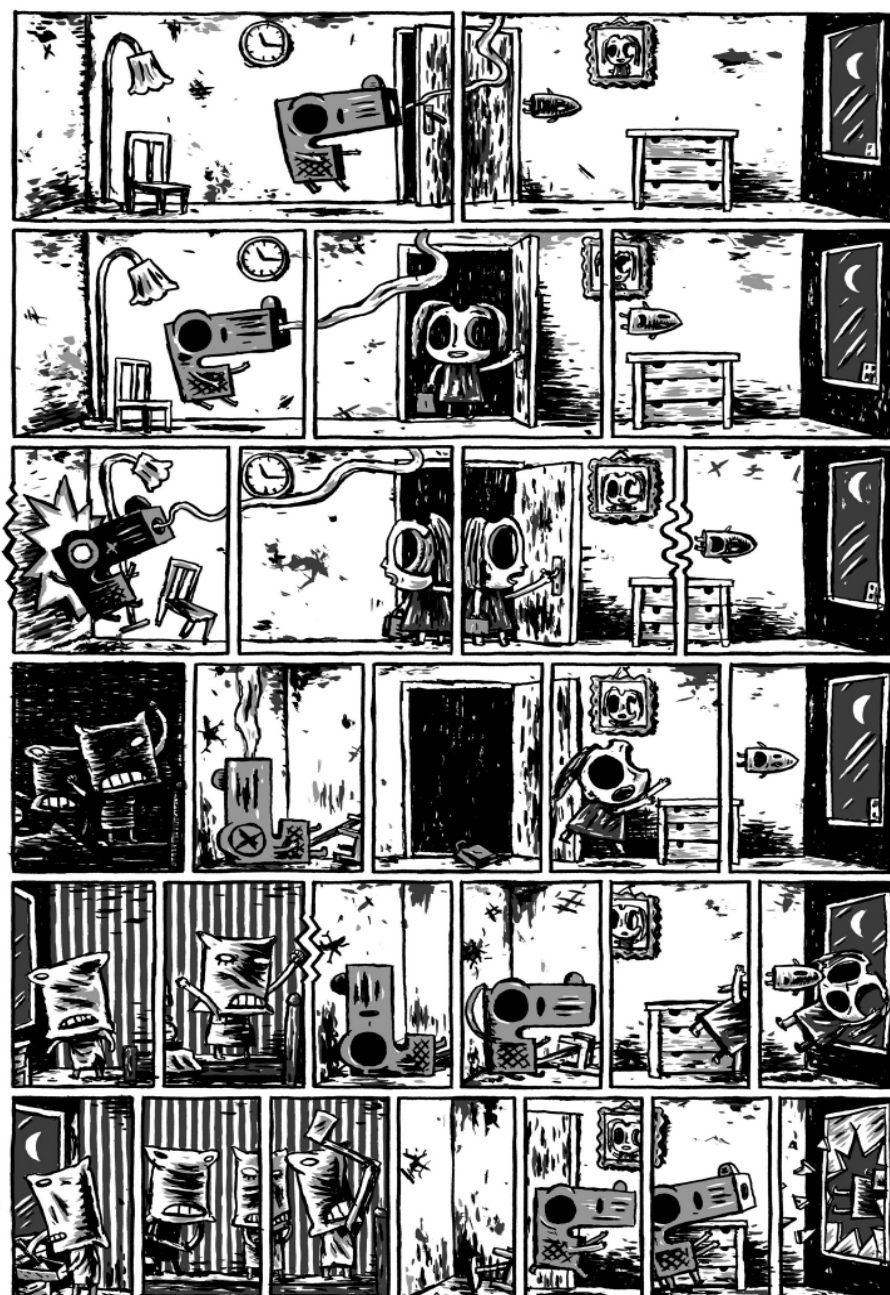
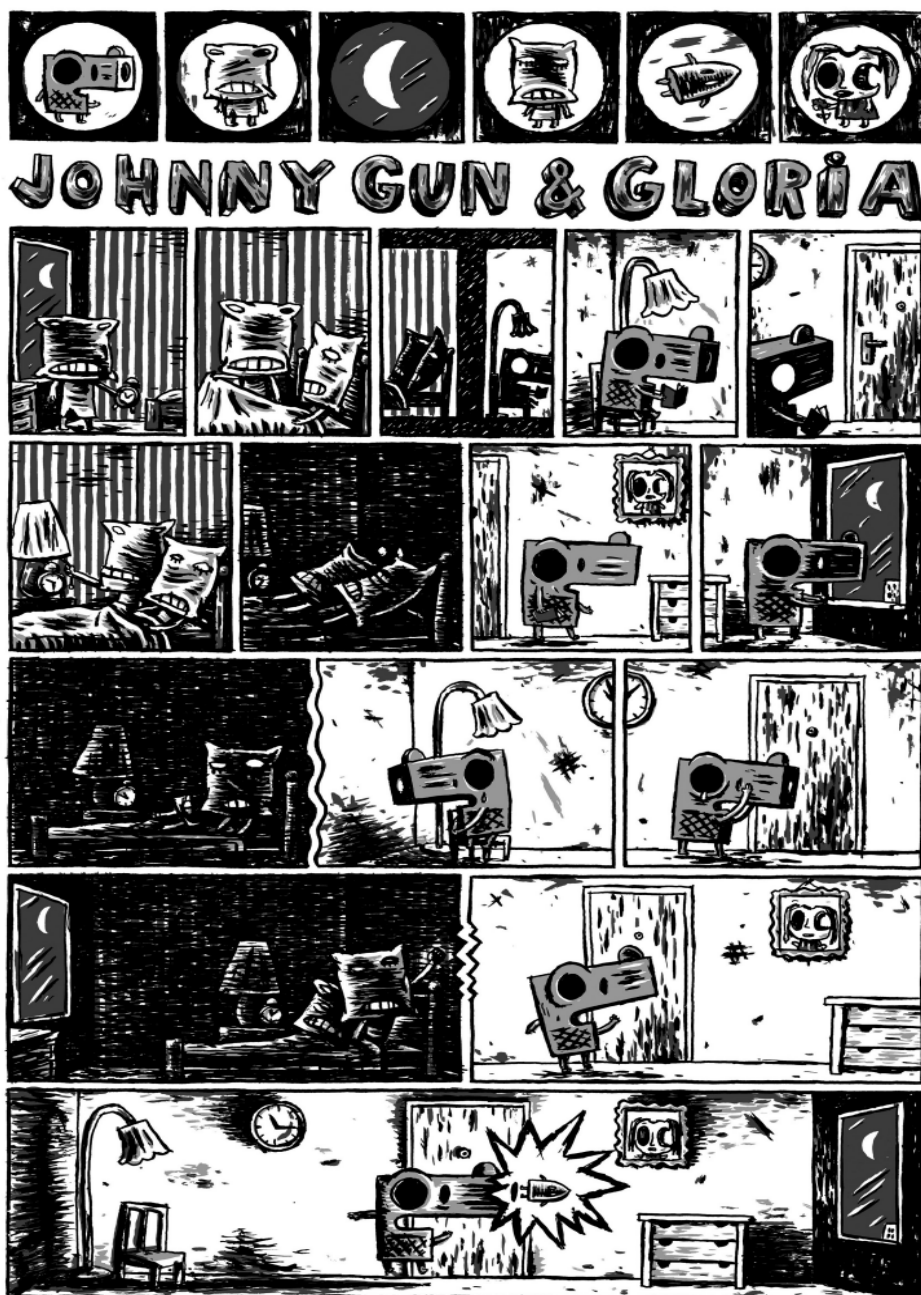
LA PRENSA

Pravicový nikaragujský deník La Prensa se v komentáři z 23. července kriticky věnuje

podobě vládních oslav 29. výročí vítězství sandinistické revoluce, která v létě 1979 ukončila vládu posledního z diktátorské rodiny Somozů. Podle deníku šlo „o největší narcistické plýtvání, jež Nikaragua kdy viděla“. Oslavy, placené z nevelkých vládních fondů, měly být pouze službou „**kultu prezidenta Ortegy**“. Ani za somozismu se prý tolik nevydávalo na propagaci hlavy státu jako nyní v případě staronového šéfa vlády. Navíc oslavy prý úplně opominuly řadu osobností (jejich výčet je výčtem nelevicových odpůrců somozovské diktatury), jejichž smrt burcovala odpor proti vládě rodinného klanu. Celé oslavy se nesly v duchu propagace dnešní FSLN (Sandinistická fronta národního osvobození), jež se hlásí ke stejnojmennému širokému partyzánskému hnutí ze sedmdesátých let. FSLN si prý 19. července „uzurpovala“ pro sebe a svoji stranicou propagandu platila ze státních zdrojů. Ortega se pak na oslavách nechal doprovázet veliteli armády a policie, čímž měl zvrátit pokrok v depolitizaci obou složek, k němuž docházelo v uplynulých letech. Cílem tohoto kroku bylo podle deníku „kontaminovat vedení těchto dvou institucí revolučním ‚zápalem‘ uplynulých epoch“. Společnosti tak mělo být podsunuto, že nový „socialistický“ model počítá s podporou ozbrojených složek. Ortega svým dalším vyhlášováním socialismu prý pouze opakuje chyby minulosti v zemi, jež má největší inflaci ve Střední Americe, nejdražší potraviny a pohonné hmoty, a jejíž prezident si přesto neodpustí konfrontaci se státy a organizacemi, které jí poskytují humanitární pomoc. Zatímco se Ortega snaží prezentovat jako regionální vůdce, jeho vláda podle listu ignoruje základní sociální problémy země.

Clarín

Argentinský deník Clarín 23. července informoval o dalším setkání Argentinců s neblahou a krvavou minulostí jejich země. V jedné z nejobávanějších sekcí mučičiho střediska za poslední vojenské diktatury (1976–1983), jímž se stala Námořní mechanická škola (ESMA) v Buenos Aires, byl objeven na zdi **nápis jedné z obětí** brutálního režimu. Vězněný napsal perem na zeď své jméno a datum. Šlo o Horacia Dominga Maggia, jednoho z asi pěti tisíc zatčených, kteří byli na tomto místě zabiti. Maggio byl v sedmdesátých letech členem levicové peronistické urbánní guerilly. V roce 1977 ho vojáci unesli a odvezli do sídla ESMA, odkud pak řadu vězňů čekaly lety smrti nad Atlantikem. Maggio si však získal důvěru jednoho z nejobávanějších mučitelů, kapitána Jorge Acosty. Ten ho jednou vyslal v doprovodu mladého nezkušeného strážce koupit papír a tužky. Maggio zavedl strážného k obchodu se zadním východem, a zatímco „zelenáč“ hlídal venku, vězeň uprchl. Inspiroval se přitom scénou ze známé knihy Gilles Perraulta Rudá kapela, popisující činnost protinacistické skupiny. Knihu pak rozzuřený Acosta našel v jeho cele. Na svobodě Maggio zveřejnil osud některých zatčených, mezi nimi i umučení dvou francouzských jeptišek, a neváhal volat domů některým důstojníkům a říkat jim: „Pro vás bude Norimberk, vy vrazi!“ V březnu 1978 ho však vojáci dopadli a rozstříleli na kusy. Tělo pak ukazovali jako trofej lidem vězněným v ESMA. Jedna ze zadržovaných žen, která nakonec přežila, byla Acostou donucena přičichnout k Maggiově rozbité lebce, prý aby viděla, co se jí stane, když se pokusí utéct. Rok po smrti Maggia byla unesena jeho manželka. Dodnes je evidována mezi „zmizelými“ (desaparecida).

Copyright © Max Andersson

Max Andersson

Komiksový postpunker Max Andersson je žijící legendou alternativního komiksu. U nás ho v roce 2001 představilo nakladatelství Mot albem Pixy. Hrdinou je stejnojmenné potracené embryo, které ze záhrobní nutí svou matku předčítat po telefonu Dostojevského a život svého otce dokáže obrátit vnitřností ven. Pixy se stal vůbec prvním komiksovým albem, které kdy nějakému Švédovi vyšlo v Americe (1993, Fantagraphics Books) a výčet Anderssonových publikací, výstav i samostatných projektů by od té doby notně přesáhl omezený prostor tohoto medailonu.

Narodil se v malém městečku Karesuando za Severním polárním kruhem (1962), dlouhá léta ovšem žije a působí v Berlíně. Ve Stockholmu studoval grafický design, v New Yorku pak navázal filmovou produkci. V osmdesátých letech natočil nebo spoluprodukoval několik notně morbidních animovaných filmů, sebraných do kolekce Nail Films; ke svým filmařským začátkům se vrací aktuálním projektem Tito on Ice.

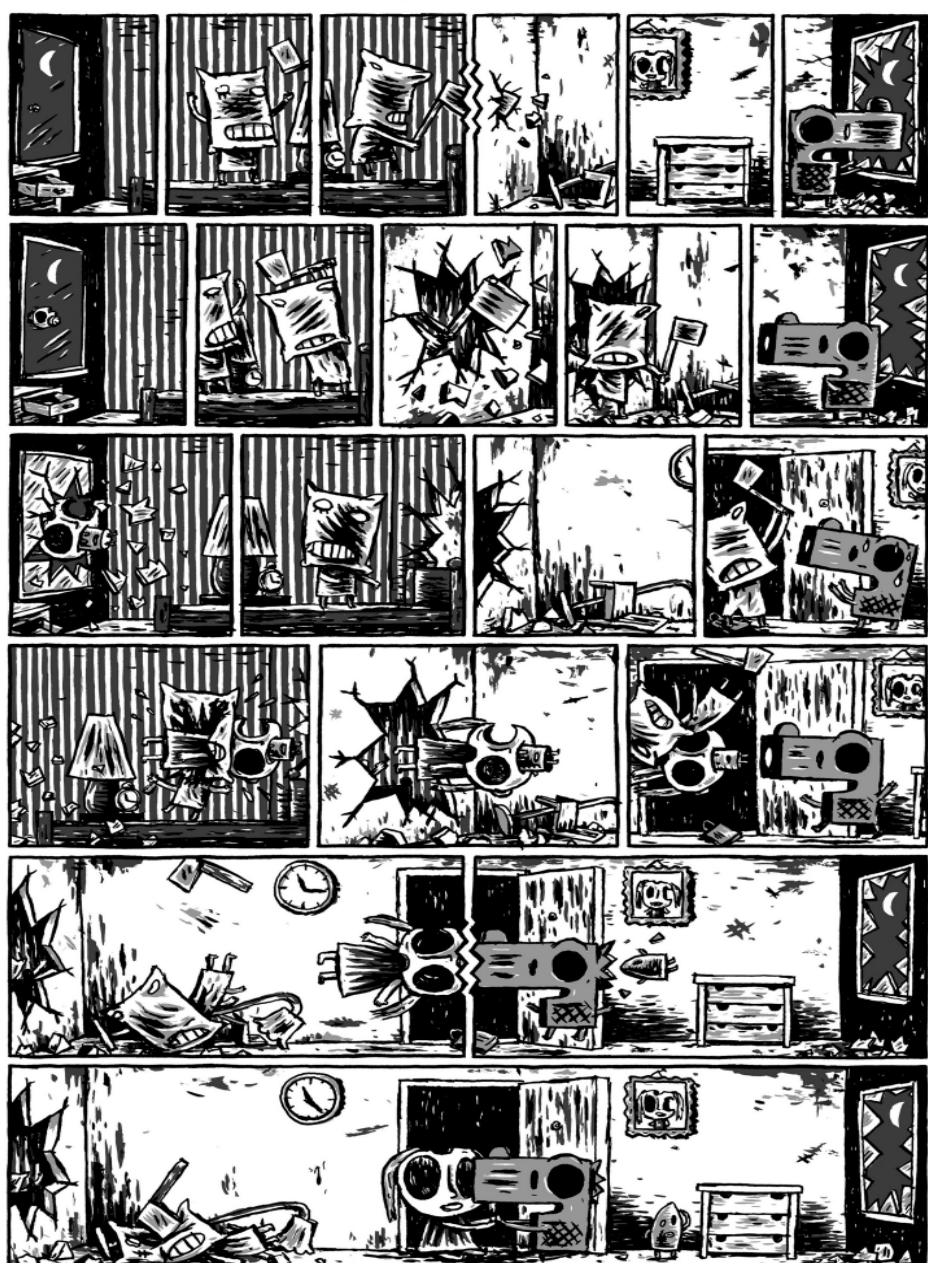
Hrdiny jeho komiksů (vlastnoručně ztvárněnými i jako urban toys) jsou mnohdy bizarní postavičky: kromě zmíněného Pixyho například Smrtáček, Traktorka nebo Johnny Bouchačka (z něho je naše ukázka). Záhrobně-panoptikální historky ale zároveň prokládá více či méně skrytými satirickými komentáři současné společnosti, vztahů či touhy po štěstí. Na rozdíl od mnoha jiných undergroundových autorů, kteří své výtvarné neumětelství omlouvají snahou o příběh, Andersson je zdatný v obou polohách. Za zdánlivě rozháranými kresbičkami záhy nacházíme usazený, nezaměnitelný rukopis; jeho makabrozními, sytě zaplněnými stránkami prosvítá notná porce postřehu, spousta deziluzí, ale i křehkost a naděje.

V roce 2003 vyšla česky sbírka kratších prací Kontejner (nakl. Mot). Poslední rozsáhlejší prací je Bosenský placokpes (2004, Bosnian Flat Dog), kde spolu s kreslířem Larsem Sjunnessonem převyprávěli autentické zážitky z balkánských konfliktů. Album vyšlo nejprve německy, záhy pak s úspěchem švédsky, francouzsky, anglicky a italsky.

maxandersson.com
myspace.com/tito_on_ice

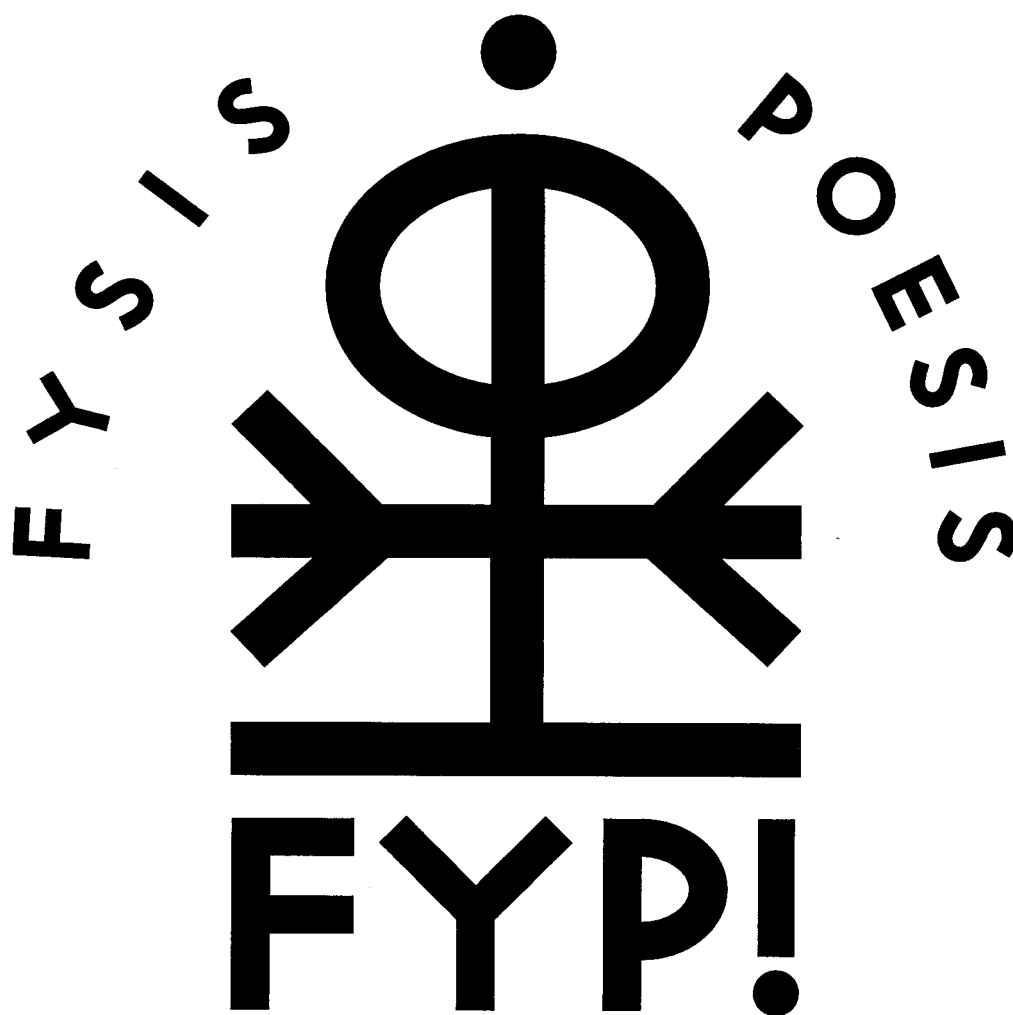

Seriál pro A2 připravuje KomiksFEST!
3. ročník komiksového festivalu 1.–8. 11. 2008
www.komiksfest.cz

Fyzická, fónická, scénická poezie

Hlavní téma přítomného čísla A2 ilustrujeme ukázkami z nových českých výskytů napadených hranic zvuku a slova. Ptydepe Evropské unie, kus opusu v trans-latině a nekonečná hadí noc.

Evropané

JIŘÍ ADÁMEK

Na vzniku definitivní verze libreta se podíleli herci Pavol Smolárik (PS), Anna Synková (AS), Veduna Štíhová (VŠ), Petr Vančura (PV) a dramaturgyně Martina Musilová.

20. Postkoloniální litanie Politici před televizními kamerami

Poznámka: tato pasáž následuje po sólu Pavla Smolárika, které odkazuje k tzv. „školním střelcům“ a jehož obsahem je patologicky vykloubené odsouzení celé západní civilizace.

PV: My napravili
AS: My odčinili
PS: My vyplatili
PV: My posílili
VŠ: My odškodnili
PS: My nahradili
VŠ: My odpustili
PS: My slitovali
AS: My smilovali
PV: My uhradili
VŠ: My stanovili
AS: My ustoupili

*Opakuje se pořád dokola
– nejprve ustrašeně.*

Potom s politickým nábojem

– čím dále bezostyšněji.

*Nakonec slova začnou komolit, přičemž
první slabika je čím dál ostřeji vyražena:*

PV: NA mypravili
AS: OD myčinili
PS: VY myplatili
PV: PO mysílili
VŠ: OD myškodnili
PS: NA myhradili
VŠ: OD mypustili

PS: SLI mytovali
AS: SMI mylovali
PV: UH myradili
VŠ: STA mynovili
AS: US mytoupili

Čím dál více polykat konce slov, až zbudou jen jednotlivé, prudce vyražené slabiky. V posledním opakování zazní už jenom:

PV: NA-
AS: OD-
PS: VY-
PV: PO-
VŠ: OD-
PS: NA-
VŠ: OD-
PS: SLI-
AS: SMI-
PV: UH-
(Ticho)

21. Žena zahalena / sólo (profesionální fotografa)

(Anna Synková se výrazně podílela na úpravě textu i způsobu jeho zpracování.)

AS: Šum cinkot smích plný sál
Mihne se kmitne víření těl
CVAK SPOUŠŤ // CVAK! / CVAK!
Šlehačka šlehačka dort
Nevěsta – CVAK! / CVAK! –
šlehačka dort
Děti děti pod nohama děti

Šum cinkot smích plný sál
Mihne se kmitne víření těl
CVAK SPOUŠŤ // CVAK! / CVAK!
Šlehačka šlehačka dort
Nevěsta – CVAK! / CVAK! –
šlehačka dort
Žena zahalena...
Děti děti pod nohama děti

Šum cinkot smích plný sál
Mihne se kmitne víření těl
CVAK SPOUŠŤ // CVAK! / CVAK!
Žena zahalena...

CVAK!

Tělo – tmavý plášť...

CVAK!

Ruce – pod – tmavý plášť...
Poodhrnout...
Tam!...

CVAK!

Vidět – pod – tam..

CVAK! / CVAK!

Bílý... bílá...
Bílý pás...

Ostatní: K útoku využili vlastní těla

AS: Široký plastický pás...

Ostatní: K útoku využili vlastní těla

AS: (šeptem, na nejvyšší míru
vzrušeně, co nejadresněji
k imaginární ženě)
Zatáhni!
Zatáhni!
Zatáhni!
Zatáhni!

HA!

PETR VÁŠA

NASUS LONGUS
PLUS
DOÑA AROMA
HA!

COMMEDIA DIVINA
DELL'ARTILLERIA
DE ODORA
BA!

ACT – NASUS LONGUS
ACT – DOÑA AROMA
ACT – VERSUS XXX
HA! AHA!

HAHA HEHE
HIHI HOHO
HUHU AHA
AHA!

ACT – NASUS PLUS
ACT – NASUS MINUS
O... NO!
EEH... OOH...

FUMARE PARFUMARE
ODORE ODORARE
ODORE DE ODORE
VIA AVIA

OUR LADY
NOTRE DAME
ROSA MYSTICA
MYSTERIOSA!

FUMARE PARFUMARE
ODORE ODORARE
ODOROSO ODORATO
MODERATO

NASUS LONGUS
PLUS
DOÑA AROMA
HA!

Jiří Adámek, Petr Váša, Ondřej David

ONDŘEJ DAVID

Noc
noc celistvě tmavá
citlivý cinkot
loupaná luna
noc citronových cikád

Cestuji
courám se
cívím uchvácen cele
letitým létáním
lopotných chvil.

Téřpělivě testuji terén

Tepe
tklivý tikot
tykadel temných
mraky mravců
co v mrvě mrouskají mravně
brebentot berušek
bliznami sblížený
v barevný bál
hafanů houfy
na helfnutí hájem
žihadlem žehnuté
všežravé růže.

Dojatý dojením
nektaru nokturného
ulehám v háv hliněných halen
hvězdami zdárnými
poutavě balen.

Dlinný den
z myslí mistrně mizí.

Dětské hřiště.

Písčítý čas točivě tančí
příští štíři hřištěm se šíří
širokou řekou
v zšeřilou říši
dětství se tříští.

Výstřiky vířivých vřidel
jak křídla
při křtu se lámou
sžíravých vřeten řev
na řežavém kříži
hřebem přibitých let.

Štiplavý oštěp
tne titěrnou tětivu štěstí
pištivým štěpením
šílenství
štítivou tišinu
v duši si kleští.

Klíště
klíště
klíště
šílené hřiště.

Slepý les.

Tesklivých psů píseň
plesnivě v nivy
klesá.

V síni sekvojů snivých
lidská klisna
úlisně
s jelenem se lísá.

Kyselá lásky síla
kyselá lásky síla
kyselina.
V horkých stehnech
parohy steré rýhy ryjí
skvostných sekvojů stíny
tísnivé steny kryjí.

Krvavý kravál
slepý les.

Tu
bájný František hajný
tiše flirtuje s flintou.

Hrůznou různici razí v sítnici
Zírá.

Hlavně trefit jelena z hlavně.
Času hryz
jak pískot krys.

Horký prst
hrdá srst
v rukou hlíny hrst
vzteklá klisny smrt
skrz prasklý prs
z úst trávy trs.

Krvavý kravál
kyselina
slepý les.

Slunce svítí
kvete kvítí

zámecký zahradník
zahradu zalévá
proudem plynulým
proudem vody vlažné
vzduch duhou
zdárně zdobí

ředkvičné i řepné řádky
řeřich chumly
chřtány chřestu chřestivého
chřípí hřibů hřmotných
hřbety hladových hlávek
v hlíně úhledně řazených
to vše svěží žízeň sžírá

Ha,
pod hadicí had
v slunci hoví si
svinutý
hltá svit
hovno je mu po hadici

Zahradník
zle zmiji zlije

Zoufalý zákrok

Zmije, stižena pomstychtivostí
vztyčí se vztekle
švihem šíleným
v zahradníka zakousne se

hadice tančí čiperný valčík
infikovaný infantil
infarktem je infernován

ředkvičné i řepné řádky
řeřich chumly
chřtány chřestu chřestivého
chřípí hřibů hřmotných
hřbety hladových hlávek
v hlíně úhledně řazených
to vše spolu s zahradníkem zmirá

Jiří Adámek (1977 v Praze) vystudoval režii na Katedře alternativního a loutkového divadla DAMU, kde nyní dokončuje doktorskou práci na téma *Herectví v experimentálním divadle typu théâtre musical/hudební divadlo*. Jako režisér na volné noze se orientuje především na scénické kompozice, ve kterých kombinuje hudební a divadelní tvůrčí postupy. Vytvořil několik rozhlasových projektů pro PremEdici Radioateliéru (ČRo 3 - Vltava). Vedle vlastní režijní praxe píše články o současném divadle, je redaktorem časopisu Svět a divadlo. Nastudoval mj. inscenace *Tiká tiká politika* (2006, mj. CD příloha A2 Radiocustica č. 20/2007), *Evropané* (2008, viz A2 č. 22/2008).

Petr Váša (1965 v Brně) vystudoval vědu o výtvarném umění na brněnské univerzitě (1983–88), založil hudební skupiny *Z kopce* (1985), *Ošklid* (1987) a *A-Beat* (1990). Od roku 1991 se zabývá fyzickým básnictvím a vede semináře a dílny na uměleckých školách a festivalech. Vydal knihu s příloženou audiokazetou *Texty, básně, poèmes physiques* (Maťa/Black point 1994) a CD *Cirkus-Chaos-Minaret* (Wolf records 1998). V roce 1999 založil hudební skupinu *Ty Syčáci*, s níž vydal desky *Máj v dubnu* (2000), *Lék a jed* (2001), *Samota, sláva, smrt a spása* (2002) a *Lišák je lišák* (2005, vše Indies). Nyní pracuje na sólovém „opusu v trans-latíně“ *Tomvansong*. V dubnu vyšlo CD *MANIFESTO – Manifest fyzického básnictví* (Black Point) k patnáctému výročí vzniku žánru. Další autorův příspěvek do A2 najdete na s. 10.

Ondřej David (1973 v Praze) – rozhovor s autorem a jeho medailon uvádíme na s. 10.

Kresby na dvojstraně Petr Váša

Poezie a zvuk v českém internetu:
rozhlas.cz/radiocustica/portal
lemurie.cz
petrvasa.cz
typlt.cz
petrcichon.atlasweb.cz

Markéta Hejkalová
Kouzelník z Pekingu
Hejkal 2008, 220 s.

Kdybyste si všechny postavy nového románu Markéty Hejkalové vypsali na papír a vzájemně propojili ty, které spolu přišly do kontaktu, vznikl by zamotaný chuchvalec desítek čar. Přestože jsou hrdinové z Česka, Finska i Číny a jsou generačně zcela jinde, takřka všichni se vzájemně setkali a vytvořili jedinečný vztah. Zprvu se tato náhodná setkání dají považovat za poněkud okoukaný prostředek, známý z některých filmů 90. let. Protože se však jedná o základní dramaturgický motiv celého románu, čtenář si od postav postupně vytvoří odstup; sledování jednotlivých osudů, pozorování mnoha příběhových nitek se pomalu promění v oddálený pohled na jedno velké klubko globalizovaného světa. Refrén, který je plně vytěžen až v samém závěru knihy, se také vztahuje k tavicímu kotli globalizace. A že jde o hlavní metaforu celého díla, dokazuje i tematická dominanta – civilnost a obyčejnost. Každá z postav řeší tytéž problémy: vztah s partnerem, bydlení, zaměstnání, peníze na operaci matky. Všednost se projevuje i ve volbě jmen hlavních postav. Hana Maršíková, Klára Benešová. Nic exotického. Čas od času se autorka nechá unést a vykresluje postavu snad až příliš obyčejně – věnuje se všedním detailům, které by si čtenář mohl sám domýšlet. Navzdory této detailnosti, která koneckonců patří k ženskému stylu pozorování světa, je román promyšleným a zdařile napsaným zamyšlením na téma podobnosti osudů.

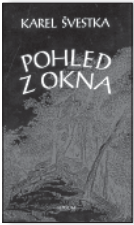
Radek Hylmar

Balša Brković
Soukromá galerie
Přeložil Jan Kravčík
Mezerza 2007, 166 s.

V době, kdy Černá Hora byla ještě součástí unie se Srbskem a černohorština považována za dialekt srbštiny, Brković vydává svůj první román (2002). Mozaika deseti příběhů, kterou spojuje autobiografický vypravěč Baki, je proto prodchnuta vášnivými diskusemi, zda souhlasit se samostatností státu a jazyka či ne. Malý evropský stát hledající svou identitu tak českému čtenáři může připomínat i naši historii („Všichni politici jsou pokrytci. Tohle čekání na nezávislost získává jistou beckettovskou dimenzi.“ – „Zešílím, jestli ještě budeme čekat, čekat, čekat...“ – „Černohorci jsou přizdisráči a v tom to všechno je.“). Soukromá galerie však není jen románem s politickým pozadím, ale i pohledem do společnosti černohorských umělců a v neposlední řadě zpovědí Bakiho, jenž bilancuje své neúspěšné manželství. Vše vidíme s jeho ironickým nadhledem, takže ani téměř něžný obraz vztahu Bakiho k synovi („Brajane, já žiju pro ten okamžik, kdy si uvědomíš, že chceš přijet sem a žít se mnou.“) nevyzní sentimentálně („Upřímně, hochu, ani nevím, jak se mi to všechno podařilo podělat.“) Jednotlivé části můžeme číst jako samostatné celky nebo jako součást jednoho přerušovaného románu. Zřejmě nejpoutavějším příběhem je nahlédnutí do „padělání“ neexistujících obrazů Bakiho bratrem Kuzmou. V celé knize se objevuje Bakiho krajně pesimistický postoj k životu, který však vzápětí dokáže autor změnit v nadsázku.

Pavčina Vališová

Karel Švestka
Pohled z okna
Sursum 2007, 268 s.

Pro Karla Švestku, dle názvu předchozí knihy Pohled z mostu i nevydaného rukopisu Pohled ze tmy, je pohled s jistou nadsázkou typem tvůrčí metody. Postavy přítomné knihy se však nedívají z okna jen pro kontrolu počasí, ale zamyšleně hledí daleko za obzor, kde se jak ve zpětném zrcátku odvíjí jejich vlastní život. Hlavního vypravěče příběhu, který má zřetelně autobiografické rysy, donutí k pohledu na své dětství až po letech obdržené deníkové zápisky osob, s nimiž vyrůstal. Předválečné a poválečné osudy rodin jsou představeny na prostoru vesnického statku, na který se přistěhuje mladý manželský pár s posluhovačkou. Každodenní realita žití odhaluje podivné zvyklosti všech tří členů, avšak mladý chlapec, jehož ústy se o zážitcích dozvídá čtenář, nemůže naplno porozumět světu dospělých. Prostý příběh náznaků je proto postupně odhalován prostřednictvím proměn vypravěčského partu, kde jsou náznaky z dialogů a situací rozkryty jak formou deníku, tak vnitřních monologů přímo prostřednictvím všech postav příběhu. Podoby lásky, nevěř, krutostí i něžností na pozadí války jsou příjemně barevné a plastické a spoluvytvářejí autentický příběh prosté reality válečné doby. Snad kdyby jen Švestka odolal v závěru knihy prozradit a potvrdit vše tušené a hádané...

Zuzana Malá

Lukáš Vavrečka
Vyhnanec s křídly
Pavel Mervart 2008, 63 s.

Poetický rodokaps – a ještě s ilustracemi! Hutné metafory se vinou asociacemi, ale teorie dost: okamžiky mizejí v minulosti; básně Lukáše Vavrečky již poetickou metodou vedou k další skutečnosti – málem jsem rád, že jsem se toho dožil, a omamná bujarost mi proudí do žil! Výtvarnice Tereza Silonová užila v ilustracích kresbu kombinovanou s textilní frotáží, čímž „čistou“ abstrakci poráží! Maně však může čtenář nabýt dojmu, zda v tom nevězí nějaká „strejčkáda“? Záhadné je, když čtyřnásobný nositel ceny vědeckých knihoven, Zlatého oříšku 2001 za dětskou literaturu a kmenový přispěvatel Dětské tiskové agentury L. Vavrečka, tudíž autor pro děti par excellence, namísto Skákal pes přes oves vyrukuje s temnými existenciálními verši jakby mladému Ratkinovi; téměř za tím tuším jakýs kalkul či blufování. Asi to tak bude, a nezbývá než hádat – cui bono? Nejspíš prezidentské nomenklatuře i autorovým ambicím usadit se v masmédiu a dělat z důvěřivců dětiny, co schlamstnou každé lyrické smetí? Vítej v téhle mašinérii, literáte – ale Múza odvrátila tvář... Jde to nazvat instantní pseudopoezií, sázkou na „věčné školáčky“, fascinací myši před kobrou a nezbývá než popřát Lukáši Vavrečkovi úspěch při hledání neotřelých motivů k dalším básnickým výpadům – že prsty u nohou, celá tvář/ i jiné zkažené těstoviny...
Vít Kremlíčka

Ivan Kulhánek
Klopýtání přes budoucnost – dějiny Evropy od Vídeňského kongresu 1815 do roku 2005
Academia 2008, 362 s.

Velké historiografické syntézy v českém jazyce v posledních desetiletích téměř neexistují. Pokud ano, jde o překlady, nikoli o původní práce. Proto jsem dychtivě očekával práci Ivana Kulhánka tím spíše, že jsem byl zvědav, jak sklene časový oblouk mezi Vídeňským kongresem a naší současností. Byl jsem profesně zklamán, ale o to víc čtenářsky potěšen. Profesně proto, že jsem očekával originální interpretační strategii, téměř historiosofii v dobrém slova smyslu, tedy dějiny, které jsou podány z určitého historicko-filosofického úhlu pohledu. To jsem v knize postrádal, ale moje očekávání byla v tomto ohledu příliš velká. O to víc jsem byl ale potěšen jako čtenář, protože kniha opravdu provází tímto, z hlediska dějepisu dlouhým obdobím fundovaně a s velkou faktografickou akribií a navíc jazykem, který je u obce českých historiků spíše vzácností. Autor zkomponoval z hlediska stylistické výstavby skutečně mistrovské dílo, což je dnes u nás velkou vzácností. Příliš mnoho českých historiků zapomíná, že dějepis není jen odborná disciplína, ale rovnocenně také literární dílo, které musí být brilantně komponované. A to je příklad této mohutné syntézy Ivana Kulhánka. Moje prvotní výtky má jen omezenou platnost člověka, který preferuje určitý druh dějepisného diskursu, jenž je vsazen do filosofického rámce. Autor zvolil jiný typ diskursu a ve svém poli odvedl excelentní dílo.

Michal Janata

Benjamin Kuras
Kleštění zarostlého chodníčku aneb Janáček pro samouky
En Face 2008, 96 s.

Geniální hudební samorost Leoš Janáček u nás nikdy neměl na různých ustláno. Zdá se, že u části posluchačů je to dáno neochotou proklestit se k jeho hudbě; je přece jednodušší poslouchat na první poslech melodičtější, tradičnější skladatele. Janáček není skladatelem na první poslech. Kdo si však dá tu práci a poslechne si ho víckrát a pronikne „do něj“, bude bohatě odměněn světem zcela jiné hudební krásy a jiného hudebního jazyka. Samoukům v tom může pomoci právě Kurasova čtivá knížka, která není zatížena muzikologickou terminologií. Text obsahuje nejen informace ze skladatelova života a díla a z jeho skladatelské techniky, ale i jakýsi návod, jak postupovat, pokud si chcete Janáčka oblíbit: Kuras postupuje logicky od klavírních skladeb přes Symfoniettu a Tarase Bulbu k smyčcovým kvartetům a končí u dvou oper, které patří k těm přístupnějším (Její pastorkyňa a Příhody lišky Bystroušky). Na začátku autor trefně píše: „Janáček se těžko poslouchá a nepředstírejte si jinak. Kolik znáte amatérských hudebních fandů, kteří by bez uzardění tvrdili, že ho poslouchají s takovou chutí jako Bacha, Vivaldiho, Mozarta, Rossiniho nebo Dvořáka?“ Muzikologové budou asi z některých Kurasových názorů či teorií omdlévat, jak sám autor přiznává, ale tahle knížka opravdu není pro ně. Jen lituji, že autor nevyložil svým osobitým způsobem i další Janáčkovy opery.

Milan Valden

Vepsáno do kostí – jak lidské ostatky odhalují tajemství mrtvých
Editor Paul Bahn
Přeložil Karel Kopicčka
Mladá fronta 2008, 182 s.

Na českém knižním trhu se objevil další titul, jehož obálka nese jméno předního světového popularizátora archeologie, Paula Bahna. Tentokrát se coby editor obrátil na téměř dvě desítky světových odborníků a sestavil tak dostatečně poutavou publikaci, aby oslovila širší veřejnost a současně nerezignovala na odbornost. V 36 případových studiích se snaží přiblížit, co vše lze vyčíst z lidských ostatků, ať již z kosterních, s nimiž se archeologové setkávají nejčastěji, či z výjimečně zachovaných fragmentů tkání nebo celých těl zakonzervovaných extrémními klimatickými podmínkami. Knihu autor rozdělil do pěti částí. Po úvodním představení objevů, které přispěly k poznání způsobu života našich předků, se věnuje nebožtíkům, kteří zemřeli přirozenou smrtí. Čtenáři tak předkládá základní poznatky o Pompejích či o paleolitickém trojhrubu z Dolních Věstonic. Čtvrtá kapitola pojednává o obětech lidského násilí z dávné minulosti, k nimž kupříkladu patřil také sněžný muž Ötzi, jehož tělo se z alpského ledového příkrovu vynořilo v roce 1991. V posledních dvou částech se autoři na četných příkladech snaží ilustrovat způsoby pohřbívání a mumifikace. Zatímco jsou všem dobře známé mumie starověkého Egypta, málokdo slyšel o tajemné chilské kultuře Chinchorro. Právě kombinace proslulých poznatků s těmi méně známými, stejně jako bohatý obrazový materiál a čtivý jazyk představují největší přednosti publikace.

Miroslava Šnyrchová

Jiří Šavlík, Jan Hnízdiš, František Houdek
Jak léčit nemoc šílené medicíny
Andrej Šťastný 2008, 288 s.

František Houdek, známý popularizátor vědy (je např. spoluautorem publikace Čeští vědci v exilu), pořídil do prezentované knihy výběr publikovaných a přednesených textů dvou lékařů – Jiřího Šavlíka a Jana Hnízdiše –, kteří se věnují psychosomatické medicíně. Hnízdiš je širší veřejnosti znám též ze svého působení v rozhlasu a tisku; oba lékaři publikují ve svém oboru i knižně. Název je samozřejmě výmluvný: autoři uvádějí příběhy ze své praxe ilustrující neutěšený stav současné medicíny, v níž absurdity, paradoxy i – jednoduše řečeno – nesmysly jsou věcí zcela běžnou. Přitom by leckdy stačila špetka příslovečného „selského rozumu“ a všechno by mohlo být jinak... U obou autorů je onen zdravý rozum samozřejmě podpořen jejich erudicí i zkušenostmi; texty jsou dobře a jednoduše zformulovány, přístupné běžnému čtenáři. František Houdek proložil knihu reflexemi, historickými exkursy a citáty – jak různých lékařů, tak např. Gándhiho, E. Fromma, E. Rádlu, M. Luthera, ale i V. Cílka či P. Vopěnky. Za všechny uvedme jeden z těch lékařských: „Nemocnice je místo, kde vás o půlnoci vzbudí, aby vám dali prášek na spaní.“ Kdyby název knihy obsahoval dokonavý vid použitého slovesa, bylo by těžké mu uvěřit. Takto však lze doufat, že prezentované postoje mohou být jedním z krůčků k „léčení“.

Blanka Kostřicová

Mike Mignola
Hellboy – Červ dobyvatel
Přeložil Jan Kantůrek
Comics Centrum 2008, 144 s.

Nakladatelství Comics Centrum se pátým svazkem dobrodružství dábla ve službách „hodné“ americké armády dostává k posledním příběhům, které napsal i ilustroval Mike Mignola. Ještě by měl vyjít jeden soubor povídek a pak snad přijde na řadu série věnovaná Hellboyovu rodnému Úřadu paranormálního výzkumu a obrany; v záloze jsou komiksy, které Mignola sice napsal, ale nakreslit je nechal někomu jinému. Rozhodně je na co se těšit! S pátou knihou přichází nakladatel také s novou cenovou politikou a těm méně majetným nabízí Hellboye i v brožovaném vydání za poloviční cenu. Nutno dodat, že se mi kniha po přečtení kupodivu nerozpadla. Červ dobyvatel patří k vrcholům mezi delšími Hellboyovými příhodami. Na scénu nastupuje Humr Johnson, obávaný bojovník s fašismem s humřím klepetem ve znaku, vrací se Rasputin, Baba Jaga, bojová opice Kriegaffe a především vesmírné božstvo Ogdu Džahad. To chce skrze své dobrovolné pozemské zmocnění, ale také přes ty méně dobrovolné, které tvoří lebky křesťanských světců, ovládnout a následně zničit zemi. Potěšení z četby Hellboye spočívá především v nadsázce. Fašističtí generálové a vědátři tu vystupují především jako směšné kreatury (jeden například jako hlava naložená v jakémsi roztoku), do toho Mignola přidává skandinávskou a slovanskou mytologii a Hellboyův ironický humor. Čekání na druhý díl filmového Hellboye je tímto adekvátně ukráceno.

Jiří G. Růžička

D. M. Cornish
Tetování krvi – Začátek cesty
Přeložila Drahomíra Michnová
Fragment 2008, 352 s.

Zatímco Hollywood již čile pracuje na filmové verzi, doputoval k nám první díl dobrodružné trilogie, jejíž srovnávání s Pánem prstenů rozhodně nepokulhává. Do té doby neznámý autor D. M. Cornish použil náš svět jako šablonu k vytvoření komplexního fikčního prostředí, obývaného nejen lidmi, tvory jim podobnými, ale také množstvím příšer. Ze zdánlivě snadného putování malého sirotka za prací tzv. lampáře se tak vyklubal životu nebezpečná vycházka. Předností Cornishova románu není jen jeho fantazie (díky ní musí kniha obsahovat i vysvětlující slovník pojmů a obrazové přílohy), ale promyšlená výstavba. V žádné z kapitol autor nemarní čas, a i když se toho za celou dobu neodehraje mnoho, vtáhne čtenáře do soukolí příběhu a nedovolí mu dostat se z něj ven. Jednotlivým etapám putování věnuje vždy přiměřený prostor, aby nenudily a aby na hlavní nit vyprávění navlékly potřebné korálky. Fanoušci fantasy a dobrodružných románů zklamání nebudou, potrpí-li si na trochu té akce, víc radosti jim ale udělá Cornishův příklon k psychologickému prokreslení, které postavy odkrývá pozvolna, a podílí se tak na udržování napětí ještě víc než střety s příšerami.

Lukáš Gregor

odjinud

Publikace *Karel Klostermann (1848–1923). Soupis díla* (Jihočeská vědecká knihovna, České Budějovice 2008) obsahuje kromě primární a výběrově i sekundární bibliografie **Karla Klostermanna** (zpracovaly Tamara Pršínová a Libuše Straková) Klostermannovu předmluvu ke knize Leopolda M. Zeithammera *Šumava, kraj a lid* z roku 1896, vzpomínkové vyprávění Klostermannovy neteře Anny Jelinekové (1875–1972) *Ztracený domov* – obojí v překladu Jana Mareše –, dále informaci Jana Weininger o písemné pozůstalosti spisovatele v plzeňských, sušických a pražských archivech a stať Václava Maidla O jazykové podvojnosti Karla Klostermanna – a nejen o ní. Kvalitně vypravenou publikaci uzavírá výběr barevných reprodukcí obálek a ilustrací Klostermannových knih.

Letošní 130. výročí narození anglisty **Františka Chudoby** (4. 6. 1878 – 7. 1. 1941), autora dodnes vyhledávané dvoudílné *Knihy o Shakespeareovi*, připomněl medailon v revui Masarykovy univerzity Nedisailos č. 2/2008.

Dění okolo českého exilového časopisu *Skutečnost*, na jehož stránkách publikovali v letech 1948–53 **Pavel Tigrid**, **Karel Brušák**, **Ladislav Matějka**, **Jiří Pistorius** či **Jiří Kárnet**, přiblížil v revue Soudobé dějiny č. 4/2007 Petr Hrubý.

Vzpomínky novináře **Stanislava Budína** *Jak to vlastně bylo* (Torst 2007) recenzoval v Dějinách a současnosti č. 7/2008 Eduard Burget. Zaujalo jej, že i když za vydáním Budínovy knihy z roku 1948 *USA – portrét národa* stáli **Jiří Taufer** a **Ladislav Štoll**, neuchránilo ji to od zákazu a autora od obvinění z „nekritického obdivu k americkému imperialismu“.

Bydlení **Bohumila Hrabala** v libeňské ulici Na Hrázi 24 od září 1950 do června 1973, kdy se Hrabalovi přestěhovali z „Hráze Věčnos-

ti“ do družstevního bytu v paneláku v Kobylisích, popsal Tomáš Mazal v Salonu č. 577, příloze Práva ze 17. 7. 2008.

Dílo básnířky a překladatelky **Zdenky Bergrové**, která zemřela 22. 5. t. r. ve věku 85 let, připomněl Z. K. Slabý recenzi její poslední knihy *Ohlas Li Poa* (Ofitis, Ústí nad Orlicí 2008) v kulturním magazínu Uni č. 7/2008.

Sbírku básní **Josefa Hrubého** *Miláček Arcimboldo* (Protis 2007) recenzoval v Tvaru č. 13/2008 D. Ž. Bor.

Laudatio Lubomíra Machaly k udělení *Ceny Ladislava Fukse* **Evě Kantůrkové**, laudatio Evy Kantůrkové k udělení *Ceny Boženy Němcové* **Jaromíru Nohavicovi**, laudatio Jáchyma Topola k udělení ceny *Premia Bohemica* **Edgaru de Bruin** a laudatio vojenského historika Karla Richtra k udělení *Ceny Miroslava Ivanova* **Romanu Cílkovi** otiskl bulletin Obce spisovatelů Dokořán v čísle 46 (červen 2008).

Fejetonově pojednala Tereza Brdečková v Respektu č. 29/2008 recenzi románu *Rok kohouta* (Odeon 2001), s jehož autorkou **Terezou Boučkovou** si ji „Lidé... pletou už dvacet let“.

František Knopp

soutěž

Richard Caddel
Psaní v temnotě

Napište nám jméno britského modernisty (1900–1985), jehož dílo Richard Caddel editoval. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpoví, získá uvedenou knihu. Uzávěrka soutěže je 7. 8. 2008. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

–mam–

Svět a divadlo 3/2008

Nejnovější číslo revue o světě a divadle představuje českou scénu v docela příjemném světle: zdá se, že se u nás něco děje. Snad je to i tím, že redakce začala hledat témata i mimo mainstream, anebo že se právě v něm konečně etablovala některá jména a vybrané akce. Rozsáhlého prostoru se tak dostává přehlídce Malá inventura, největšímu domácímu festivalu alternativního divadla. Zvláštní blok je věnován režiséru Jiřímu Havelkovi, který právě na Katedře alternativního a loutkového divadla DAMU studoval a jemuž se podařilo s úspěchem proniknout na kamenné scény. Celý blok textů si vysloužila (a právem!) stálce domácí režie Jan Antonín Pitínský, který se v posledních měsících pustil do několika náročných projektů; hlubší ohlédnutí za jeho nejnovější tvorbou tu citelně chybělo. Rekapitulaci je podrobena i tvorba stagnujícího brněnského HaDivadla a dvě osobnosti s tímto divadlem kdysi spjaté: Arnošta Goldflama a Tomáše Matonohu, kteří před diváky předstupují se svými autorskými one-man inscenacemi. SaD dále představuje u nás dosud prakticky neznámou Marii NDiaye (u nás jí vyšel román *Čarodějnice*), dramaticku francouzsko-senegalského původu; a po čase se objevuje i Elfriede Jelineková. Pro milovníky současných českých her je pak určeno zhodnocení dramát, která zabodovala v Cenách Alfréda Radoka. Po prvních dvou rozpačitých letošních číslech napínavý obrat!

Marta Ljubková

Balla Cudzí
Koloman Kertész Bagala 2008, 200 s.

Ballova (1967) najnovšia kniha potvrdzuje jeho programovú nechuf k rozsiahlejším epickým žánrom. Krátke poviedky sa tu striedajú s ešte kratšími. Balla svoje konceptuálne texty často umiestňuje do uzatvorených a periférnych prostredí a zväčša ich voľne spája postavou (seba-)ironizujúceho, deziluzívneho rozprávača, nástojčivého kritika spoločnosti a morálky. Napätie medzi postmodernou hravosťou a zrejým morálnym podtónom vyvoláva interpretačnú neurčitost jeho textov a práve v nej by sme mohli hľadať príčinu značného, aj keď protikladného kritického ohlasu na Ballovu tvorbu. Knižka v zásade rozvíja a prehľbuje staršie ballovské témy a postupy: je namiešaná zo zmesi šťastného „realistického“ rozprávania, instantných postmoderných textových postupov, ale aj absurdo-surreálnych momentov. Opäť sú na scéne charakteristické postavy plné dezilúzie, osamotenosti, trpiace nedostatkom životného zmyslu, hľadajúce chvíľkový únik aspoň vo vtipkovaní a ironickom komentovaní seba a svojho okolia. Opäť je tu obľúbený motív fyzickej premeny, ktorý kráča ruka v ruke s pocitmi zhnusenía a odcudzenia. Popri tom všetkom dobre známom sa však v knihe objavuje aj celkom prekvapujúci clivý podtón, takmer lyrické spomalenie tempa. Aj vďaka nemu je táto Ballova kniha iná ako predošlé. Pripomeňme, že nedávno mu vyšiel autorský výber poviedok aj v češtine, má názov *Naživu*.

Radoslav Passia

Český dům míru

Muslimové v naší historii a současnosti

Vyznavačů islámu je v České republice sotva pár tisíc. I přesto tato pospolitost vzbuzuje obavy a z otevírání jejich skromných modliteben se mnohdy stalo horké téma. Jako by nic nenasevřelo tomu, že vztahy českých zemí se světem islámu mají staletou tradici. Kniha *Islám v srdci Evropy* zkoumá různé aspekty těchto vztahů.

ZDENĚK BERÁNEK

Publikace *Islám v srdci Evropy* je druhou monografií, která mapuje historii i současnost „islámského faktoru“ v českých zemích. Její autoři se v ní věnují nejen životu muslimů na našem území, ale i vývoji vztahu Čechů k islámu a jeho vyznavačům a konstruováním obrazu islámu v odborném i populárním diskursu. Pestrý přístup k problematice je výsledkem společného díla dvou arabistů a islamologů Miloše Mendela a Bronislava Ostránského, historika Tomáše Rataje a religionisty Zdeňka Vojtíška. Použit byl i dosud nevydaný text již zesnulého íránisty Jiřího Bečky.

Kniha je rozdělena do šesti tematických částí, které rozebírají vztah islámu a Evropy, xenofobní pohledy na islám, odraz islámu v českých dějinách a kultuře, přinášejí analýzu českých středověkých a raně novověkých textů o islámu, přehled dějin českých muslimů a konečně se věnují současné situaci islámu a jeho obrazu v České republice. Každá kapitola nese specifický rukopis svého autora. To je jeden z důvodů, proč *Islám v srdci Evropy* připomíná spíše sborník než klasickou monografií. Některé kapitoly se také tematicky prolínají a problémy jsou díky tomu nahlíženy z více úhlů pohledu. Například Saídův známý koncept „orientalismu“ je v kapitole o xenofobii jejím autorem Milošem Mendelem podroben zdrcující-

šinu, jsou ale klíčové. Chronologicky je toto téma pokryto v celé své délce, od středověku až po současnost. Co se týče starších období, zde stojí za zmínku zejména to, jak je problematika české muslimské menšiny zasazena do kontextu dějin celého multietnického rakousko-uherského soustátí. Autoři dokládají, že jako obyvatelé monarchie se Češi stali nejen účastníky staletých bojů s muslimskými Osmany, ale i součástí dlouhodobých mezikulturních styků. Například jen několik málo let před vznikem Československa začala díky anexi Bosny a Hercegoviny na území mocnářství platit v rodinném právu šari'a hanífovského směru.

Mešity a konvertité

Samotné dějiny českých muslimů ve 20. století jsou pozoruhodným příběhem malé, ale heterogenní pospolitosti plné vnitřních konfliktů, která naráží často na odpor a nepochopení majoritní společnosti i úřadů. Autor kapitoly Miloš Mendel zpracoval takřka veškeré relevantní archivní materiály úřední i soukromé provenience. Osudy vyznavačů Muhammadova poselství tak lze sledovat optikou podezíravých úřadů i pohledem samotných věřících.

Mnohaleté marné snahy o legální uznání ukazují limity prvorepublikové demokracie a tolerance. Během let protektorátu pak

či je vnímala jako neškodné podiviny, v současné době je považuje za cizorodý a snad i nebezpečný element. Kapitola nabízí několik případových studií, přičemž k nejzajímavějším patří boje o výstavbu mešit či modliteben. Snaha muslimů narážela například v Teplicích na až groteskně hysterický odpor tamních i celostátně působících novinářů, místních obyvatel a několika křesťanských církví.

Muslimové v očích Čechů

Na rozdíl od mnoha jiných částí Evropy byl v případech českých zemí obraz islámu vytvářen více či méně zprostředkovaně. Extenzivní analýza, které autoři podrobili české písemnictví, dokládá, že informace o muslimech a islámu byly dlouhou dobu značně povrchní a nesouvislé. Výrazněji začalo být konkurenční monoteistické náboženství reflektováno až v období válek s Turky, které se odehrávaly na jihovýchodním pomezí habsburského soustátí. Na začátku 17. století tak vyšla jedna z prvních původních českých polemik s Koránem od evangelického šlechtice Václava Budovce z Budova. Autor tohoto zasvěceného, ale ve své době celkem očekávatelně protiislámského spisu byl později svými katolickými nepřáteli označen jako „český Turek, který se vrátil do vlasti s Alkoránem a byl inspirován Muhammadem“. Jak vidno, česká debata o islámu byla emotivní od samého počátku. V širším kontextu pak autor příslušné části Tomáš Rataj považuje Budovcův spis za jednu z ukázek toho, jak i v českém diskursu docházelo ke konstrukci obrazu islámu jakožto negativního protikladu naší vlastní identity. Tuto analýzu bohužel nedovedl dále než do 17. století.

Převládající negativní pohled je pak podle autorů problémem i současného stavu debaty o islámu. Důvodů lze nalézt celou řadu. Od pokračujícího saídovského negativního zobrazování Orientu jako antipodu našich dobrých hodnot a vlastností přes islamistický radikalismus až k takřka mechanickému obrácení znaménka u hodnocení našich dřívějších arabských spojenců. Publikace sleduje knižní, novinářskou i internetovou produkci. Současnou českou „islámskou“ diskusi pak vyhodnocuje jako emotivní a vedenou záměrně či omylem nepravdivými argumenty a na základě povrchní analýzy informací. Diskuse se pak pohybuje mezi dvěma póly – přehnanou politickou korektností a protiislámskou nesnášenlivostí.

Zpoza řádek naposledy zmíněné kapitoly pak vyplývá i další smysl publikace. Autoři se vlastně snaží nalézt odpověď na otázku role orientalistů v současné rozpravě o islámu a islámském světě. Podobně jako byli z této rozpravy podle vlastního soudu vytlačeni sami „orientálci“, jsou z ní v českém případě vyloučeni orientalisté na úkor povrchních publicistů. Česká orientalistika, jak ostatně vyplývá ze samotné publikace, má dlouhou tradici. Pokud ovšem orientalista Miloš Mendel volá po zkvalitnění debaty o islámu, je to spíše výzva do vlastních řad, aby se orientalistika sama adaptovala na nové poměry.

Autor je doktorand v Ústavu Blízkého východu a Afriky FF UK.

Miloš Mendel, Bronislav Ostránský, Tomáš Rataj:
Islám v srdci Evropy.

Academia, Praha 2007, 495 stran.

Foto Libuše Rudinská

cí kritice, zatímco Tomáš Rataj ho v kapitole o českých textech o islámu použil jako teoretický rámec své analýzy.

Publikace si zjevně neklade pouze vědecké cíle. Svým stylem, formou, četnými ilustracemi a absencí poznámkového aparátu se blíží spíše populární četbě. Mimo to je knihou do jisté míry angažovanou, která se snaží českou společnost navést k tolerantnějšímu, ale i zasvěcenějšímu přístupu k islámu. Autoři to prozrazují nejen mezi řádky, ale otevřeně i přímo v úvodu, kde tvrdí, že vyrovnání se s přítomností islámu je podstatnou součástí procesu adaptace na soužití s celou multi-kulturní Evropou.

Šari'a za Habsburků

Kapitoly, které se v recenzované publikaci zabývají muslimskou pospolitostí v českých zemích, tvoří sice co do rozsahu men-

došlo k částečné diskreditaci obce, když jedna z jejích emblematických postav Hadží Mohamed Abdullah (Bohdan) Brikcius na stránkách muslimského listu *Hlas* podporoval válečné úsilí Německa v boji proti francouzským a britským koloniálním utlačovatelům arabského lidu. Samotná Brikciusova romantická postava je dobrým příkladem českého konvertity. Podobně jako jeho, vedl i mnohé ostatní ke konverzi obdiv k islámské a arabské kultuře a jazyku.

Podstatná část textu je věnována době, kdy se česká muslimská komunita po roce 1989 po několika desetiletí trvajícím radikálním omezení činnosti probudila k nové aktivitě. Čelila přitom shodou okolností podobným problémům jako za první republiky, kdy velmi obtížně prosazovala své legální uznání. Zatímco však v minulosti pohlížela majoritní společnost na muslimy spíše s nezájmem

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO

A2

kulturní týdeník

☒ zaškrtněte druh	noviny do schránky	elektronické noviny a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
TIŠTĚNÉ	☒		☐ 280 Kč	☐ 520 Kč	☐ 988 Kč
ELEKTRONICKÉ		☒	☐ 195 Kč	☐ 364 Kč	☐ 650 Kč
STUDENTSKÉ	☒	☒	☐ 221 Kč	☐ 429 Kč	☐ 832 Kč
KOMPLET	☒	☒	☐ 312 Kč	☐ 611 Kč	☐ 1196 Kč
SPONZORSKÉ (roční)		☐ stříbrné 2600 Kč	☐ zlaté 5200 Kč	☐ platinové 10400 Kč	

ADRESA PŘEDPLATITELE

tituljménopříjmení

organizace

ulicePSČměsto

telefon e-mail

ADRESA PRO ZASÍLÁNÍjiná než fakturační, např. obdarovaného

tituljménopříjmení

organizace

ulicePSČměsto

telefon e-mail

PLATBU PROVEDU

☐ složenkou A, z obdržených údajů lze platit i převodem

☐ fakturou, uveďte IČDIČ

☐ prostřednictvím SIPO, uveďte spojovací číslo

OBJEDNÁVKY PŘIJÍMÁjménem vydavatele firma SEND

adresa: SEND, Předplatné, P.O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel.: 225 985 225 fax: 225 341 425 sms: 605 202 115

e-mail: send@send.cz www.send.cz

neuteče vám žádné číslo

noviny nemusíte shánět, najdete je ve středu ve vaší schránce

ušetříte až 312 Kč ročně

k ročnímu předplatnému zápisník MOLESKINE REPORTER v ceně 226 Kč zdarma

pro předplatitele ročně zdarma čtyři přílohy (CD, knihy)

tydenikA2.cz/moleskine

ovšem

Aby se Srbsko dostalo na dráhu směřující do Evropské unie, potřebovalo vyslat jasný signál o spolupráci s Mezinárodním tribunálem pro válečné zločiny v bývalé Jugoslávii. Dokud v Bělehradě seděl premiér, pro něhož byla národní hrdost výše než vstup do Unie, v křesle ministra policie jeho stranický podřízený a v čele rozvědky člověk jím dosazený, bylo ticho po pěšině. Sotva odešli, přišlo zadržení velké ryby: bývalého vůdce bosenskoserbských nacionalistů Radovana Karadžiće, hledaného coby zastřešující viník pro zločiny, za něž už jsou v Haagu souzeni či odsouzeni mnozí jiní: systematické vyhánění, internace, znásilňování a genocidu. Polapení Karadžiće pokládala EU za nejtěžší úkol při hledání posledních tří stíhaných, kteří v Haagu ještě nejsou. Důvodem byla hlavně technická náročnost tohoto úkolu; podle zpráv ze zákulisí se ho však srbská rozvědka zhostila dobře – chyběl jen pokyn spustit operaci. Zadržení Karadžiće však jen málo vypovídá o celkové ochotě Srbů ze Srbska vyrovnat se s minulostí: Karadžić zde nikdy nebyl zvláště oblíbeným politikem a Bosna byla „na druhém břehu řeky“. Zrcadlem vyrovnání s minulostí v Srbsku bude mnohem spíše narovnávání vztahu k Albáncům.

Filip Tesař

Z plánů ředitele Národní knihovny Vlastimila Ježka, jak oživit Klementinum (A2 č. 15/2007), udělala největší pokroky zejména část nazvaná Klementinum turistické. Koncerty vážné hudby pochybné kvality v Zrcadlové kapli (ceny vstupenek jsou v rozmezí 500–700 Kč) doplnila prodejna loutek a šperků v místech bývalého knihkupectví a kavárna, kde si můžete dát i oběd, tedy pokud máte po ruce minimálně 300 korun, kolik tu průměrně stojí jedno jídlo (menu v němčině, angličtině, ruštině a španělštině vyvěšené v Karlově ulici dává najevo, kdo je tady vítán). Nejnověji pak je v nádvoří knihovny vystaven jakýsi naleštěný vůz, který si můžete objednat přes internet a dokonce na něj dostanete slevu. To může mít souvislost s plánovanými dvojpodlažními garážemi, které mají vzniknout v klementinském podzemí. Možná si tam stejná firma, která nabízí svůj vůz k prodeji, otevře autosalon. A až se úspěšný manažer Ježek stane na podzim senátorem a pak možná ministrem kultury, začínám se obávat, že projde i ta přestavba Kongresového centra na chobotnici, kterou navrhoval podobně progresivní manažer Milan Knížík. Anebo ne – nebo Ježek blob na Letné konečně bude moci prosadit. Stojí to ale za obětování Klementina turistům?

Jiří G. Růžička

Postoj ministra Schwarzenberga vůči kauze Čunek opatrně kritizoval i týdeník Respekt, jehož autoři podrobili – ve vynikajícím článku – kritice zprávu detektivní kanceláře Kroll. Šéfredaktor listu Martin M. Šimečka vyjádřil v editoriale naději, že jejich práci ocení i „spolumajitel tohoto týdeníku“, kterým je právě ministr zahraničí. Patrně aby dosáhl tohoto kýženého efektu, napsal do téhož čísla komentář, v němž na adresu spolumajitele píše, že je „pýchou české zahraniční politiky a ve funkci ministra zahraničí je naší důležitou jistotou v nejistém světě“. Zazní i výzva: „Karel Schwarzenberg by měl zůstat“. Zdá se, že „důležitou jistotou v nejistém světě“ zůstane spíš postoj novin vůči jejich spolumajiteli, který před nimi neztratí tvář, ani pokud se sám přizná ke korupci (v HN 14. 4. 2006: „Upřímně vám řeknu: v jednom případě jsem se tomu podvolil. Protože nebyla jiná možnost, jak něco rozumného prosadit.“, „Nebyl to přímý úplatek, šlo řekněme o jistou protislužbu“). Novináři Respektu, pranýřující nejrůznější zla českého postkomunismu, si patrně ani neuvědomují, že ministr zahraničí spolumavlastní „nezavislý“ politický týdeník je projevem týchž poměrů jako korupčník ve vládě.

Ondřej Slačálek

Anonymní umělec je svině. Je nevypočitatelný, lidem oblíbený, politikům nepohodlný. Třeba DJ Milan, který trefně spojil pražského radního Milana Richtera s Miloušem Jakešem, na obtíž byl (na YouTube přes 50 tisíc zhlédnutí). Richterovi zastánci se od té doby snaží všemožně vrátit úder. Vzniklo anonymní video na YouTube, hledající paralelu mezi peticí Za Prahu kulturní a kolaborací umělců s nacisty. Anonymní společnost zaplatila billboardy po Praze, jež hlásají, že umělci chtějí jen prachy a pumpují státní rozpočet. Obojí prošlo bez odezvy – a tak přišel čas nasadit jiný kalibr. Porno. A titulní stránky bulváru náhle přetékají kauzou pornokomiksu s Milanem Richterem a jeho topmodelkou. Publicita zajištěna i milionovou odměnou za informace, které vedou k dopadení anonymního kreslíře. Odvážný čin? Možná. Viděl ale celý komiks někdo? Co když jsou z něj k dispozici jen ty ukázky, které kolují ve všech médiích? Co když je to virtuální realita, bič na hledání domnělých tvůrců? Za týden se může objevit paní, která za milion udá souseda (třeba... z nějakého divadla). I když se pak zjistí, že s tím nemá nic společného, stín podezření už nikdo nesmaže a veřejné mínění bude jednou provždy na Richterově straně. – Bude-nebude?

Jan Vávra